

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE AL
ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

Cu titlu de manuscris
CZU 343.352(043.3)

GAVAJUC SERGHEI

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU REMUNERAȚII
ILICITE ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR DE
DESERVIRE A POPULAȚIEI**

Specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

BERLIBA VIOREL,
conf. univ., dr. hab.

Autorul:

Chișinău, 2016

© GAVAJUC SERGHEI, 2016

CUPRINS:

ADNOTARE.....	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU REMUNERAȚIILE ILICITE ÎN DOMENIUL DE DESERVIRE A POPULAȚIEI.....	16
1.1. Analiza materialelor științifice referitoare la primirea remunerațiilor ilicite în îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației publicate în Republica Moldova.....	16
1.2. Analiza materialelor științifice publicate în alte state referitoare la răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, precum și implicit infracțiunile incidente faptelor care descriu acest conținut normativ.....	33
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	46
2. REMUNERAȚIILE ILICITE ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI: NOȚIUNE, GRAD PREJUDICIABIL ȘI JUSTIFICAREA INCRIMINĂRII.....	49
2.1. Noțiuni generale privind fenomenul corupției și locul infracțiunii de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul acestui fenomen.....	51
2.2. Noțiunea remunerației ilicite.....	58
2.3. Gradul prejudiciabil al infracțiunii și premisele teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în sfera de deservire. Sanționare penală.....	64
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....	73
3. ELEMENTELE PREEXISTENTE ALE INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI.....	75
3.1. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii.....	75
3.2. Subiectul activ și subiectul pasiv al infracțiunii.....	96
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	113
4. ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI.....	115
4.1. Latura obiectivă a infracțiunii.....	115
4.2. Latura subiectivă a infracțiunii.....	134
4.3. Forme și modalități ale infracțiunii. Delimitare.....	142
4.4. Concluzii la Capitolul 4.....	149
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	151
BIBLIOGRAFIE.....	155
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	168
CV-ul AUTORULUI.....	169

ADNOTARE

GAVAJUC Serghei, „Răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației”. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016.

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 175 titluri, 136 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 5 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: rechiziție, recompensă, remunerație, ilicită, deservire a populației, salariat, lucrare, serviciu, întreprindere, instituție, organizație, extorcare, extorcare directă, extorcare indirectă.

Domeniul de studiu. Teza de doctorat a fost axată, ca conținut, pe domeniul dreptului penal /partea specială/, în limitele atenției speciale fiind inclusă incriminarea faptei de primire de către un salariat a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor, ce intră în cercul obligațiunilor de serviciu ale acestuia.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei presupune abordarea justificării admiterii incriminării faptelor care aduc prejudicii domeniului complex al deservirii populației, precum și clarificarea problematicei vaste a răspunderii penale pentru primirea remunerației ilicite în vederea îndeplinirii lucrărilor legate de domeniul vizat. Printre obiective se înscrie: identificarea, în baza practicii judiciare supuse analizei, referitoare la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, a premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în domeniul îndeplinirii lucrărilor și prestării serviciilor populației de către întreprinderile, instituțiile și organizațiile din sfera de deservire; investigarea științifică a obiectului juridic și material al infracțiunii prevăzute de art. 256 C.pen. al RM; evaluarea elementului material al infracțiunii în forma *primirii ilicite a remunerației*, prin diferențierea legăturii principale între caracterul ilicit al remunerației și cel al primirii ilicite a acesteia; interpretarea modalității normative de comitere a infracțiunii, în particular cercetarea modului de operare a făptuitorului; cercetarea laturii subiective a infracțiunii, prin intermediul clarificărilor conceptuale asupra scopului și mobilului (motivului) infracțiunii; formularea și fundamentarea propunerilor și recomandărilor orientate spre perfecționarea cadrului juridico-penal în vigoare și activitatea aplicativă în acest domeniu etc.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute și-au găsit reflectare în mai multe concluzii: domeniul de deservire a populației presupune un sector al economiei naționale, având la bază relații atât de natură publică, cât și private, și implică executarea lucrărilor și/ori prestarea serviciilor, care sunt preponderent patrimoniale; caracterul ilicit al remunerației constă în ilegalitatea modului de obținere a acesteia – extorcarea, lipsa căreia plasează fapta de primire a remunerației printre cele legale, determinând lipsa componentei de infracțiune prevăzute de art. 256 C.pen. al RM; extorcarea poate fi formulată direct ori recurgându-se la anumite mijloace în mod indirect; în cazul incriminării infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a se determina cu certitudine și nemijlocit o legătură între remunerația ilicită, calitatea subiectului activ și cercul atribuțiilor profesionale ale acestuia.

Problema științifică importantă soluționată a constat în conceptualizarea răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite în sfera de deservire a populației, ceea ce a contribuit la clarificarea condițiilor și limitelor acestei răspunderi juridice, în vederea perfecționării cadrului normativ și uniformizării practicii judiciare în materia sancționării faptelor de acest gen.

Semnificația teoretică. Lucrarea cercetează soluțiile diverse și neuniforme din practica judiciară a RM și este necesară atât pentru teoreticienii dreptului penal, cât și pentru practicieni. În acest sens, se oferă interpretări teoretico-normative și soluții de practică judiciară aferente.

Valoarea aplicativă a lucrării este importantă din mai multe perspective: necesitatea acoperirii unor elemente de investigație științifică, implicării cu acest studiu în limitele activității didactice, ajustării activității de aplicare a normativului penal la cerințele și spiritul dispozițiilor normative nu numai constante, ci și a celor variabile (de blanchetă); operării modificărilor de cadru normativ.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile și recomandările, care formează rezultatele științifice ale investigațiilor științifice întreprinse, și-au găsit reflectare în 5 articole științifice publicate în reviste științifice, inclusiv participări la conferințe științifico-practice internaționale.

АННОТАЦИЯ

ГАВАЖУК Сергей „Уголовная ответственность за незаконные вознаграждения связанных с обслуживанием населения”. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Кишинэу, 2016.

Структура диссертации: работа состоит из введения, 4 разделов, выводов и рекомендаций, библиографии из 175 источников, 136 страниц основного текста. Результаты диссертации изложены в 5 научных работах.

Ключевые слова: вознаграждение, взятка, незаконное, обслуживание населения, работник, работа, услуга, предприятие, учреждение, организация, вымогательство, прямое вымогательство, косвенное вымогательство.

Область исследования. Исследование посвящено уголовной политики Республики Молдовы в сфере уголовной ответственности за получение незаконного вознаграждения за выполнение работ или услугу

Цель и задачи работы. Цель диссертации включает в себя обоснование значимости уголовной ответственности за совершения деяний, которые наносят ущерб общественным отношениям в сфере обслуживания населения. Среди задач особое внимание уделено определению, на основе анализа судебной практики, состава преступления незаконного получения вознаграждения за проведение работ, связанных с обслуживанием населения, анализ эффективности правовой и уголовной защиты общественных отношений в сфере проведения работ и оказания услуг для населения, предприятий, учреждений и организаций; комплексное исследование объекта и предмета преступления, предусмотренного ст. 256 УК РМ; разграничение между незаконным характером принципа вознаграждения и незаконного её получения; анализ субъективной стороны преступления, посредством концептуальных уточнений цели и мотивов преступления; разработка и обоснование предложений и рекомендаций направленных на совершенствование уголовного звона и практики применения этой нормы в деятельности правовых органов и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов содержатся в ряде выводов: отрасль обслуживания населения основывается на частном характере услуг, имея имущественный характер и вытекающая из договорных отношений; незаконность и наказуемость вытекают из вымогательство, отсутствие которого исключает уголовную ответственность; вымогательство может быть прямое и косвенное.

Основная научная проблема которая была решена состоит в концептуальной трактовки уголовной ответственности за получение незаконного вознаграждения в сфере оказания услуг населению, с последующем обоснованием условий и пределов ответственности виновных лиц, в целях совершенствования уголовно-правовых норм и судебной практики в этой области.

Теоретическая значимость. В работе рассматриваются различные правовые ситуации и непоследовательную судебную практику по привлечению к уголовной ответственности за получение незаконного вознаграждения. В этом смысле, исследование призвано обеспечить теоретические и нормативные предпосылки для правильной юридической квалификации преступления.

Практическая значение работы: исследование важно как для преподавательского состава, так и для прокуроров и судей, которые обеспечивают соблюдения требований правильного применения уголовного закона.

Внедрение научных результатов. Выводы и рекомендации были отражены в 5 научных статьях, опубликованных в научных журналах, в том числе участие в международной научно-практической конференции.

ANNOTATION

GAVAJUC Serghei, "Criminal liability for receiving of some illicit remunerations for the performance of legal works related to public service"

PhD thesis in law . Chisinau, 2016.

The structure of the thesis: introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 175 titles, 136 pages of basic text. The results are published in 5 scientific papers.

Keywords: acquisition, compensation, remuneration, illicit, service of the population, employee, work, paper, enterprise, institution, organization, racketeering, direct extortion, indirect extortion.

Field of study. The PhD thesis was focused as the content of the criminal law / special part /, within the special attention being included criminalize the receipt by an employee of an illicit remuneration for the performance of works and services that fall within the circle bonds its service.

Goals and objectives. The purpose of work means addressing the justification / admission criminalize acts that harm servicing the complex field of population and vast clarify issues of criminal liability for receiving unlawful remuneration to fulfill work on the field.

The objectives are: identification, based on jurisprudence analyzed relating to the offense of receiving an illicit remuneration for the performance of works related to the servicing of the population, the theoretical premises on the effectiveness of protection legal-criminal social relations in the performance of works and provision of services population by enterprises, institutions and organizations in the service sector; legal and scientific investigation of the object of the crime provided material for art. 256 Criminal Code. RM; the evaluation of material element of the offense in the form of receiving unlawful remuneration by differentiating principled relationship between the unlawful nature of the remuneration and the illicit receipt thereof; how normative interpretation of infraction, in particular research operation mode of the perpetrator; research subjective side of the offense through conceptual clarification on the purpose and motive (reason) the offense; formulation and substantiation of proposals and recommendations aimed at improving the legal and criminal activity in force and applied in this area and so on.

The scientific novelty and originality of the results have been reflected in several conclusions: Service sector of the population assumes a sector of the national economy, based on relationships so be public, private, and involves the execution of works and / or services which are mainly economic; the unlawful nature of the illegality of remuneration lies in the way its production - extortion, lack of which places the act of receiving remuneration including legal ones, resulting absence of corpus offense provided for by art. 256 Criminal Code. RM; extortion may be brought directly or resorting to some means indirectly; if criminalize the offense of unlawful receipt of remuneration for the performance of works related to public service is to be determined with certainty and direct link between remuneration unlawful, quality and circle the active subject of his professional duties.

The solved scientific problem resides in the conceptualization of penal liability for receiving an illicit remuneration in the service sector of the population, which has helped to clarify the conditions and limits of this juridical liability in order to improve the legal framework and to foster the standardization of juridical practice in this matter.

The theoretical significance. This paper examines the different solutions and uneven judicial practice of RM and is required for both criminal law theoreticians and practitioners. In this sense, it provides theoretical and normative interpretations and jurisprudence related solutions. The value of the work important from several perspectives: the need to cover some elements of scientific investigation, involvement with this study within the teaching activity, adjustment enforcement activity penal norm requirements and spirit regulatory provisions not only stable, but also the variables (blanket); make changes to regulatory framework.

Implementation of scientific results. The conclusions and recommendations that form the scientific results of scientific investigations undertaken have been reflected in 5 scientific articles published in scientific journals, including participation in international scientific-practical conference.

LISTA ABREVIERILOR

RM – Republica Moldova
FR – Federația Rusă
CSJ – Curtea Supremă de Justiție
CP – Colegiu Penal
HG – Hotărâre a Guvernului
C.pen. – Cod penal
C.civ. – Cod civil
C.con. – Cod contravențional
C.mun. – Codul muncii
PG – Parte generală
PS – Parte specială
Art. – articol
Alin. - aliniat
Lit. - literă
P. – pagină
n.n. – nota autorului

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate.

La etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova, un rol aparte urmează a se acorda eficientizării mijloacelor juridice de prevenire și combatere a infracționalității, mai cu seamă a infracționalității de serviciu sau în legătură cu serviciul, precum și a celei economice. În această situație, o importanță definitorie o au mecanismele și mijloacele juridico-penale de prevenire a actelor de corupție – ca parte componentă a infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul.

În acest cadru de mecanisme juridice, se identifică și cele care conturează specificul de luptă cu infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Cu adevărat, se invocă faptul că atingerea rezultatului dorit în interes personal de multe ori este corelat unor recompense, remunerații, premii ilegale. De aici și contextul citat din literatura de specialitate (I. Ă. Zveciarovskii și O. V. Lâsenko), precum că elementul psihologic constitutiv al mecanismului de influență a remunerației asupra comportamentului uman este de o asemenea natură, încât tendința de *a trăi mai bine* poate fi realizată atât de către subiectul unei asemenea tendințe, cât și de către alte persoane, care uzează de această tendință pentru atingerea scopurilor sale, inclusiv celor ilegale [121, p. 7].

Evoluția umană a pus accent sporit întotdeauna, din perspectiva laturii penale și a sancționării infracțiunilor de corupție, pe elementul pozitiv al comportamentului uman (cel care oferă remunerații ilegale) și pe elementul negativ (cel care primește asemenea remunerații ilicite). Legislația Republicii Moldova în vigoare evidențiază anume un asemenea mod de raportare a mecanismelor juridico-penale la infracțiunile de corupție (corupere pasivă – corupere activă; luare de mită – dare de mită). În anumite cazuri specifice, conducându-se de evaluarea categorică a gradului prejudiciabil al infracțiunii incriminate, reflectat inclusiv prin intermediul semnelor care cataloghează fapta prejudiciabilă drept infracțiune concretă (precum și în ipoteza unor forme speciale de depenalizare a infracționalității) legiuitorul din țara noastră, dar și din alte state, se impune și cu alte genuri de intervenție asupra comportamentului ilicit al persoanei, în particular referindu-se la calificarea juridică în formă penală doar a actului negativ al acestui comportament (adică primirea de remunerații, fără luarea în vedere, în același cadru normativ, a elementului pozitiv al comportamentului ilegal). Dar în orice situație, subliniem, că comportamentul uman are o conotație ilegală (uneori, sub aspectul pozitiv și negativ, această conotație fiind evaluată din punctul de vedere al diferitor cadre normative). Prin semnificația de ansamblu a particularităților de incriminare, legiuitorul diferențiază răspunderea penală pentru asemenea acte ilegale (adică sub aspectul conotației elementului negativ) prin invocarea suplimentară a altor semne constitutive ale infracțiunii. În cazul în care facem referire expresă la

infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – un asemenea semn constitutiv particularizat este metoda de comitere a infracțiunii (extorcarea).

Particularitățile variate de diferențiere a răspunderii penale pentru anumite genuri de infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul determină caracterul complex și variat al acestor categorii de fapte infracționale. Caracterul complex al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea unor lucrări legate de deservirea populației reiese din conținutul mai multor premise:

- corelația nemijlocită între această infracțiune și infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul – în general, precum și a infracțiunilor de corupție (nu are importanță domeniul de incidență – public ori privat) – în mod particular;

- anumite semne agravante incidente infracțiunilor de corupție devin semne constitutive obligatorii ale infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației;

- este complex sistemul de caracteristici care vizează subiectul activ al infracțiunii analizate;

- este destul de variat și complex însuși domeniul de deservire a populației.

Aceste ultime premise invocă clarificarea asupra mecanismelor specifice de intervenție a mijloacelor juridico-penale, în această sferă.

Se cunoaște cu evidență sporită că relațiile sociale din domeniul de deservire suportă modificări de la etapă la etapă de dezvoltare a societății. Din analiza acestor raționamente deducem faptul că este absurdă ideea de modificare a relațiilor sociale incidente răspunderii penale, fără ca să se modifice însăși intervenția – ca atare – în cadrul acestor relații sociale. Parcurgerea etapelor de trecere la o economie de piață, procesul de privatizare rapidă a bunurilor (care a avut loc în baza unui climat criminogen nefavorabil [161, p. 28]), concurența liberă etc. au determinat și determină necesitatea implicării legiuitorului în reformularea unor texte de norme penale, care să corespundă atât realităților curente, cât și necesităților eventuale de prevenire și combatere a faptelor ilegale. Din perspectiva celor anunțate, o normă care a rămas practic nemodificată mai bine de 30 ani (inclusă în acțiune normativă în septembrie 1981 [173, p. 715]) – este cea prevăzută (la moment) de art. 256 C. pen. al RM – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*. În fapt, incoerențele și incertitudinile normative dictează imposibilități și ineficiențe aplicative ale normativului penal în acest domeniu. Or, nu se mai poate anunța, la moment, în mod completamente, ideea care a justificat (cândva) introducerea în C. pen. a normei art. 155/2 - *primirea unei remunerații ilicite*

de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – că aceasta împiedică activitatea normală a instituțiilor, organizațiilor, întreprinderilor din sfera de deservire a populației din interior, adică se comit de către lucrătorii acestei sfere a economiei naționale și atentează la principala funcție a ei – repartizarea bunurilor materiale și a altor valori printre membrii societății în forma îndeplinirii lucrărilor și prestării serviciilor, atât cu plată, cât și fără plată [138, p. 4].

Raționamentele unei norme învechite și necorespunzătoare relațiilor sociale de ultimă oră sunt deduse și din elaborarea mai multor lucrări dedicate acestui subiect doar în perioada ex-sovietică (anii '80-90 ai secolului trecut). La moment, deși norma există, se aplică uneori în practică, eficiența și forma juridică prin care își păstrează esența definitorie nu a fost cercetată. Toate cele consemnate indică la necesitatea și realitatea unui studiu științific raportat la forma și conținutul juridic al normei prevăzute de art. 256 C.pen. al RM – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*.

La elaborarea tezei de doctorat s-a operat cu o vastă bază științifică și metodologică (metoda textuală, metoda logică, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sistematică etc.). Deși au fost lansate într-o perioadă anterioară, opiniile științifice expuse ale autorilor rămân a fi de valoare științifică și la moment, mai cu seamă din perspectiva lipsei unor modificări esențiale ale textului art. 256 C. pen. al RM. Au fost analizate anumite elemente de practică judiciară în materia infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în particular referitor la problemele aplicative controversate și s-a propus soluții optime reieșite din conținutul cercetărilor desfășurate.

Scopul și obiectivele tezei

Scopul tezei de doctorat presupune abordarea justificării admiterii incriminării faptelor care aduc prejudicii domeniului complex al deservirii populației, în particular sectoarelor de prestare a serviciilor și îndeplinire a lucrărilor care o completează ca conținut, precum și clarificarea problematicii vaste a răspunderii penale pentru primirea remunerației ilicite în vederea îndeplinirii lucrărilor legate de domeniul vizat.

În ipoteza realizării scopului trasat, au fost puse în vedere anumite obiective (sarcini), în special:

- analiza materialelor științifice consacrate evoluției reglementărilor infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul la general ori, în particular - referitoare la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației;

- cercetarea publicațiilor științifice privind incriminarea faptelor de primire a remunerației ilicite, lansate în Republica Moldova și în alte state;

- identificarea, în baza practicii judiciare supuse analizei, referitoare la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, a premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în domeniul îndeplinirii lucrărilor și prestării serviciilor de către întreprinderile, instituțiile și organizațiile din sfera de deservire;

- investigarea științifică a obiectului juridic și obiectului material al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM;

- detalizarea semnelor care caracterizează semnificația remunerației – ca obiect material al infracțiunii;

- evaluarea elementului material al infracțiunii în forma *primirii ilicite a remunerației*, prin diferențierea legăturii principiale între caracterul licit al remunerației și cel al primirii ilicite a acesteia;

- interpretarea modalității normative de comitere a infracțiunii, în particular cercetarea modului de operare a făptuitorului - *extorcarea*;

- analiza formelor juridice și faptice de manifestare a extorcării în sensul diferitor infracțiuni prevăzute de legea penală – corupere pasivă, luare de mită, primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației etc.;

- cercetarea laturii subiective a infracțiunii, prin intermediul clarificărilor conceptuale asupra scopului și mobilului (motivului) infracțiunii;

- identificarea subiectului activ și pasiv al infracțiunii și particularităților acestora, mai cu seamă din perspectiva delimitării infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM de alte infracțiuni adiacente;

- formularea și fundamentarea propunerilor și recomandărilor orientate spre perfecționarea cadrului juridico-penal în vigoare și activității aplicative în acest domeniu.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute

Teza de doctorat elaborată este novatorie și originală din punct de vedere științific, punând în seamă un ansamblu de concluzii și recomandări de natură a eficientiza intervenția normativului penal în reglementarea și sancționarea încălcărilor vizate de domeniul deservirii populației.

Rezultatele științifice obținute în urma cercetărilor științifice desfășurate au constatat în:

- Definirea conceptuală a premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în domeniul deservirii populației.

- Interpretarea noțiunii de remunerație ilicită.

■ Conturarea elementului material al infracțiunii și descrierea teoretică a noțiunilor incidente anterior în acest domeniu: rechiziție, primire a recompensei, primire a unei remunerații etc.

■ Tratarea juridică a esenței și conținutului *extorcării* – ca metodă de comitere a faptei infracționale.

■ Identificarea cercului de subiecți ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

■ Analiza scopului și motivului infracțiunii din perspectiva influenței acesteia asupra forme de vinovăție în cazul infracțiunii analizate.

■ Evaluarea unor elemente de drept penal comparat în materia infracțiunilor care afectează regimul normal al domeniului de deservire a populației.

În ipoteza acestor rezultate științifice, principalele concluzii care au vizat noutatea științifică a lucrării au fost:

- la etapa actuală de dezvoltare a relațiilor sociale, domeniul de deservire a populației (caracterizat prin diferite sfere incidente) constituie un sector de importanță majoră;
- norma care vizează primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu satisface cerințele necesare pentru a-și justifica scopul, fapt care se recomandă a fi modificată atât ca așezare normativă, cât și ca text incriminator;
- primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constituie o infracțiune de serviciu sau în legătură cu serviciul (alături de infracțiunile de corupție) și urmează a fi inclusă într-un capitol separat dedicat acestor categorii de fapte infracționale;
- caracterul ilicitului infracțional al remunerației constă în ilegalitatea modului de obținere a acesteia – extorcarea, lipsa căreia determină și lipsa componentei de infracțiune prevăzute de art. 256 C. pen. al RM;
- extorcarea poate fi formulată direct ori recurgându-se la anumite mijloace în mod indirect;
- extorcarea și primirea ilicită a unei remunerații urmează a fi vizate ca semne ale elementului material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației;
- conținutul remunerației trebuie examinat în calitate de obiect material al infracțiunii, nu ca mijloc de comitere a acesteia;

- luând în vedere caracterul pur material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, se consideră oportună excluderea pedepsei închisorii din limitele sancțiunii normei analizate.

Problema științifică importantă soluționată a constat în conceptualizarea răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite în sfera de deservire a populației, ceea ce a contribuit la clarificarea condițiilor și limitelor acestei răspunderi juridice, în vederea perfecționării cadrului normativ și uniformizării practicii judiciare în materia sancționării faptelor de acest gen.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării

Teza de doctorat reprezintă un studiu monografic de drept penal orientat spre cercetarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației. La acest capitol practica judiciară din Republica Moldova se impune cu soluții diverse și neuniforme. În context, studiul elaborat este necesar și pertinent atât teoreticienilor dreptului penal (sub aspectul unor abordări interpretative ale normei de referință), cât și practicienilor (conturarea unor soluții de aplicare corectă a normei privind răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite în sfera de prestare a serviciilor și/sau executare a lucrărilor).

Categoria realizărilor teoretico-științifice este completată inclusiv de accepțiunile teoretice privind noțiunile de rechiziție, remunerație, recompensă, extorcare etc., analiza semnelor care caracterizează componența infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM. În rândul acestor realizări se înscriu și multiplele polemici științifice și soluțiile propuse de către autor în vederea admiterii unei viziuni proprii cu referire la problemele controversate identificate.

Valoarea aplicativă a tezei de doctorat este importantă din mai multe perspective:

- necesitatea acoperirii unor elemente de investigație științifică, prin utilizarea opiniilor autorului în textul unor cercetări științifice de viitor;
- necesitatea implicării cu acest studiu în limitele activității didactice, lucrarea fiind incidentă Dreptului penal (partea specială), în particular infracțiunilor economice;
- necesitatea ajustării activității de aplicare a normativului penal la cerințele și spiritul dispozițiilor normative nu numai constante, ci și a celor variabile (de blanchetă);
- necesitatea operării modificărilor de cadru normativ în domeniul dreptului penal, modificările fiind incidente infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile generale și recomandările autorului, care s-au materializat în forma unor investigații științifice complexe au fost reflectate în mai multe lucrări

științifice, în special: 5 articole publicate, inclusiv în forma referatelor la conferințe științifico-practice internaționale (Conferința științifică internațională anuală a tinerilor cercetători „Perspective de dezvoltare a științei în viziunea tinerilor cercetători”, Ediția a VIII-a (Chișinău: 2014), Conferința științifico-practică internațională „Premisele dezvoltării economiei naționale în contextul crizei economice”, Bălți: 2010).

Sumarul compartimentelor tezei. Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări, lista abrevierilor utilizate în teză, introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarație privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 170 pagini, iar în lista bibliografică sunt incluse 175 titluri.

Introducerea descrie *actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute* (prin aranjarea generală a rezultatelor științifice obținute, precum și a problemei științifice importante soluționate), *importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei.*

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU REMUNERAȚIILE ILICITE ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR DE DESERVIRE A POPULAȚIEI este constituit din trei paragrafe (1.1. *Analiza materialelor științifice referitoare la primirea remunerațiilor ilicite în îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației publicate în Republica Moldova;* 1.2. *Analiza materialelor științifice publicate în alte state referitoare la răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, precum și implicit infracțiunile incidente faptelor care descriu acest conținut normativ*), inclusiv concluzii la capitol. În acest sens, se pune în evidență o analiză a materialelor științifice referitoare la infracțiunea de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației publicate în Republica Moldova, precum și o analiză a materialelor științifice publicate în alte state referitoare la această incriminare penală. De asemenea sunt descrise implicit materialele științifice referitoare la infracțiunile incidente faptelor care descriu acest conținut normativ. Se pune accent sporit pe legislația unor state în care această infracțiune a fost reglementată expres ori cadrul normativ o prevede și la momentul actual.

2. REMUNERAȚIA ILICITĂ ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI: NOȚIUNE, GRAD PREJUDICIABIL ȘI JUSTIFICAREA INCRIMINĂRII este structurat în patru paragrafe (2.1. *Noțiuni generale privind fenomenul corupției și locul infracțiunii de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul acestui fenomen;* 2.2. *Noțiunea remunerației ilicite;* 2.3. *Gradul prejudiciabil al infracțiunii și premisele teoretice privind eficiența protecției*

juridico-penale a relațiilor sociale în sfera de deservire. Sancționare penală), inclusiv concluziile capitolului. Este analizat locul infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul, precum și în cadrul infracțiunilor de corupție, fiind asociată unei infracțiuni asemănătoare celei de corupție. În fapt, este argumentată necesitatea prevederii normative în continuare a acestei infracțiuni, punându-se în vedere gradul de prejudiciabilitate a acestor categorii de fapte infracționale. În mod complex este analizată noțiunea de remunerație, ceea ce determină necesitatea corelării normative a titlului infracțiunii cu dispoziția propriu-zisă a normei. În continuare sunt analizați minuțios indicatorii gradului prejudiciabil al infracțiunii și cei care indică la necesitatea incriminării infracțiunii de remunerație ilicită.

3. ELEMENTELE PREEXISTENTE ALE INFRACTIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI pune în evidență, din punct de vedere tehnic, trei paragrafe (3.1. *Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii*; 3.2. *Subiectul activ și subiectul pasiv al infracțiunii*), inclusiv concluziile capitolului. În fapt, se descriu complex semnele care caracterizează infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor sub aspectul relațiilor sociale supuse protecției penale în acest context, precum și a entității materiale (remunerația), care prefigurează aceste relații sociale apărute. De asemenea, luând în vedere faptul că infracțiunea urmează a fi delimitată de alte fapte penale inclusiv prin subiectul activ al acesteia, s-a pus în evidență detalizarea semnului pozitiv și negativ ale acestuia. Pentru a întregi interpretarea acestui ultim element preexistent al infracțiunii, a fost conturat conținutul subiectului pasiv al incriminării.

4. ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE INFRACTIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI este structurat în patru paragrafe (4.1. *Latura obiectivă a infracțiunii*; 4.2. *Latura subiectivă a infracțiunii*; 4.3. *Forme și modalități ale infracțiunii. Delimitare*), inclusiv concluziile la capitol. Or, detalizarea semnelor componente de infracțiune ar fi fost nedeplină fără clarificarea semnelor referitoare la latura obiectivă și subiectivă a infracțiunii (care formează conținutului constitutiv al acesteia). Luând în vedere semnificația acestor semne obiective și subiective, s-au descris și anumite nuanțe specifice legate de formele, modalitățile infracțiunii, precum și semnele care o delimitează infracțiunea de alte fapte de natură penală.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU REMUNERAȚIILE ILCITE ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR DE DESERVIRE A POPULAȚIEI

1.1. Analiza materialelor științifice referitoare la primirea remunerațiilor ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației publicate în Republica Moldova

În Republica Moldova studii monografice ori sistematizate în materia răspunderii penale pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu există.

Această faptă infracțională se regăsește analizată, în particular, în cadrul cercetării sistemului de infracțiuni economice, în special, ori a sistemului de infracțiuni prevăzute de C. pen. al RM, în general. Oricum, anumite opinii științifice legate de descrierea ansamblului de semne constitutive care formează conținutul infracțiunii în cauză au fost lansate datorită analizei lucrărilor dedicate dreptului penal special publicate în Republica Moldova. Astfel, pentru a se reda gradul de studiere a acestui subiect – răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – au fost examinate mai multe lucrări publicate în Republica Moldova, în ordine cronologică.

Una dintre primele lucrări supuse analizei doctrinare în materia tezei de doctorat, este cea a autorului V. Cușnir – *Corupția: reglementări de drept; activități de prevenire și combatere*. După cum menționează M. Gheorghiuță și Gh. Boeștean, în raport cu această lucrare, ea constituie o cercetare complexă a corupției, fiind definite atât infracțiunile de corupție, cât și cele în legătură cu faptele de corupție [în 41, p. 7]. În acest sens, V. Cușnir face distincție între noțiunea generică de corupție și cea de mituire. În opinia autorului citat, mituirea este una dintre formele cele mai agravante ale corupției, la comiterea căreia participă mituitorul și mituitul, acesta din urmă acționând personal ori prin mijlocitor [41, p. 16].

Descriind infracțiunea de primire de către un funcționar a recompensei nelegitime, autorul citat o identifică ca fiind *primirea de către un funcționar al autorităților publice, altor instituții, întreprinderi și organizații de stat, care nu este persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense nelegitime sau a unor avantaje patrimoniale de la cetățeni pentru îndeplinirea unor lucrări sau acordarea de servicii care intră în limitele atribuțiilor sale*. După cum subliniază V. Cușnir, legiuitorul nu a condiționat primirea unei recompense ilicite de faptul dacă acțiunile au fost deja îndeplinite de către funcționar sau vor urma ori dacă este vorba de acțiuni care contravin îndatoririlor de serviciu ale funcționarului ori careva inacțiuni [41, p. 26]. În limitele

analizei acestor infracțiuni – infracțiunile de corupție – nu este inclusă analiza *primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*, deoarece autorul citat o identifică în calitate de *infracțiune asemănătoare celei de corupție* [44, p. 113; 62, p. 65].

V. Cușnir consideră că infracțiunile cuprinse sub noțiunea generică de infracțiuni de corupție nu formează un grup distinct în C. pen. al RM, deși se diferențiază de unele infracțiuni incluse în capitolul incident acestor infracțiuni, mai cu seamă prin caracteristicile elementului material, care, în esență, constă în traficarea atribuțiilor specifice funcției deținute în schimbul unor foloase sau specularea, în aceleași scopuri, a influenței pe lângă funcționari, fapt care ar putea fi reflectat în legislația penală. Infracțiunile de corupție posedă o individualitate proprie bine marcată nu numai sub aspect juridico-penal, dar și prin existența multiplelor particularități, în ceea ce privește tactica și metodică descoperirii lor [41, p. 91].

De asemenea, autorul V. Cușnir menționează că nu sunt subiecți ai infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere (dispoziții care au fost modificate ca conținut și esență ulterior elaborării acestei lucrări științifice citate) lucrătorii întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de forma de proprietate, care exercită numai funcții pur profesionale sau tehnice [41, p. 19]. Nu oferă, însă, autorul nominalizat, și soluția de calificare juridică a infracțiunii, în sens de interpretare, aceasta fiind anume în baza art. 256 C. pen. al RM – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*.

La nivel național un rol aparte și un specific deosebit de important și valoros au prezentat opiniile autorului V. D. Lapteacru, elaborate sub redacția științifică a autorului E. G. Martîncic (*Уголовно-правовые меры борьбы с коррупцией*). În context, autorii enunță din punct de vedere doctrinar conținutul noțiunilor de corupere, corupție, mită, mituire. De asemenea este examinat fenomenul corupției sub aspectul semnelor definitorii, precum și elementele acestui fenomen care capătă incidență juridico-penală și sancționarea lui. Cu adevărat subliniază autorii citați, că cercetarea problemei luptei cu corupția condiționează necesitatea examinării întregului cumul de probleme care indică la aceasta, fapt care ar prezuma o reprezentare exhaustivă a aspectelor teoretico-practice a unuia dintre fenomenele social-juridice [136, p. 11]. Un interes științifico-practic în acest raport se axează pe triada „mită – mituire – corupție”. V. D. Lapteacru tratează corupția ca factor indisolubil, semn important al criminalității organizate, care amenință securitatea statului și persoanei. Suntem de acord, că anume limitele și pericolul social deoselesc categoric corupția de mituire [136, p. 19].

În aspect generalizat de analiză a fraudelor economice (în opinia noastră, și infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației

este o infracțiune în legătură cu serviciul, care are semnificația unei fraude de ordin economic – sferele de deservire a populației fiind elemente care conturează categoria sistemului economic), se înscrie lucrarea autorilor A. Donciu și Gh. Rusu (*Fraudele economice și unele aspecte ale procesului de combatere a lor*). După cum menționează autorii citați, în țările care se află în procesul de tranziție la economia de piață se agravează fraudele economice, ele căpătând un caracter tot mai amplu și mai variat. Sfera de influență a acestora se extinde asupra noilor ramuri ale economiei naționale și mondiale [52, p. 10].

Cu adevărat, fraudele economice și sectorul subteran vor tinde să scadă, dacă statul își va îndeplini funcțiile în mod destoinic, adică va proteja bunurile cetățenilor contra diferitor atentate infracționale și că, în linii generale, cauzele care provoacă fraudele economice, în mare măsură, rezidă în situația social-economică din țară, în mediul instituțional și metodele de realizare a reformelor, căile de stabilizare și creștere a economiei și, în consecință, bunăstarea populației [52, p. 13, 24].

Operând cu ideea existenței unui proces de aplicare a sistemului antifraudă, care în economia națională include diverse căi și rezolvarea unei multitudini de probleme în domeniile economic, juridic, politic și social [52, p. 128], stabilim certă necesitatea, susținută de către noi, de a atribui infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, la un alt grup sistematizat de infracțiuni – *infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul*. Infracțiunea analizată nu diversifică direct și concomitent multitudinea de probleme identificate în materia procesului de aplicare a sistemului antifraudă.

O lucrare semnificativă în materia interpretării infracțiunilor de corupție și a celor asemănătoare actului de corupție este cea elaborată de un grup de autori - C. Gurschi, V. Gurin, V. Cușnir și M. Avram (*Jurisprudența privind infracțiunile de corupție. Aspecte teoretice și practice* 2003). Autorii pun în evidență limitele noțiunii de corupție, pe care, o evaluează în următorul mod: coraportând accepțiunile corupției reflectate în literatura de specialitate, cele definite în actele normative adoptate în Republica Moldova în această materie, precum și tratamentul acestui fenomen din convențiile internaționale, în sfera noțiunii de corupție pot fi incluse anumite delictе, determinate ca infracțiuni de corupție. În aceste limite, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu este inclusă [62, p. 11-12]. După cum am menționat anterior, V. Cușnir o consideră această infracțiune – una asemănătoare celei de corupție.

În viziunea autorului respectiv, pericolozitatea faptei incriminate se manifestă prin stările de pericol pe care le poate provoca comportamentul incriminat al subiectului pentru relațiile din sfera de prestare a serviciilor, *afectând imaginea agenților care le prestează și prejudiciind*

interesele cetățenilor. În acest sens, urmarea imediată constă în producerea unei stări de pericol atât pentru prestatorii de servicii, cât și pentru consumatorii acestora. Legea penală nu condiționează existența infracțiunii de producerea vreunui rezultat determinat [62, p. 65, 68].

Suntem de acord cu autorul V. Cușnir că infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației are numai o singură modalitate normativă – *primirea remunerației ilicite prin extorcare* – și diferite modalități faptice determinate de împrejurările infracțiunii, de caracterul prestației, de mijloacele și metoda de extorcare etc. [62, p. 69].

Mai multe lucrări elaborate de V. Cușnir, în cadrul interpretărilor doctrinare ale infracțiunilor de corupție sau a celor asemănătoare infracțiunilor de corupție, sunt descrise prin intermediul unor multiple articole științifice elaborate de către autor ulterior anilor '90 ai secolului trecut.

În acest sens, punem în evidență articolul științific *Infracțiunile asemănătoare celei de corupție – primirea remunerației ilicite pentru lucrări legate de deservirea populației (art. 256 Cod penal)*.

În opinia autorului V. Cușnir, pornind de la așezarea acestei incriminări în capitolul „Infracțiuni economice”, legiuitorul arată la comunitatea obiectului ei juridic cu al celorlalte infracțiuni economice – relațiile economice – de producere, de achiziție, de desfacere, creditar-financiare, de impozitare, de prestare de servicii și altele din acest domeniu ocrotite prin norme de drept penal. Din spectrul acestor relații economice pot fi desprinse acele care constituie obiectul nemijlocit al faptei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM – *relațiile cu privire la prestarea serviciilor în sfera comerțului, alimentației publice, deservirii sociale, comunale, medicale, transport, alte feluri de deservire a populației*. Se menționează de V. Cușnir faptul că caracterul acestor relații sociale, fiind preponderent unul patrimonial, legiuitorul a avut grijă să respecte cadrul legal în ce privește prestarea de servicii, sancționând comportamentul acelor care *extorchează și primesc* remunerații ilicite, deci ocrotind prin această incriminare și interesele patrimoniale ale cetățenilor [44, p. 113].

Deși suntem, în mare parte, susținătorii acestui punct de vedere, considerând că infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM afectează sistemul economic al statului, totuși ne aliniem la ideea necesității structurării și atribuirii tehnice a infracțiunii în cauză în seama altui capitol și în baza altor semne definitorii:

- serviciul și
- *legătura cu serviciul*.

Prin acest ultim moment conturăm și ideea de a atribui această infracțiune – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* - la capitolul format cu titlul *Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul*.

Un moment interesant și novator reieșit din punctul de vedere al autorului V. Cușnir este și cel care privește ideea referitoare la *caracterul ilicit* al remunerației. În opinia autorului citat, acest caracter nu este determinat de faptul că remunerația nu i se cuvine făptuitorului în mod legal, ori că a fost primită peste ceea ce se cuvenea, potrivit cu costul prestației. În sprijinul acestui punct de vedere se arată că practica cotidiană avută privind prestarea diferitelor servicii, în sensul când consumatorii benevol oferă diferite remunerații în bani, cadouri, alte bunuri salariaților care le-au acordat serviciul, făcând acest lucru, de regulă, pentru a-și exprima mulțumirea și gratitudinea lor în legătură cu calitatea prestației, atitudinea salariatului etc. [44, p. 115].

V. Cușnir pune accent pe două condiții prealabile care predetermină infracțiunea prevăzută de art. 256 C.pen. al RM.

- **În rolul primei condiții** se menționează faptul că primirea unei remunerații ilicite prin extorcare să fie pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor în sfera comerțului, alimentației publice, deservirii sociale, comunale, medicale, de transport etc. (legiuitorul nu determină caracterul acestor lucrări ori servicii, sunt ele contra plată ori gratuite, pe bază de contract sau fără, lăsând aceste momente în afara sferei de incriminare) [44, p. 115-116].

- **A doua condiție prealabilă** presupune, în opinia lui V. Cușnir, ca lucrarea îndeplinită sau serviciul prestat să se refere la sfera obligațiilor de serviciu ale făptuitorului [44, p. 116].

În susținerea unor opinii lansate de către noi privind includerea în acțiune a categoriei juridice de *infracțiuni de serviciu* vine și articolul științific elaborat de V. Mejinschi (*Noțiunea de infracțiune de serviciu (săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere)*). În acest sens, autorul în cauză, identificând noțiunea de *infracțiune săvârșită de persoane cu funcție de răspundere* cu cea de *infracțiune de serviciu*, remarcă necesitatea eventuală a soluționării problemei complexe legate de definirea acestora și identificarea semnelor care le caracterizează din punct de vedere juridic. În contextul celor identificate, V. Mejinschi consideră că pot fi determinate trei probleme de bază care cataloghează conținutul fundamental al studierii infracțiunilor de serviciu:

- *analiza semnelor infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere* (la moment persoanele publice, persoanele publice străine, persoanele cu funcție de demnitate publică, funcționarii publici internaționali, persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească ori altă organizație nestatală);
- *determinarea pe baza lor a noțiunii generale a acestor infracțiuni;*

- *diferențierea infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere de delictul disciplinar* [80, p. 167].

Prin prisma interpretărilor științifice realizate, V. Mejinshi conchide că *infracțiunea de serviciu constituie o faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere, contrar obligațiilor de serviciu, în virtutea îndeplinirii funcției sale sau a obligațiilor de serviciu, care a cauzat sau a creat pericolul cauzării unei daune considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice* [80, p. 168-169].

Din conținutul noțiunii propuse, autorul citat pune în evidență un ansamblu de semne ce caracterizează aceste infracțiuni:

- *fapta prejudiciabilă este săvârșită de un subiect special;*
- *fapta prejudiciabilă este săvârșită în virtutea aflării sale în asemenea funcții;*
- *cauzarea sau posibilitatea cauzării prin această faptă a unei daune considerabile intereselor publice, fie drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice* [80, p. 169].

În opinia noastră, autorul pune în acțiune anumite semne care caracterizează infracțiunea la general, dar nu infracțiunea de serviciu, în mod particular. Însă, pentru ca o faptă să fie considerată infracțiune, ea trebuie în oricare caz să fie prejudiciabilă, ilegală, semne care nu necesită a particulariza o infracțiune ori un grup de infracțiuni separat, prin lansarea unei noțiuni a acestora.

Un aport deosebit pentru dezvoltarea conceptuală în materia combaterii infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul, în special a infracțiunilor de corupție, l-au avut materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice” (Chișinău: Transparency International, 2004):

- ♦ V. Cușnir, *Politica anticorupțională în Republica Moldova: aspecte teoretico-normative* [45, p. 45-51];
- ♦ S. Brînza, *Dobândirea ilicită a foloaselor necuvenite: faptă contra patrimoniului sau faptă de corupție?* [16, p. 107-113];
- ♦ V. Stati, *Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* [97, p. 100-106];
- ♦ M. Vidaicu, *Infracțiunile de corupție în lumina legislației naționale și convențiilor internaționale* [104, p. 114-125];
- ♦ V. Bălan, O. Bejan, *Gravitatea infracțiunilor de corupție după noul Cod penal și implicațiile ei în prevenirea și contracararea fenomenului* [5, p. 158-166].

În acest sens, caracterul preponderent patrimonial al infracțiunilor de corupție este identificat de S. Brînză [16, p. 107].

În toate societățile, subliniază V. Cușnir, corupția este mai mult decât o categorie juridică, reprezentând un fenomen antisocial, căruia nu i se poate da o definiție universală valabilă, dat fiind „multiplele ei forme de manifestare atât la nivel național, cât și internațional” [45, p. 45].

Lupta împotriva corupției se desfășoară în toate statele prin măsuri concentrate deopotrivă de prevenire și de constrângere cu aplicarea sancțiunii. În acest sens, un rol important în combaterea fenomenului corupției atât în Republica Moldova, cât și în alte țări revine cadrului legislativ; oricând se pune problema eliminării sau cel puțin a reducerii corupției, primele soluții avute în vedere recomandă adoptarea unei sau altei legi, menite să pună capăt faptelor corupționale [45, p. 45]. Este adevărat, că politica anticorupție pentru a fi eficientă și pentru a se bucura de succes trebuie să se cuprindă în mai multe planuri:

- *social-cultural,*
- *economic,*
- *juridic și*
- *politic* [45, p. 49].

Cu siguranță, menționează S. Brînză, legea penală este chemată să apere relațiile sociale privitoare la anumite valori sociale. În alți termeni, este oferită apărarea juridico-penală a relațiilor sociale pozitive. Totodată, nu se poate face abstracție de aceea că, incriminând faptele care aduc atingere, de exemplu, patrimoniului, legea penală are în vedere acțiunea ilicită a făptuitorului, iar nu poziția juridică a victimei [16, p. 110].

V. Bălan și O. Bejan, în descrierea infracțiunilor de corupție, pun în evidență inclusiv *delapidarea averii străine* (art. 191 C. pen. al RM), *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* (art. 256 C. pen. al RM), *falsul în acte publice* (art. 332 C. pen. al RM) etc. [5, p. 162].

Nu susținem acest caracter extensiv al interpretărilor doctrinare lansate de autorii V. Bălan și O. Bejan, limitele infracțiunilor de corupție fiind mult mai restrânse. Trebuie, însă, în acest ultim sens, foarte minuțios să se identifice semnele în baza cărora are loc delimitarea. Nu poate fi admisă o delimitare în baza unui ansamblu de semne, categoriile fiind absolut diferite.

Cercetările criminologice realizate în materie de sancțiuni penale, constată V. Bălan și O. Bejan, au relevat existența unor legități specifice de acțiune a acestora asupra celor care au comis infracțiuni. Cunoașterea lor permite o utilizare rațională particulară a instrumentelor represive de ordin penal pentru diverse categorii de fapte penale și de făptuitori. În mod individual, s-a constatat că față de funcționari, a căror personalitate posedă trăsături distincte, este indicată

aplicarea unor pedepse blânde, deoarece ele exercită o influență optimă asupra comportamentului acestora, adică este în măsură a-i opri de la comiterea unor acte de corupție pe cei care nu le-au săvârșit și de a-i face să nu mai comită pe cei care deja le-au săvârșit și au suportat astfel de pedepse penale [5, p. 165-166].

În opinia autorului O. Bejan (*Corupția: noțiune, prevenire și contracarare*), studiile criminologice naționale în problema corupției au, în marea lor majoritate, un pronunțat caracter social, ceea ce înseamnă că criminologia a reușit să se despartă de tradiția socialistă, care impunea acestei științe o orientare preponderent penalistă [6, p. 23]. Acest ultim moment reclamă incidența fenomenului corupției nu doar sub aspectul penal, dar și sub aspectul altor contururi juridice.

În lumina legislației naționale și convențiilor internaționale sunt analizate infracțiunile de corupție de către M. Vidaicu [104, p. 114-125]. Dacă este să operăm cu noțiunea identificată de autorul citat, precum că cuvântul *corupție* derivă de la latinescul *coruptio-onis*, ceea ce înseamnă stare de abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie și de asemenea desfrânare, depravare [104, p. 116], evident că referințele științifice ale autorilor V. Bălan și O. Bejan sunt incluse în limite interpretative. Însă, din punctul nostru de vedere, acest fenomen urmează a avea un caracter descriptiv în baza unor noțiuni definitorii clare, fapt care îngustează și categoriile incidente acestei situații juridice.

Astfel, M. Vidaicu susține că prin corupție se înțelege un abuz de putere în scopul obținerii de avantaje materiale sau alte foloase (onoruri, titluri, publicitate, exonerare de răspundere). De cele mai multe ori ea nu este decât un „banal contract” (este drept ilicit), care acționează principiului din dreptul roman *do ut des* (*îți dau ca să-mi dai*) și care se negociază și se desfășoară în condiții de clandestinitate și confidențialitate [104, p. 116], iar prin infracțiuni de corupție se înțeleg, în opinia autorului la care se face referință în ultim sens, acele fapte a unor funcționari publici sau funcționari angajați în sectorul privat, care constă în traficarea atribuțiilor specifice funcției deținute în schimbul unor foloase sau specularea în aceleași scopuri a influenței pe lângă funcționari, fapte prevăzute de legea penală [104, p. 118].

În tot cursul analizelor desfășurate în cadrul conferinței științifice anunțate, un rol aparte din perspectiva generică a analizei subiectului tezei de doctorat elaborate îl are studiul autorului V. Stati [97, p. 100-106]. În acest ultim sens, susținem opinia autorului, precum că funcționarii reprezintă sistemul nervos al oricărui organism social, fiind chemați să asigure funcționarea impecabilă a agregatului social pe baza principiilor care caracterizează statul de drept. În vederea asigurării unei bune desfășurări a activităților de interes public, precum și pentru a se preveni și combate faptele antisociale grave susceptibile să stânjenească, să împiedice sau să aducă atingere

acestei activități, este necesară intervenția legii penale. În primul rând, această intervenție se impune atunci când funcționarii, care au o comportare incorectă, fac din funcția lor o sursă de venit în detrimentul societății [97, p. 100].

În această cronologie a ideilor anunțate, V. Stati răspunde detaliat la întrebarea dacă intervine legea penală în cazul în care recompensa ilicită este primită de către un funcționar care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice decât cea de drept public [97, p. 100]? *A priori* susținem ideea autorului că este incontestabil faptul că în astfel de cazuri trebuie de vorbit despre corupție [97, p. 100]. În context, se apelează și la norma art. 256 C. pen. al RM – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*.

Se consideră cu adevărat de către V. Stati, precum că este artificială includerea componentei analizate în rândul componentelor infracțiunilor economice. În acest plan, menționează autorul, este demn de urmat exemplul legiuitorului român, care includea componenta de primire de foloase necuvenite (art. 256 C. pen. al României anterior) în capitolul dedicat infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul [97, p. 101]. Suntem de acord cu aceste modificări tehnice, doar sub rezerva precizării că formula normativă a infracțiunii de *primire de foloase necuvenite*, adoptată de către legiuitorul român anterior a fost cu totul alta, ca semnificație, comparativ cu toate infracțiunile de corupție incidente normativului penal al Republicii Moldova. Or, această infracțiune, prevăzută de legislația penală a României a dictat o diferență de încadrare juridică dependentă de timpul comiterii elementului material – până ori după primirea remunerației.

Dacă făptuitorul primește o remunerație nu pentru îndeplinirea unor lucrări sau prestarea unor servicii, ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului, ci pentru vreun alt serviciu făcut victimei, atunci cele comise nu pot fi calificate conform art. 256 C. pen. al RM. De precizat, menționează V. Stati, că, în textul art. 256 C. pen. al RM, termenul „pentru” (*alias* „scop”) este folosit în accepțiunea sa strictă, de finalitate ce se situează în afara infracțiunii; este suficient, în acest sens, să se constate că finalitatea prevăzută în dispoziția incriminatoare a fost urmărită de făptuitor, indiferent dacă s-a realizat sau nu, pentru ca să existe intenția calificată și, deci, să existe infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [97, p. 104].

Prin *lucrător*, constată V. Stati (acest termen a fost înlocuit cu termenul de *salariat*), trebuie de înțeles ceea ce, în art. 1 C. mun. al RM se numește „salariat”, adică persoana fizică care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă [97, p. 104].

În final, încă în anul 2004 V. Stati considera necesară perfecționarea legii penale, în scopul corelării adecvate a obiectului juridic special și a obiectului juridic generic ale infracțiunii prevăzute la art. 256 C. pen. al RM. În acest sens, se propunea abrogarea art. 256 C. pen. al RM, în paralel cu completarea Cap. XVI din Partea Specială a C. pen. al RM cu o nouă normă: art. 336¹ C. pen. al RM. Varianta-tip a preconizatei fapte infracționale trebuia să se exprime în *primirea de către un angajat, care nu este funcționar public și nici persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense ilicite pentru îndeplinirea unor acte care țin de obligațiile lui de serviciu* [97, p. 106].

O lucrare de impact aplicativ semnificativ este cea elaborată de către un grup de autori (A. Barbăneagră, Gh. Alecu, V. Berliba, R. Cojocaru, V. Cușnir, A. Mariț, X. Ulianoschi, Gh. Ulianoschi etc.) – *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. În principiu, considerând în calitate de obiect special principal al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – ansamblul de relații sociale care asigură activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor din sfera de servicii, iar obiect special facultativ – totalitatea de relații sociale care condiționează asigurarea intereselor materiale ale cetățenilor, V. Berliba și R. Cojocaru conturează *sfera de servicii* [4, p. 557]. În context, sfera de servicii este constituită din totalitatea de ramuri ale economiei naționale. Produsul acestor ramuri se materializează într-o formă de activitate bine determinată (servicii). Asemenea servicii, menționează autorii citați, prestează populației întreprinderile, instituțiile, organizațiile din domeniul deservirii comunale, sociale, din sfera medicinei, consultații juridice, de comerț etc. Fiecare ramură aparte determină o anumită categorie de servicii [4, p. 557].

În opinia autorilor V. Berliba și R. Cojocaru, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este caracterizată de un obiect material. În rolul acestuia apare *remunerația ilicită*, pe care o au în această calitate banii, obiectele sau mărfurile industriale ori produsele alimentare [4, p. 557]. Achiesăm la acest punct de vedere, considerând obiectul material al infracțiunii este format din bani și alte avantaje patrimoniale, deși anterior am punctat și pe calitatea acestora – ca mijloace de săvârșire a infracțiunii [57, p. 280].

De asemenea, autorii V. Berliba și R. Cojocaru fac delimitare între realizarea elementului material prin mai multe metode – extorcare directă (*crearea intenționată și direct exprimată a salariatului angajat în sfera de deservire a populației despre plata de către un cetățean concret a unei remunerații ilicite pentru efectuarea unor lucrări ce intră în cercul obligațiunilor sale profesionale*) și extorcare indirectă (*crearea pentru client a unor asemenea condiții, în care*

acesta este nevoit să ofere remunerații pentru excluderea anumitor daune intereselor sale legale) [4, p. 557].

La delimitarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de coruperea pasivă și luarea de mită, autorii citați pun în evidență un singur semn preexistent al infracțiunii – calitatea subiectului activ [4, p. 558].

Deși A. Mariț, D. Vasiloi și I. Cauș (*Îndrumător metodic la disciplina drept penal. Partea specială*) își selectează informația utilizată, în mare parte, în baza comentariului la C. pen. al RM deja elaborat, această lucrare nu poate fi trecută cu vederea. În primul rând, prin conținutul ei nu se pune în mod direct accent pe descrierea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Această situație își are ca argument mai multe premise: ori infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM este într-atât de simplă ca interpretare, încât nu este necesară de a se impune pentru analiză; ori această infracțiune nu prezintă importanță; ori infracțiunea în cauză poate determina lucrul individual desfășurat pe parcurs. Toate aceste premise le considerăm nu prea judicioase, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constituind o infracțiune necesară și importantă sub aspectul interpretărilor doctrinare. Mai cu seamă că autorii A. Mariț, D. Vasiloi și I. Cauș, descriind infracțiunea de corupere pasivă, subliniază că nu pot fi subiecți ai infracțiunii de corupere pasivă persoanele cu funcție de răspundere din organele de stat, lucrătorii instanțelor, organizațiilor de stat care exercită numai funcții pur profesionale sau tehnice, însă dacă aceste persoane, concomitent cu îndeplinirea funcțiilor, sunt investite și cu funcții de ordin administrativ, de dispoziție sau organizatorico-economice, ele devin subiecți ai infracțiunii de corupere pasivă [77, p. 278]. În context, se enunță ca exemplu, medicul, pentru luare de bani sau de bunuri pentru eliberarea certificatului de concediu medical sau participare la comisia de expertiză medicală sau medico-militară, precum și profesorii în cazul în care devin membri ai comisiilor de examinare sau calificare etc. [77, p. 278]. În sensul descris anterior, deși noțiunea de persoană cu funcție de răspundere a fost modificată, totuși și la acea etapă nu se putea vorbi despre persoane cu funcție de răspundere din cadrul unor organe de stat și persoane cu funcție de răspundere din cadrul altor organizații. Or, în acest sens, operarea de către autori cu sintagma *persoane cu funcție de răspundere din organele de stat* nu corespunde cadrului normativ în vigoare și nici celui care acționa anterior.

Una dintre lucrările semnificative publicate în Republica Moldova este cea elaborată de S. Brînza și V. Stati (*Drept penal. Partea specială. Vol. II*). Autorii citați pun în evidență o descriere a semnelor preexistente și a conținutului constitutiv al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [17, p. 223-228].

Formele analizate de către autori se referă nu numai la varianta tipică a infracțiunii, ci și a modalităților agravante speciale. În context, autorii citați stabilesc că „o caracteristică a oricărei profesii o constituie acceptarea obligațiilor acesteia față de fisc. Or, anume atitudinea și comportamentul lucrătorilor din sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură la prestarea serviciilor și executarea lucrărilor influențează bunăstarea economică a societății în ansamblu” [17, p. 223-224]. Aceste sfere (domenii) sunt descrise expres de conținutul art. 256 C. pen. al RM, deși, prin esența descrierilor anunțate, se oferă un caracter de interpretare extensivă, operându-se în textul de lege cu sintagma legată de *lucrări sau servicii* „de altă natură”. Cu adevărat, evidențiază S. Brînză și V. Stati, lucrătorii implicați în sfera de deservire a populației trebuie să acționeze într-o manieră corespunzătoare reputației profesionale și să evite orice comportament care ar putea discredita reputația [17, p. 224].

Cu referire la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, S. Brînză și V. Stati pun în evidență un obiect multiplu, învederându-se opțiunea existenței obiectului juridic principal și a obiectului juridic secundar [17, p. 223-228]. Nu susținem pe deplin ideea existenței caracterului multiplu al obiectului juridic special în formula anunțată de către autorii citați, deoarece:

- obiectul special de bază și obiectul special facultativ au rol de semne ale componenței de infracțiunii, în special sunt anumite forme de descriere a obiectului juridic al infracțiunii;
- obiectul special facultativ are caracter secundar în cazurile în care acesta poate influența răspunderea penală în baza variantei tipice ori a celei circumstanțiale a infracțiunii;
- obiectul special facultativ poate fi afectat ori poate și să nu fie afectat în sensul infracțiunii determinate, doar în limitele în care relațiile sociale, care formează categoria obiectului nemijlocit facultativ, apar într-o altă variantă normativă;
- în sensul anunțat de autori, și obiectul special principal, și cel secundar conturează premisa după care acestea sunt afectate întotdeauna și în oricare dintre modalitățile normative prevăzute de legea penală; cert fiind faptul că nu se identifică vreo deosebire între ele.

O soluție anunțată de către autorii S. Brînză și V. Stati, care este completată ca conținut diferit în literatura de specialitate atât autohtonă, cât și străină, este cea referitoare la *obiectul material*. În acest sens, se menționează de către autorii citați, că obiectul material există în cazul în care remunerația are o natură corporală [17, p. 224].

Operându-se cu mai multe noțiuni, precum client, consumator, S. Brînză și V. Stati plasează în rolul victimei (în opinia noastră este vorba despre un subiect pasiv al infracțiunii) anume consumatorul. Punându-se în vedere natura obiectivă a infracțiunii, se constată

structurarea acesteia prin intermediul a două semne: faptă prejudiciabilă și metodă de comitere a infracțiunii [17, p. 224].

Pentru a se delimita infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de alte infracțiuni adiacente (manifestate, de asemenea, din punct de vedere subiectiv prin vinovăție în formă intenționată), S. Brînza și V. Stati pun în evidență existența subiectului special al infracțiunii prin intermediul unor semne particulare:

- să fie lucrător într-o întreprindere, instituție sau organizație;
- să nu fie persoană cu funcție de răspundere [17, p. 226-227].

Autorii citați invocă și anumite soluții din practica judiciară a Republicii Moldova. [17, p. 227-228].

Importantă, din punct de vedere teoretico-științific se prezintă a fi lucrarea autorului V. Florea (*Получение незаконного вознаграждения за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения*). Prin conținutului materialului redat este examinată, la general, infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM. V. Florea accentuează necesitatea studiului complex al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, inclusiv din perspectiva dreptului penal comparat (comparația fiind realizată în raport cu legislația penală a Federației Ruse, Ucrainei, României), urmând concluzii și recomandări de perfecționare a legislației și practicii judiciare în sfera supusă cercetării [159].

C. pen. al FR, se constată, a exclus această infracțiune de sub reglementările de natură juridico-penală, argumentele autorului fiind că aceasta se aplica foarte rar ori deloc [159]. În opinia noastră, sunt și alte norme în C. pen. al FR care nu-și găsesc aplicare insistentă (de altfel ca și în cazul altor legislații penale, inclusiv a Republicii Moldova), dar necesitatea excluderii nu a devenit evidentă. Or, toate infracțiunile prevăzute în legea penală, în afara unei prevenții speciale, au și un rol de prevenție generală a infracționalității. De asemenea, justificarea excluderii normei care prevedea răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a fost dictată, la nivelul FR, din perspectiva modificărilor operate în C. civ. al FR. Art. 575 C. civ al FR prevede „interzicerea unor daruri”, acestea fiind aferente instituțiilor preșcolare, medicilor, funcționarilor publici etc. Analogic situației din FR, în actualul C. civ. al RM, adoptat în anul 2002, de asemenea a fost prevăzută „inadmisibilitatea donației” [27].

În acest sens, *este interzisă donația, cu excepția donației neînsemnate, pentru realizarea unor obligații morale:*

- a) în numele persoanelor incapabile;

b) *proprietarilor, administratorilor sau lucrătorilor din instituții medicale, educative, de asistență socială și din alte instituții similare din partea persoanei care se află în ele sau din partea soțului sau rudelor acesteia de până la gradul patru inclusiv. Această regulă nu se aplică în relațiile dintre rudele de până la gradul patru inclusiv;*

c) *în relațiile dintre persoanele juridice cu scop lucrativ;*

d) *de către persoanele juridice cu scop lucrativ, în cazul în care obiect al donației sunt valorile mobiliare* [27].

De asemenea autorul V. Florea face o analiză comparativă a infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM cu cele ale Ucrainei și României. În contextul legislației penale a României, V. Florea asimilează infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populație cu primirea de foloase necuvenite (reglementată anterior de legea penală română). Totuși, ca finalitate, autorul V. Florea consideră insistentă necesitatea de a reinclude în conținutul normativului penal al FR a normei anterioare de primire a unei remunerații ilicite (după formula RM ori a Ucrainei), precum și inevitabilitatea de a intensifica lupta cu asemenea fapte prejudiciabile în toate statele menționate [172].

În acest context, se consideră de către V. Florea corectă ideea unor autori ruși, care au subliniat anterior necesitatea de a identifica normativ mărimea unei remunerații *nesemnificative*, lansată cu operarea a cinci salarii minime, deși, spune autorul, această sumă, pentru persoanele aflate la pensie, este considerabilă [172]. În viziunea noastră, totuși gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, nu este determinat numai de existența elementului material (deși infracțiunea este descrisă prin intermediul unei componente formale), ci din combinația normativă admisă dintre acesta și metoda de comitere a infracțiunii – *extorcarea*. În acest demers, nu suntem promotorii admiterii unui minim de proporție a remunerației pentru incriminarea și punerea în acțiune a răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Acest minim poate fi doar cu caracter definitoriu (de evaluare) și își găsește incidență în conținutul art. 14 alin. (2) C. pen. al RM [174, p. 91-95]. Totuși, limitele remunerației, în unele cazuri diferențiază răspunderea penală și pedeapsa penală. Astfel, conform Hotărârii Plenului CSJ a RM *cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupți* [64], în contextul art. 324 alin. (1) C. pen. al RM, remunerația ilicită, indiferent de modalitatea normativă a faptei prejudiciabile, cunoaște atât o limită inferioară, cât și o limită superioară. În cazul art. 324 alin. (4) C. pen. al RM, nu se identifică o limită inferioară a remunerației ilicite. Or, interpretarea sistematică a dispoziției art. 324 C. pen. al RM și art. 11 alin. (2) art. 11 al *Legii privind Codul de conduită a funcționarului public* [72], în

coroborare cu *Hotărârea Guvernului privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol* (pct. 1) [63], permite să constatăm că folosul material sub formă de cadou simbolic, oferit din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol a cărei sumă nu depășește 1000 lei, nu reprezintă contraechivalentul conduitei pe care persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică se angajează să o aibă. Totodată, în cazul pretinderii, acceptării, primirii remunerației necuvenite, derizorii, nesemnificative, instanța de judecată trebuie să țină seama că, în conformitate cu art. 14 alin. (2) C. pen. al RM, nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de C. pen. al RM, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni (luarea în posesie a unei ciocolate, a unui pachet de țigări; obținerea unui bilet la spectacol, film; călătoria de o singură dată în transportul public fără a achita costul biletului etc.) [64].

Un articol științific care pune în evidență clară accepțiunea de extorcare este cel elaborat de V. Cușnir – *Infracțiunea de trafic de influență (art. 326 C.pen. al RM) prin prisma Convenției penale privind corupția* [43, p. 87-103; 58]. Prin extorcare, susține autorul citat, se înțelege cererea banilor, bunurilor, altor avantaje în mod insistent prin amenințarea săvârșirii acțiunilor care vor cauza un prejudiciu intereselor legale ale persoanei interesate în acțiunea (inacțiunea) persoanei respective, ori punerea intenționată a persoanei în cauză în așa condiții, care o impun să dea bani, bunuri în scopul preîntâmpinării consecințelor nefaste pentru interesele sale legale [43, p. 95].

În viziunea autorului V. Cușnir, extorcarea presupune o relație bilaterală dintre persoana interesată într-o problemă, chestiune și funcționarul (salariatul) de a cărui competență ține rezolvarea ei, ceea ce nu are loc în cazul traficului de influență [43, p. 95].

În al doilea rând, se consemnează, că extorcarea presupune cererea insistentă de bani, bunuri sub amenințarea prejudicierii intereselor legale ale persoanei particulare, condiție, care, spune V. Cușnir, în cazul traficului de influență este irealizabilă. În acest sens, autorul citat consideră că extorcarea, în cazul traficului de influență, urmează a fi acceptată într-un mod deosebit [43, p. 95-96].

În opinia noastră, aceste derogări de la noțiunea de extorcare în sensul ei de *extorcare directă* și *extorcare indirectă* rămâne a fi cea clasică cu referire la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, cu toate particularitățile care îi identifică individualitatea definitorie.

Printre lucrările recente de semnificație sporită în vederea determinării posibilității angajării răspunderii penale pentru infracțiunile în legătură cu serviciul este cea a autorului C. Timofei – *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. În opinia autorului citat, nu ar mai fi corect de afirmat că relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor sunt cele care formează obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de Cap. XV al Părții speciale a C. pen. al RM. Or, se susține de către C. Timofei, nu doar activitatea desfășurată constituie valoarea fundamentală apărută împotriva infracțiunilor în cauză [101, p. 153-154]. După cum evidențiază C. Timofei [101, p. 164] (făcându-se referire la opinia autorului I. Moscalciuc – [85, p. 44-49; 84, p. 167-174]), bunurile, formând remunerația ilicită, sunt primite nu pentru a li se aduce prejudiciu, dar pentru a se extrage din ele o anumită utilitate. Mai mult decât atât, se constată, că nu este exclus ca făptuitorul să asigure acestor bunuri condiții mai bune decât a făcut-o victima. În acest sens, nu obiectul material al infracțiunii suferă amenințare sau vătămare. Or, influențarea nemijlocită infracțională asupra obiectului material al infracțiunii constă, în cazul infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, în deplasarea bunurilor dintr-o sferă patrimonială în alta. Nu în vătămarea sau punerea în pericol a acestor bunuri. În caz contrar, menționează I. Moscalciuc, remunerația primită de către făptuitor de la victimă constituie obiectul material al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM [85, p. 44-49; 84, p. 167-174].

O altă lucrare examinată în contextul cercetării desfășurate sub forma tezei de doctorat, care a continuat determinarea șirului de identificare a gradului de studiere a temei vizate, a fost *Manualul judecătorului pentru cauze penale* (Conducător de ediție M. Poalelungi). În fapt, autorii Gh. Nicolaev și V. Stati descriu după aceleași principii și în baza acelorași prezumții normative semnele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, după cum a fost desfășurată de către S. Brînza și V. Stati în anul 2011. Diferența de analiză constă în faptul că acest studiu este puțin mai simplificat, iar diferențele conceptuale sunt limitate la număr, dar totuși sunt. Astfel, G. Nicolaev și V. Stati enunță în mod expres că în rolul de *obiect material (imaterial)* apare remunerația [75, p. 875]. Importanța valorii acestei remunerații este nu doar asupra individualizării pedepsei penale, ci, dacă depășește o anumită valoare, individualizează și răspunderea penală din sensul variantei tipice în cel al unei variante agravante a infracțiunii [75, p. 876].

Modificările legislative operate în C. pen. al RM a identificat și modificarea unor premise normative de atragere la răspundere penală în baza art. 256 C. pen. al RM. Astfel, Gh. Nicolaev și V. Stati menționează că salariatul nu trebuie să aibă calitatea de 1) persoană publică; 2)

persoană cu funcție de demnitate publică; 3) persoană publică străină; 4) funcționar internațional. În caz contrar, cele comise trebuie calificate conform art. 324 C. pen. al RM [75, p. 877]. De asemenea, în afară de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, salariatul nu trebuie să fie arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu. În aceste ultime situații, faptele comise se califică potrivit art. 333 C. pen. al RM [75, p. 877].

Gh. Nicolaev și V. Stati nominalizează și imposibilitatea răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a persoanei juridice [75, p. 877].

La nivel național, cea mai recentă și mai consistentă lucrare pe acest subiect controversat este cea a autorului V. Stati - *Infrațiuni economice*. După cum subliniază V. Stati, este necesar ca remunerația sau alte avantaje patrimoniale să constituie un contraechivalent al conduitei pe care făptuitorul se angajează să o aibă (adică, un contraechivalent al îndeplinirii unor lucrări sau al prestării unor servicii ce țin de obligațiile profesionale ale făptuitorului). Dacă salariatul extorcă remunerația sau alte avantaje patrimoniale nu cu titlu de contraechivalent al conduitei pe care aceasta se angajează să o aibă, cele săvârșite vor constitui nu infracțiunea prevăzută de art. 256 alin. (1) C. pen. al RM, dar, eventual, o altă faptă (de exemplu, una dintre faptele specificate la art. 189 C.pen. al RM) [96, p. 419-420]. O întrebare semnificativă, la care se oferă răspuns, este: are oare importanță dacă interesele victimei – cu a căror lezare amenință făptuitorul sau care suportă efectele nefaste ale acțiunii făptuitorului – poartă un caracter legitim sau nelegitim? [96, p. 420].

Deși nu în măsură deplină susținem, totuși este meritorie accentuarea de către autor a faptului concretizării extorcării în violență. În acest sens, se constată că infracțiunea prevăzută la art. 256 alin. (1) C.pen. al RM absoarbe numai acea violență care este necesară asigurării realizării sale (vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății; violența care nu implică un prejudiciu cauzat sănătății). În cazul în care violența se exprimă în vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, răspunderea se va aplica doar în baza art. 151 sau 152 C.pen. al RM. În acest caz nu va fi necesar reținere la calificare a art. 256 alin. (1) C. pen. al RM [96, p. 421].

Răspunderea penală în baza art. 256 alin. (1) C.pen. al RM nu poate fi aplicată atunci când remunerația sau alte avantaje patrimoniale sunt extorcate deja după îndeplinirea de către salariat a unor lucrări ori prestarea unor servicii ce țin de obligațiile lui profesionale. În cazul analizat

lipsește unul dintre semnele obligatorii ale componenței de infracțiune prevăzute la art. 256 alin. (1) C. pen. al RM.

1.2.

Analiza materialelor științifice publicate în alte state referitoare la răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației, precum și implicit infracțiunile incidente faptelor care descriu acest conținut normativ

Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a devenit activă normativului penal pe teritoriul RM începând cu anul 1981 [173, p. 715]. Ulterior intrării în acțiune a acestei incriminări penale, faptele infracționale incidente domeniul comerțului vizau și infracțiunea analizată. Însă, este certă ideea unei necesare analize a infracțiunilor în domeniul comerțului care funcționau până la adoptarea legii de prevedere a faptei de primire a unei remunerații ilicite – faptă infracțională. Acest ultim lucru are importanță, mai cu seamă din perspectiva unor interpretări istorice (evolutive).

O legătură intrinsecă între infracțiunile contra patrimoniului, infracțiunile economice și cele de corupție a fost identificată încă în anii '60 ai secolului trecut. În acest sens, această legătură denotă eventualitatea unei noi sistematizări a infracțiunilor economice, care se impune, în viziunea noastră, în raport cu legislația penală în vigoare a RM. Și dacă, la momentul elaborării unor lucrări analizate în redarea gradului de studiere a temei investigate, această infracțiune încă nu era adoptată, importanța examinării și analizei acestor lucrări a reieșit din perspectiva unor deducții generale și generice, care au cuprins întreaga gamă de infracțiuni economice și de corupție. Astfel, una dintre aceste lucrări supuse cercetării este cea elaborată de un grup de autori (L. I. Blinova, V. A. Vladimirov, V. F. Chiricenco, B. V. Boițov, Iu. I. Leapunov, D. O. Han-Magomedov, M. I. Iacubovici) sub redacția lui M. I. Iacubovici - *Уголовная ответственность за хищения государственного или общественного имущества, хозяйственные преступления и взяточничество*. În conținutul analizelor desfășurate, autorii citați definesc corupția ca fiind una dintre fenomenele cele mai periculoase, care atentează la funcționarea normală a aparatului de stat. Prin acesta se afectează drepturile și interesele protejate prin lege ale persoanei, precum și activitatea și autoritatea instituțiilor, organizațiilor, întreprinderilor [163, p. 183].

În acest sens, faptele de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu cădeau sub incidența normei vizând coruperea pasivă ori luarea de mită, ci rămânea în afara normativului penal. Or, subliniază B. V. Boițov, urmează a fi delimitată luarea de mită de primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de

deservirea populației (așa-numitele *rechiziții*) prin subiectul activ al infracțiunii, iar în cazul operării altor metode de comitere a infracțiunii, în special înșelăciunea sau abuzul de încredere, faptele persoanei fără funcție de răspundere urmează a fi încadrate juridic drept escrocherie [163, p. 192].

În contextul acesta, B. V. Boițov, făcând referire la anumite interpretări judiciare unificate, existente la acel moment (Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a URSS), menționează că persoanele fără funcție de răspundere, care execută lucrări ori prestează servicii cetățenilor, în lipsa semnelor infracțiunilor de corupție și a altor infracțiuni, este supusă răspunderii contravenționale, disciplinare ori altor măsuri de influență obștească [163, p. 192]. În fapt aceste ultime răspunderi juridice nu erau condiționate de admiterea ori lipsa vreunei metode de comitere a faptei – adică *extorcarea*.

În acest sens, G. I. Volifan se impune cu lucrarea *Квалификация преступлений против советской торговли*. Or, menționează autorul citat, pe parcursul anilor, s-a acordat atenție insuficientă nu numai modalităților de răspundere penală pentru faptele legate de relațiile sociale în domeniul comerțului, ci și pasibilității de pedeapsă pentru acestea. În raport cu infracțiunile în sfera economică, susține pe bună dreptate autorul G. I. Volifan, intervine un ansamblu de întrebări legate de dispoziția normei penale (Partea generală a C. pen.) [115, p. 4].

Este importantă și actuală ideea autorului citat, precum că nu este corect, ca, odată cu adoptarea unei noi legislații penale, problemele construcției juridice a Părții speciale a C. pen., sistematizării științifice a normei, care formează atât capitole separate ale C. pen., cât și cele incidente unor capitole, și-a pierdut semnificația și importanța [115, p. 8-9]. De aici și ideea că unele infracțiuni care formează un grup separat în cadrul sistemului Părții speciale a C. pen. (conform capitolelor incluse) pot forma mici subgrupuri, care determină și posibilitatea stabilirii unui obiect de subgrup al acestor infracțiuni [94, p. 72; 95, p. 77] (dar numai în baza obiectului nemijlocit al infracțiunii) [115, p. 14]).

Din perspectiva delimitării infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de alte infracțiuni omogene, a apărut conturarea unei legături delimitatorii între aceasta și înșelarea clienților [152, p. 330-332] (infracțiune prevăzută de art. 255 C. pen. al RM). Anume în acest sens a fost subliniată și este explicată necesitatea cercetării lucrărilor dedicate problematicii complexe a înșelării clienților, identificarea semnelor acestei infracțiuni fiind importantă din punctul de vedere al interpretărilor sistematice, admițându-se chiar și ideea apariției acestor lucrări înainte de incriminarea faptei de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

Această premisă lansată și-a găsit reflectare anume prin lucrarea autorului G. M. Samilâc - *Уголовная ответственность за обман заказчиков. Учебно-практическое пособие*. Din analiza semnelor care caracterizează obiectul infracțiunii, elementele subiective, stabilim că infracțiunile analizate au o legătură nemijlocită și pot coincide, iar metoda de comitere a acestora le delimitează principial. În cazul înșelării clienților, aceasta operează ca un caz particular al infracțiunii de escrocherie, iar înșelarea poate să se refere la cererea unor sume de bani pentru acordarea de servicii, care ulterior nu sunt prestate (una dintre formele de înșelare a clienților), primirea banilor pentru reparația garantată etc. [154, p. 29]. În fapt, se observă clar că dacă domeniul de deservire a populației poate să vizeze domeniul comercial, subiectul este o persoană care nu este persoană publică ori cu funcție de demnitate publică, iar latura subiectivă conturează prezența vinovăției intenționate (intenție directă), atunci apare versiunea faptică de comitere a infracțiunii de înșelare a clienților ori de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Chiar și primirea unei sume de bani nu va determina această delimitare. În acțiune apare semnul obiectiv al metodei de săvârșire a infracțiunii – *extorcarea*, pe de o parte, ori *înșelăciunea* sau *abuzul de încredere*, pe de altă parte.

V. I. Colosov și L. C. Malacov (*Ответственность за поборы и нарушение правил торговли*) examinează problematica complexă a răspunderii penale pentru primirea unor remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației și încălcările incidente regulilor de comerț. O importanță aparte este acordată condițiilor tragerii la răspundere penală și analizei componentelor care vizează aceste infracțiuni. În fapt autorii ruși supun investigațiilor științifice legitățile social-juridice de implicare a normativului penal în cadrul răspunderii juridice pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (în anul 1983 această infracțiune era prevăzută de art. 156/2 C. pen. al RFSSR) și încălcării regulilor de comerț (art. 156/3 C. pen. al RFSSR), precum și semnele constitutive obiective și subiective care identifică aceste infracțiuni sub aspectul componentelor tipice și circumstanțiale ale lor.

Pentru prima dată, răspunderea penală pentru infracțiunea de primire de remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a fost fixată în C. pen. al FRSSR la 21 septembrie 1981 [125, p. 3; 173, p. 715], ca, de altfel, și pentru încălcarea regulilor de comerț. În fapt, se constată că de atunci și până la etapa actuală, textul legii, operat de legiuitorul RM prin norma art. 256 C. pen. al RM, nu a suportat esențiale modificări. Alte state (foste republici unionale, care intrau în componența URSS), însă, s-au impus cu modificări semnificative la acest capitol (inclusiv Federația Rusă).

Cu adevărat, se susține de către V. I. Colosov și L. C. Malacov, că inițial, răspunderea penală pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, a avut un caracter preventiv. Or, acest caracter preventiv este specific nu numai acestor categorii de incriminări penale, ci și celorlalte fapte incriminate în aspect juridico-penal. Incriminarea faptei anunțate a fost orientată, în viziunea autorilor ruși, spre consolidarea disciplinei (n.n. – *pe atunci disciplinei de stat*) și regimului legalității (n.n. – *pe atunci legalitatea socialistă*) în activitatea organizațiilor și întreprinderilor ocupate cu sfera de deservire a populației [125, p. 4].

Desigur, eficiența acestei norme și, în ansamblu, a procesului de luptă cu aceste fapte de ordin infracțional, după cum subliniază V. I. Colosov și L. C. Malacov, este condiționată inclusiv de corectitudinea și operativitatea punerii în acțiune a dispozițiilor normative adoptate pentru tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de comiterea acestor fapte prejudiciabile și aplicarea, față de persoanele vinovate, de rând cu alte măsuri de constrângere (în calitate de forme de realizare a răspunderii penale), și a pedepsei penale [125, p. 4].

Din aceste considerente, încă în anul 1983 se indica la necesitatea stabilirii esenței juridice, condițiilor răspunderii penale și aplicării corecte a articolului care vizează primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [125, p. 5]. În RM asemenea studii nu există și până la etapa actuală.

Autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov descriu, de rând cu gradul prejudiciabil al acestei infracțiuni (care reiese din daunele cauzate relațiilor sociale ce asigură autoritatea întreprinderilor din sfera comerțului, medicală, de transport și a altor întreprinderi și organizații obștești) [125, p. 11], obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii, latura obiectivă și subiectivă a infracțiunii, subiectul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Un loc aparte îl atribuie autorii citați anterior delimitării infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM de alte infracțiuni: șantaj, escrocherie, cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, înșelare a clienților, corupere pasivă etc. (desigur, unele dintre aceste infracțiuni erau descrise de către autori în alte forme și prin alte modalități decât cele prevăzute, la moment, de legislația penală a RM, dar esența și conținutul generic au rămas apropiate acestora).

Și dacă în anii '80 ai secolului trecut se menționa că practica demonstrează că lupta cu infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se desfășoară slab [125, p. 12], atunci, etapa actuală de dezvoltare a RM nu a pus la dispoziție un mecanism mai eficient de combatere a acestui fenomen. Mai cu seamă că

relațiile sociale din aceste sfere de deservire a populației s-au modificat esențial, iar cadrul normativ a devenit inefficient.

În opinia lui V. I. Colosov și L. C. Malacov, obiectul juridic special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este constituit din relațiile sociale care asigură activitatea corectă și onestă, corespunzătoare principiului legalității, a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor din sfera de deservire a populației, autoritatea și prestigiul acestora, adică acele relații sociale care intervin în sfera de deservire a populației, legate de schimbul și repartizarea bunurilor materiale [20, p. 11; 125, p. 13]. Nu suntem de acord, în acest sens, cu opinia anunțată de autorii ruși, precum că există un al doilea obiect juridic special. Or, în limitele componenței de infracțiunii diferența dintre obiectul special principal și obiectul special facultativ este principială, ele nefiind plasate pe poziții alternative.

Operând cu conținutul normei indicate la acel moment, V. I. Colosov și L. C. Malacov menționează în calitate de obiect material al infracțiunii - *remunerația ilicită cu caracter patrimonial*, pe care o primește lucrătorul din sfera de deservire a populației (bani, mărfuri, alte bunuri etc.) [125, p. 13]. În viziunea noastră, remunerația nici nu poate avea alt caracter decât patrimonial (material), fapt care, o indicare suplimentară la acest semn, nu se impunea ca obligație. Cu adevărat, susțin V. I. Colosov și L. C. Malacov, că nu poate fi recunoscută remunerație ilicită - acordarea serviciilor cu caracter nematerial, de exemplu, eliberarea unei caracteristici pozitive, exprimarea mulțumirilor într-o carte de recenzii etc. [125, p. 13-14].

În mod amplu și complex descriu autorii citați latura obiectivă a infracțiunii, nuanțându-se o detalizare a faptei prejudiciabile sub forma *primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației și extorcarea* – în calitate de metodă de comitere a infracțiunii. În opinia autorilor, se stabilește delimitarea între forme și tipuri de extorcare, formele fiind trei la număr, iar tipurile doar două. Astfel, în calitate de forme ale extorcării intervin:

- cerința unei remunerații ilicite prin amenințarea cu săvârșirea unor asemenea fapte, care intră în limitele atribuțiilor profesionale ale acestei persoane, prin care se pot cauza daune intereselor legitime ale persoanei;

- crearea unor asemenea condiții, în mod intenționat, de către lucrătorul implicat în sfera de deservire a populației, în care acesta este impus de situație de a achita remunerația ilicită pentru evitarea unor consecințe nefaste în raport cu interesele sale legitime;

- cerința lucrătorului din sfera de deservire a populației de a i se transmite remunerația ilicită în vederea satisfacerii cerinței legale a persoanei, pe care, în fapt, a fost obligat și a avut posibilitatea de a o realiza în mod real, nedepășind cercul împuternicirilor sale [125, p. 16-17].

Cele două tipuri de extorcare pe care le nuanțează autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov sunt: cerința de a achita remunerația suplimentară și temeiurile camuflate și foarte fin expuse despre o recompensă suplimentară ori acțiuni corespunzătoare, care pun consumatorul în situația unei necesități de a achita remunerația ilicită [125, p. 18].

Precum în situația actuală de reglementare normativă, și anterior, infracțiunea de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este/era atribuită la categoria infracțiunilor puse în competența organelor afacerilor interne. În acest sens, autorii Iu. V. Alexandrov, N. A. Bondarenco, V. C. Matveiciuc, G. M. Samilâc și A. M. Sobco-Nesteruc se lansează, în anul 1984, cu o lucrare sistematizată în acest sens - *Практические вопросы квалификации Органами внутренних дел преступлений в сфере обслуживания населения*. Sfera de deservire a populației, în opinia autorilor citați, este afectată de un ansamblu de infracțiuni, în particular:

- înșelarea clienților;
- primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației;
- producerea, transportarea, păstrarea, comercializarea, oferirea cu titlu oneros sau gratuit a produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor, periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor (incriminări care sunt reflectate și în legislația penală a RM în vigoare, doar primele două fiind atribuite la categoria infracțiunilor economice), precum și alte infracțiuni care au fost abrogate de multă vreme (de exemplu, speculația; încălcarea regulilor de comerț etc.) [106, p. 65].

Punând în evidență în calitate de obiect nemijlocit al infracțiunii – *relațiile sociale care asigură activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor din sfera de deservire a populației, precum și interesele patrimoniale ale cetățenilor*, autorii citați remarcă un grad prejudiciabil ridicat al acestor fapte ilegale [106, p. 35]. Odată cu schimbarea, însă, a relațiilor sociale supuse protecției, urma, în opinia noastră, logica operării modificărilor în legislația penală a RM la capitolul relațiilor sociale modificate. Însă, norma art. 256 C. pen. al RM a rămas intactă practic de la momentul adoptării ei (mai bine de 30 ani). Cu adevărat, însă, remarcă Iu. V. Alexandrov, N. A. Bondarenco, V. C. Matveiciuc, G. M. Samilâc și A. M. Sobco-Nesteruc că esența primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constă în transmiterea unei recompense patrimoniale persoanei care

execută o lucrare ori prestează un serviciu, iar valoarea (cuantumul) acestei remunerații ilicite nu influențează în procesul calificării juridice a infracțiunii [106, p. 35].

După cum reiese din textul legii penale a RM în vigoare, această individualizare a răspunderii penale este evidentă în raport cu proporția mare ori lipsa acesteia (adică de la varianta tipică la cea agravantă a infracțiunii). În cazul proporției deosebit de mari a remunerației ilicite primite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, acest cuantum poate determina doar individualizarea pedepsei, dar nu și a răspunderii penale.

Autorii Iu. V. Alexandrov, N. A. Bondarenco, V. C. Matveiciuc, G. M. Samilâc și A. M. Sobco-Nesteruc se lansează și cu descrierea noțiunii de *extorcare* – ca metodă de comitere a infracțiunii (semn obiectiv obligatoriu al infracțiunii). După cum anunță autorii citați, a săvârși o extorcare în sens juridico-penal presupune a determina un asemenea comportament al altei persoane, de care este interesată persoana care comite atentatul infracțional și implică extorcarea pentru atingerea scopului infracțional [106, p. 36]. Nu suntem de acord, însă, cu remarcă făcută de către autori, precum că dacă persoana care extorcă remunerația, nu a determinat un comportament adecvat pentru sine, componenta infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este lipsă.

În viziunea noastră, lipsește varianta tipică în forma infracțiunii consumate a acesteia, dar nu și varianta atipică în forma pregătirii ori tentativei de infracțiuni, care sunt compatibile cu această infracțiune (deși pregătirea nu este supusă răspunderii și pedepsei penale).

În cercetarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, mai cu seamă sub aspectul răspunderii penale pentru această infracțiune, se lansează T. V. Panova (*Ответственность за получение незаконного вознаграждения от граждан за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения по советскому уголовному праву*). Autorul citat pune în evidență o analiză detaliată, urmând descrierea unor asemenea subiecte, precum: analiza juridică a primirii unei remunerații ilicite de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (obiectul și latura obiectivă a infracțiunii, subiectul și latura subiectivă) [147]. O descriere separată intervine în raport cu caracteristica nu numai juridico-penală a subiectului activ al infracțiunii, ci și a celei criminologice.

T. V. Panova pune în evidență și asemenea problematici complexe legate de infracțiunea analizată, precum diferitele forme circumstanțele cu efect agravant ale infracțiunii, delimitarea infracțiunii de alte infracțiuni omogene (coruperea pasivă, luarea de mită, înșelarea clienților, alte infracțiuni) [147, p. 99, 107, 113].

Pentru întregirea studiului autorul urma să pună în evidență mult mai multe aspecte, dar se lansează în continuare doar cu anumite elemente referitoare la măsurile de luptă cu infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (circumstanțele care favorizează infracțiunea și pedepsele pentru acestea) [147, p. 199, 136].

O lucrare sistematizată în raport cu infracțiunile economice se prezintă cea elaborată de grupul de autori V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin (sub redacția științifică a lui V. A. Vladimirov) - *Квалификация хозяйственных преступлений, расследуемых органами внутренних дел*. Autorii, punând în evidență obiectul juridic special al infracțiunii, determină (în acea perioadă) existența următorului sistem al infracțiunilor economice:

- infracțiuni generale în domeniul economic;
- infracțiuni în domeniul producerii industriale;
- infracțiuni în sfera comerțului și deservirii populației;
- infracțiuni în domeniul economiei agricole și protecției mediului înconjurător [110, p. 3-5].

Evident, de la acel moment, pe parcurs, sistematizarea a devenit mult mai riguroasă, fiind individualizate în capitole separate infracțiunile ce vizează domeniul ecologic. Însă, cert este că și la etapa actuală de dezvoltare a științei dreptului penal, unii autori pun în evidență grupul de infracțiuni economice – *în domeniul comerțului și deservirii populației*, la care este atribuită și infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Este evident că infracțiunea analizată nu este incidentă doar sferei comerțului – ca domeniu al deservirii populației, fapt care nu poate întregi un singur subgrup legat doar de domeniul comerțului. În esență, în viziunea noastră, această unificare are loc inclusiv din perspectiva legăturii infracțiunilor de înșelare a clienților și primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Însă, considerăm că această legătură este mai mult artificială, decât reală, între infracțiunile analizate impunându-se categoria de delimitare.

V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin susțin că infracțiunea analizată are ca obiect nemijlocit relațiile sociale, care se manifestă în diferite sfere ale domeniului vast al deservirii populației și sunt orientate spre crearea condițiilor necesare de asigurare pentru cetățeni a intereselor sale culturale, materiale, comunale etc. În calitatea obiectului special facultativ sunt vizate relațiile sociale care asigură interesele patrimoniale ale cetățenilor, deoarece acestora, ca urmare a extorcării admise de către salariații care activează în sfera de deservire a populației, li se cauzează anumite cheltuieli materiale nejustificate [110, p. 50].

Autorii citați fac delimitare categorică între *extorcarea directă* și *extorcarea indirectă* în cazul infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În acest sens,

- extorcarea directă presupune amenințarea directă de către vinovat prin refuzul de a îndeplini lucrarea ori presta serviciul, ori prin executarea întârziată, necalitativă și nu în măsură deplină [110, p. 51],

iar

- extorcarea indirectă – crearea unor asemenea condiții, în prezența cărora consumatorul este obligat să transmită remunerația ilicită pentru evitarea consecințelor nefaste cauzate intereselor sale legitime [110, p. 52].

Autorii V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin consideră că răspunderea penală pentru infracțiunea analizată urmează să intervină doar cu condiția că remunerația ilicită a fost primită pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor legate de deservirea populației, care intră în cercul obligațiilor de serviciu ale făptuitorului [110, p. 52-53]. Or, autorii citați au pus în evidență limitele obligațiilor ce intră în competența salariaților, dar nu momentul de consumare a infracțiunii, fiind posibilă identificarea infracțiunii și în formă atipică, consumarea fiind anterioară primirii propriu-zise a acestei remunerații ilicite. Cu adevărat, susțin V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, dacă remunerația a fost primită, dar pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor, care nu intră în sfera obligațiilor de serviciu ale salariatului din domeniul de deservire a populației, lipsesc semnele componenței de infracțiune analizată [110, p. 53].

O altă lucrare examinată, deși exprimă un trecut mai îndepărtat, rămâne actuală nu atât prin esența și conținutul ei, cât prin aprobarea rezultatelor științifice adiacente normei penale prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, care a rămas, practic, statică pentru o perioadă de mai bine de 30 ani, este cea a autorului ucrainean V. C. Matveiciuc (*Уголовно-правовая борьба Органов Внутренних Дел с получением незаконного вознаграждения от граждан за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения (вопросы квалификации)*). Identificarea esenței și stabilirea noțiunii „primirii unei remunerații ilicite”, precum și identificarea pe cale științifică a gradului prejudiciabil al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, în ritm cu argumentarea răspunderii penale pentru astfel de fapte prejudiciabile au un rol semnificativ în cadrul practicii de aplicare a acestui normativ și asigurarea legalității în materie penală, un rol dominant fiind inclusiv sub aspectul luptei contra acestor atentate infracționale, menționează V. C. Matveiciuc. Aspectele teoretice și practice ale acestei probleme reies expres din necesitățile reale ale societății și statului, deoarece dezvoltarea în continuare a relațiilor sociale impun

majorarea eficacității și calității activității tuturor întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, inclusiv și a celor implicate în domeniul complex al deservirii populației [138, p. 6-7].

Autorul ucrainean consideră ca mai mult completă este noțiunea prin care *primirea unei remunerații ilicite constituie o recompensă ilegală cu caracter patrimonial: primirea banilor, mărfurilor, produselor alimentare, biletelor de călătorie etc.* [138, p. 7], dar îi oferă o proprie definiție în următoarea formulă doctrinară:

- *primirea unei remunerații ilicite de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constituie fapta prejudiciabilă, ilegală și pasibilă de pedeapsă penală, comisă prin extorcare de către o persoană fără funcție de răspundere din cadrul întreprinderii, instituției, organizației implicate în sfera de deservire a populației, faptă comisă din interese materiale cu scopul de a obține un venit material, prin care se produce, ca finalitate, daună unor relații sociale ce asigură activitatea normală a unităților enunțate anterior, precum și anumite daune patrimoniale cauzate cetățenilor, clienți ai unor ori altor servicii* [138, p. 8-9].

Nu considerăm justificată pe deplin această opțiune științifică, deoarece multe dintre semnele enunțate special își găsesc reflecție în cadrul sistemului de semne ale infracțiunii în general.

În continuarea cercetării, autorul ucrainean pune în evidență o analiză succintă a semnelor care cataloghează fapta prejudiciabilă drept infracțiune, potrivit cu semnele componenței de infracțiuni: semnele obiectului juridic și obiectului material, semnele laturii obiective, semnele laturii subiective, semnele subiectului infracțiunii (activ și pasiv). O importanță deosebită o are evaluarea și delimitarea noțiunilor juridice de *rechiziție* și *primire a unei remunerații ilicite* [138, p. 8].

În context, autorul V. C. Matveiciuc menționează că există următoarele puncte de vedere asupra obiectului juridic generic al infracțiunilor economice: interesele economiei naționale; economia națională în ansamblu; activitatea corectă și normală a economiei naționale; activitatea corectă și corespunzătoare intereselor de formare a activității instituțiilor și organizațiilor economice (subiecților economici); sistemul economic în general [138, p. 14]. În acest sens, se consideră că un punct de vedere mai concret este cel care prin obiect juridic generic percepe relațiile sociale care asigură activitatea economiei naționale.

Problema obiectului material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu este una doar cu caracter teoretic, dar și importantă din punct de vedere practic, deoarece gradul răspunderii este în legătură directă cu faptul ce este recunoscut în calitate de remunerație ilicită. După cum reiese din practica judiciară, organele de drept în mod negativ privesc posibilitatea atribuirii la calitatea obiectului material a

beneficiilor cu caracter nepatrimonial. Asemenea abordare, susține V. C. Matveiciuc, este corectă. O astfel de recunoaștere, menționează autorul citat, ar fi extins limitele acțiunilor care cad sub incidența normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, prin care se prevede răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, operându-se cu o criminalizare excesivă a unor fapte lipsite de incidență în materie penală la etapa actuală [138, p. 17].

Însăși noțiunea de beneficiu material este interpretată în mod extensiv. Prin primirea unui asemenea beneficiu trebuie înțeles nu doar transmiterea către persoana, care îndeplinește activitățile profesionale, a unor bunuri materiale (bani, bunuri), dar și obținerea unui avantaj patrimonial în forme voalate (*deși acest moment este redat diferit în literatura de specialitate: acțiuni sau inacțiuni în favoarea salariatului sau realizarea transmiterii remunerației aparent în formă legală (admiterea intenționată a pierderii în cărți ori alte jocuri de asemenea gen, transferarea unor sume de bani pe contul salariatului etc.* [166, p. 689; 128, p. 826; 156, p. 302]). La aceste situații se atribuie cazurile de transmitere a dreptului patrimonial, liberarea de obligațiuni etc. În particular, se menționează de autorul V. C. Matveiciuc, că este dificil, chiar cu neputință, de a prevedea toate formele și tipurile, prin care se poate manifesta remunerația ilicită. Însă nu este și o necesitate în acest fapt, deoarece importantă este esența unei asemenea remunerații – reprezentarea unui beneficiu material determinat persoanei, care îndeplinește lucrarea ori prestează serviciul [138, p. 18].

Operând cu descrierea laturii obiective a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite, determinată în lege, V. C. Matveiciuc concluzionează că urmează a fi stabilite momentele legate de:

- semnele, care caracterizează fapta – primirea unei remunerații ilicite;
- semnele, care caracterizează particularitățile acțiunilor persoanei, pentru comiterea cărora se oferă remunerația ilicită;
- interconexiunea dintre primirea unei remunerații ilicite și faptele persoanei, pentru care se oferă o remunerație ilicită;
- momentul consumării infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 21-22].

V. S. Burov – în lucrarea *Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях* – determină că nu poate fi vreo legătură între infracțiunea de corupere comercială (luarea și darea de mită în sectorul privat) și infracțiunile de coruperea pasivă, abuzul de serviciu etc. Or, aceasta se face fără a lua în calcul delimitarea și de infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [111, p.

188]. În fapt considerăm că o legătură este atât la nivelul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de coruperea pasivă, cât și de luarea de mită.

Sub acest ultim aspect se impune și lucrarea autorului C. M. Mihalachi (*Răspunderea penală a funcționarului public*), mai cu seamă din perspectiva identificării semnelor negative al subiectului activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Lucrarea prezintă evoluția conceptului de funcționar public, juxta pusă evoluției organizării statal-etatice și administrative, fiind abordate o serie de probleme nu numai de natură terminologică, ci și consecințele pe care le implică încălcarea conduitei licite impuse de raportul de conformitate și constrângere penală existent între stat și oricare subiect de drept, menționează C. M. Mihalachi [82, p. v]. Nu poate exista, menționează autorul citat, conduite ireproșabile în afara unui raport penal de constrângere, în care statul, prin legile penale promulgate, impune un anumit comportament social [82, p. vi].

O lucrare consistentă în conținut referitoare la infracțiunile din domeniul economic (infracțiunile patrimoniale și infracțiunile economice) este cea a autorului V. P. Verin - *Преступления в сфере экономики*. Cu adevărat, remarcă autorul, doar experiența aplicării eficiente a legislației penale permite a înainta anumite concluzii despre eficacitatea normativului în general, și a unor norme, în particular, cât și a releva anumite incoerențe de ordin tehnic și logico-juridic [113, p. 5]. În context, V. P. Verin descrie o amplă practică judiciară și cazuistică în materia dreptului penal. Operând cu analiza complexă a infracțiunilor din sfera economică, V. P. Verin pune în evidență analiza infracțiunilor contra patrimoniului, infracțiunilor în sfera activităților economice, infracțiunilor contra intereselor de serviciu în cadrul organizațiilor comerciale și de altă natură. Or, această legătură devine nu numai convențională, dar și reală.

Legislația penală a României este interpretată de mai mulți autori. În acest sens, o lucrare semnificativă este cea a autorului A. Boroș – *Drept penal. Partea specială*. Apelând la cadrul normativ și teoretico-doctrinar al României, stabilim că infracțiunile care aduc atingere unor activități de interes public și altor activități reglementate de lege sunt formate inclusiv din subgrupul de infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul [14, p. 297] (la moment este cazul a indica la infracțiunile de corupție și de serviciu). În fapt, se indică nu numai la infracțiunile comise de către persoane cu funcție de răspundere (persoane publice ori cu funcție de demnitate publică), ci și la unele infracțiuni în legătură directă cu serviciul (darea de mită, traficul de influență), care vizează comiterea acestora de către un subiect activ general [14, p. 349, 365].

În aceste limite de analiză sunt supuse examinării și interpretării semnele infracțiunii de *primire de foloase necuvenite* [14, p. 356]. Realmente identificăm că unele dintre faptele incidente primirii de foloase necuvenite, prevăzute anterior de C. pen. al României (se operează cu C. pen. al României în acțiune până la 1 februarie 2014) sunt admise pentru calificare juridică potrivit normei art. 256 C. pen. al RM. Astfel, se indică că subiect activ al infracțiunii poate fi chiar și un medic care, după ce și-a îndeplinit în mod legal atribuțiile de serviciu, primește bani sau alte foloase [14, p. 357]. A. Boroî specifică că în anumite situații, medicul nu poate fi subiect activ al acestei infracțiuni în raport cu atribuțiile acestuia prevăzute în fișa postului. Ca exemplu, este invocată speța după care persoana vinovată, medic la un dispensar comunal, a întocmit procese-verbale de constatare a condițiilor igienico-sanitare existente la diferite societăți comerciale – acte pe care patronii le-au prezentat la Direcția de Sănătate Publică, în vederea obținerii avizelor de funcționare. Pentru aceasta, vinovatul a primit diferite sume de bani și a fost trimis în judecată pentru infracțiunea de primire de foloase necuvenite [14, p. 357].

După cum se descria anterior, prin studiile românești desfășurate, infracțiunea de primire de foloase necuvenite a fost incriminată în C. pen. al României, deoarece îndeplinirea actelor la care un funcționar este obligat în temeiul funcției nu trebuie să constituie pentru aceasta o sursă de venituri ilicite, o cale de obținere a unor foloase necuvenite. Cu alte cuvinte, indică Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta, fapta este incriminată anume deoarece îndeplinirea atribuțiilor de serviciu nu trebuie să constituie o sursă de foloase necuvenite [86, p. 25]. Totuși, constată A. Boroî, fapta nu este la fel de gravă ca luarea de mită (amintim că C. pen. al României nu făcea și nu face distincție între corupere pasivă și luare de mită, ambele fiind întregite sub denumirea unică de *luare de mită*), întrucât, în cazul acestei infracțiuni (primirea de foloase necuvenite), funcționarul primește foloase după ce a îndeplinit actul conform atribuțiilor de serviciu și fără a exercita vreo constrângere asupra beneficiarului actului [14, p. 356]. Nu susținem ideea de a delimita posibilitatea calificării juridice a infracțiunii de momentul comiterii primirii foloaselor necuvenite. Or, în fapt, nu timpul ar constitui un semn obligatoriu al infracțiunii, ci forma de realizare a elementului material, uneori fiind indispensabilă și metoda de realizare a acestuia.

Deci, după cum reiese din conținutul lucrării elaborate de Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta (*Infracțiunile de corupție. Aspecte teoretice și practice*), gradul de pericol social pe care îl prezintă faptele de corupție, impun controlarea și sancționarea acestora, prin crearea unui cadru normativ adecvat, a unor organisme anticorupție eficiente la nivel instituțional și nu, în ultimul rând, prin luarea de măsuri de ordin educațional [86, p. 5].

O altă lucrare din România analizată în contextul tezei de doctorat a fost cea elaborată de R. Glodeanu – *Luarea și darea de mită*. În viziunea autorului citat, infracțiunile de luare și dare de mită, ca, de altfel, și celelalte infracțiuni de corupție, se situează în centrul preocupărilor factorilor cu putere decizională, competenți în luarea măsurilor ce se impun în scopul ținerii acestui fenomen în limite controlabile [60, p. vi]. Este semnalată o legătură între infracțiunea de luare de mită și primirea de foloase necuvenite, acestea fiind de o vădită înrudire. După cum constată R. Glodeanu, această infracțiune din urmă se caracterizează prin primirea de către un funcționar, direct sau indirect, de bani sau alte foloase, dar, spre deosebire de luarea de mită, aceste avantaje se primesc după îndeplinirea unui act în virtutea funcției sale, corect efectuat [60, p. 106].

O atenție individuală a fost acordată prin prisma lucrării elaborate (*Основы борьбы с коррупцией (системы общегосударственной этики поведения)*) opiniilor științifice anunțate de S. V. Maximov. Autorul răspunde complet la întrebările care confruntă societatea contemporană, în speță noțiunea și izvoarele corupției, unde și când are loc dezvoltarea corupției, este necesar a schimba uneori iarăși guvernarea ori a lichida stimulentele corupției, care sunt componentele sistemului eticii social-generale a comportamentului, care este legătura între procesul democratic și corupție, care este rolul societății civile în cadrul politicii anticorupționale? etc. [146]. În context, stabilim că, pe parcursul dezvoltării societăților, corupția a fost vizată și în calitate de *principiu*. De exemplu, menționează S. V. Maximov că principiul era configurat prin următorul text *corruptio optimi est pessima – distrugerea binelui este răul cel mai mare* [146, p. 20]. Aceste momente devin iminente și sunt necesar a fi evaluate cu minuțiozitate, și în RM la etapa curentă. Mai cu seamă, că în opinia noastră, se identifică o legătură solubilă între infracțiunile de corupție și infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul, iar pe această ultimă cale și cu infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

1.3.

Concluzii la Capitolul 1

1. Scopul tezei de doctorat presupune abordarea justificării admiterii incriminării faptelor care aduc prejudicii domeniului complex al deservirii populației, în particular sectoarelor de prestare a serviciilor și îndeplinire a lucrărilor care o completează ca conținut, precum clarificarea problematicii vaste a răspunderii penale pentru primirea remunerației ilicite în vederea îndeplinirii lucrărilor legate de domeniul vizat.

2. Printre obiectivele puse în vedere în ipoteza realizării scopului trasat se înscriu: cercetarea publicațiilor științifice privind incriminarea faptelor de primire a remunerației ilicite, lansate în Republica Moldova și în alte state; identificarea, în baza practicii judiciare supuse analizei, referitoare la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, a premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în domeniul îndeplinirii lucrărilor și prestării serviciilor de către întreprinderile, instituțiile și organizațiile din sfera de deservire; investigarea științifică a obiectului juridic și obiectului material al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM; evaluarea elementului material al infracțiunii în forma *primirii ilicite a remunerației*, prin diferențierea legăturii principiale între caracterul licit al remunerației și cel al primirii ilicite a acesteia; interpretarea modalității normative de comitere a infracțiunii, în particular cercetarea modului de operare a făptuitorului - *extorcarea*; cercetarea laturii subiective a infracțiunii, prin intermediul clarificărilor conceptuale asupra scopului și mobilului (motivului) infracțiunii; identificarea subiectului activ și pasiv al infracțiunii și particularităților acestora, mai cu seamă din perspectiva delimitării infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM de alte infracțiuni adiacente; formularea și fundamentarea propunerilor și recomandărilor orientate spre perfecționarea cadrului juridico-penal în vigoare și activității aplicative în acest domeniu.

3. *Problema științifică importantă soluționată* a constat în conceptualizarea răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite în sfera de deservire a populației, ceea ce a contribuit la clarificarea condițiilor și limitelor acestei răspunderi juridice, în vederea perfecționării cadrului normativ și uniformizării practicii judiciare în materia sancționării faptelor de acest gen.

4. În Republica Moldova studii monografice ori sistematizate în materia răspunderii penale pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu există.

5. Fenomenul corupției urmează a avea un caracter descriptiv în baza unor noțiuni definitorii clare, fapt care îngustează și categoriile incidente acestei situații juridice.

6. Odată cu schimbarea relațiilor sociale supuse protecției, urma logica operării modificărilor în legislația penală a Republicii Moldova la capitolul relațiilor sociale modificate. Însă, norma art. 256 C.pen. al RM a rămas intactă practic de la momentul adoptării ei (mai bine de 30 ani).

7. O legătură intrinsecă între infracțiunile contra patrimoniului, infracțiunile economice și cele de corupție a fost identificată încă în anii '60 ai secolului trecut. În acest sens, această

legătură denotă eventualitatea unei noi sistematizări a infracțiunilor economice, care se impune, în viziunea noastră, în raport cu legislația penală în vigoare a Republicii Moldova.

8. Și la etapa actuală de dezvoltare a științei dreptului penal, unii autori pun în evidență grupul de infracțiuni economice – *în domeniul comerțului și deservirii populației*, la care este atribuită și infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

9. Nu susținem opinia expusă în literatura de specialitate în raport cu lipsa obiectului material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

10. Justificarea excluderii normei care prevedea răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite a fost dictată, la nivelul FR, din perspectiva modificărilor operate în C. civ. al FR.

11. Derogările de la noțiunea de extorcare în sensul ei de *extorcare directă* și *extorcare indirectă* rămâne a fi cea clasică cu referire la infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, cu toate particularitățile care îi identifică individualitatea definitorie.

2. **REMUNERAȚIILE ILICITE ÎN ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI: NOȚIUNE, GRAD PREJUDICIABIL ȘI JUSTIFICAREA INCRIMINĂRII**

Cu adevărat, etapa actuală de dezvoltare a economiei naționale este caracterizată de dezvoltarea complexă și dinamică a sferei de deservire [91, p. 80; 56, p. 50], prin intermediul căreia se tinde de a soluționa un ansamblu de probleme sociale (comunale, de transport, asistență medicală etc.). În context, devine iminentă identificarea unor forme și metode noi de reglementare a sferei de deservire a populației. Or, numai prin asigurarea unor elemente economice particulare se poate determina eficiența și dezvoltarea sistemului economic al statului, în ansamblu, precum și a diferitor activități economice în speță. Complexitatea acestui sistem de asigurare a relațiilor sociale în domeniul servirii populației reiese nu numai din faptul că sfera de deservire a populației constituie un element individual al economiei în ansamblu, ci și ea, la rândul ei, este constituită dintr-un ansamblu de elemente componente. Și toate aceste elemente componente vizează un singur scop eventual: asigurarea și dezvoltarea societății prin punerea la dispoziția persoanei (consumatorului) a unui sistem eficient de servicii și lucrări în variatele lor forme de manifestare economică.

Procesul de asigurare a sferei de deservire a populației este configurat în anumite limite variabile. Aceste limite sunt conturate nu numai de elementele componente care formează categoria juridică de deservire a populației (servicii și lucrări de ordin economic în interesul consumatorului), nu numai de cadrul normativ de reglementare a acestor subdomenii particulare, precum și a domeniului de deservire a populației în ansamblu, ci și prin intermediul unui sistem de măsuri juridice aplicate din numele statului persoanelor care au comis încălcări vizând regimul normal al servirii populației. După cum subliniază V. Stati, o caracteristică distinctă a oricărei profesii o constituie acceptarea obligațiilor acesteia față de public. Atitudinea și comportamentul lucrătorilor (salariaților) din sfera comerțului, alimentației publice, transportului, servirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură la prestarea serviciilor și îndeplinirea lucrărilor influențează bunăstarea economică a societății în ansamblu; lucrătorii din aceste domenii vor putea menține această poziție avantajoasă numai cu condiția că serviciile prestate și lucrările îndeplinite de către aceștia vor rămâne la un nivel calitativ înalt, fapt care va asigura păstrarea încrederii publicului față de profesie [96, p. 418-419].

În același sens, B. V. Voljenchin menționează că legislația penală contemporană a oricărui stat nu poate fi reprezentată fără reflectarea în conținutul ei a unui sau mai multor grupuri de

infrafracțiuni, care sunt comise de persoane în exercitarea funcției de serviciu [114, p. 5] (inclusiv funcțiilor profesionale).

În acest demers de identificare a limitelor de asigurare a sferei de deservire a populației un rol aparte revine răspunderii penale și pedepsei penale pentru comiterea infracțiunilor în acest domeniu complex de relații sociale. Evident, cele constatate, însă, nu exclud posibilitatea aplicării unor măsuri de influență socială față de persoanele, care, în mod conștient, caută să corupă salariații (lucrătorii) din sfera de deservire a populației pentru valorificarea unor situații privilegiate ori obținerea unor bunuri [125, p. 22]. În acest context, totuși, în viziunea noastră, este important, dar nu cel mai principal mijloc, cel de natură juridico-penală.

Deservirea populației este constituită, potrivit cadrului normativ în vigoare, dintr-un ansamblu de elemente spre care se orientează sistemul de lucrări îndeplinite și servicii prestate, în special: comerț, alimentație publică, transport, deservire socială, deservire comună, deservirea medicală sau de altă natură. Și dacă anterior, faptele de natură penală în domeniul deservirii populației, de rând cu cele din domeniul comerțului, formau un subgrup foarte larg al infracțiunilor economice, numărul acestora a fost redus, odată cu fortificarea aspirației de dezincriminare a legislației și implicare modestă a dreptului penal în reglementarea problemelor de ordin civil (or, relațiile din sfera economică își identifică reglementarea normativă în cadrul sistemului de relații sociale civile).

În literatura de specialitate, uneori subgrupul de infracțiuni care vizează domeniul de deservire a populației a fost și este denumit *infracțiuni în domeniul comerțului și deservirii populației* [91, p. 80-84]. Nu suntem de acord cu acest ultim punct de vedere, având la bază justificarea faptului că comerțul constituie, de asemenea, un element component al deservirii populației. Din aceste considerente, subgrupul de infracțiuni economice ar fi rațional de revăzut sub aspectul clasic – *infracțiuni în domeniul de deservire* (sfera complexă de îndeplinire a lucrărilor și de prestare a serviciilor) c

În ipoteza acestor prevederi normative, legiuitorul a prevăzut, prin art. 256 C.pen. al RM, răspunderea penală pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (o denumire marginală [96, p. 419]), fiind definită (în calitate de componentă de bază) ca *primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat* [30].

2.1.

Noțiuni generale privind fenomenul corupției și locul infracțiunii de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul acestui fenomen

În acest context, dacă fenomenul corupției are un caracter dinamic, limitele combaterii acestuia sunt și ele mobile, constată S. V. Maximov. De multe ori standardele morale (etice) ale societății pot să nu coincidă cu etica serviciului de stat și/sau nestatal. Chiar și cele mai integre guverne, subliniază autorul citat, pot fi percepute de conștiința socială ca fiind corupte. În acest sens, are loc o reflectare a uneia dintre cele mai substanțiale piedici spre crearea modelelor efective de combatere a corupției [146, p. 25]. De fapt, scopul real al luptei cu fenomenul corupției este necesar de examinat sub aspectul minimalizării răspândirii acestuia până la nivelul care nu afectează dezvoltarea progresivă a societății [146, p. 4].

Evident, după cum remarcă V. Cușnir, în toate societățile, corupția a fost identificată mai mult decât o simplă categorie juridică, aceasta reprezentând un fenomen antisocial, căruia nu i se poate da o definiție universală valabilă [42, p. 11]. Termenul *corupție* derivă de la latinescul *corruptio-onis*, ceea ce înseamnă stare de abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie și de asemenea desfrânare, depravare [104, p. 116] (deși pe această cale autorii S. Iachimov și S. Stoianov, S. V. Maximov constată că la baza termenului *corupție* se află latinescul *corruptio*, *corrumpere*, ceea ce înseamnă în traducere directă *stricăciune*, *deteriorare*, *falsificare*, *mită* [68, p. 3; 146, p. 19]). După cum invocă autorii români Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta, termenul latin *coruptio* caracterizează comportarea funcționarului care, în schimbul bunurilor sau altor foloase necuvenite, își comercializează atribuțiile funcției cu care a fost investit [86, p. 3].

În acest sens, cu cât sfera de cuprindere atribuită noțiunii de corupere, corupție, mituire, este mai larg expusă, cu atât incidența faptelor ilegale de natură a fi *de corupție* ori *în legătură cu corupția* este mai extensiv interpretată. Or, în context, unii autori fac distincție între noțiunea generică de corupție și cea de mituire (în opinia autorului V. D. Lapteacru, limitele și gradul prejudiciabil deosebesc categoric corupția de mituire [136, p. 19]): mituirea este considerată una dintre formele cele mai agravante ale corupției, la comiterea căreia participă mituitorul și mituitul, acesta din urmă acționând personal ori prin mijlocitor [41, p. 16].

În RM, ca bază normativă consistentă în ipoteza tratamentului juridic al fenomenului corupției a constituit-o *Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea corupției și protecționismului* din 27 iunie 1996 [74]. În circuit normativ este inclusă pentru prima dată noțiunea corupției, fiind nominalizați subiecții actelor de corupție și desfășurate garanțiile de stat

pentru preîntâmpinarea acestor fenomene. În context, au fost adoptate anumite exigențe speciale și interdicții față de funcționarii publici [74].

Desigur, ulterior atât fenomenul, cât și noțiunea propriu-zisă a corupției (după cum o definește autorul O. Bejan – *fenomen socialmente morbid care afectează sau paralizează funcționarea normală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, prin care fapt perturbă însăși viața socială și care constă în folosirea atribuțiilor de serviciu în interes personal* [6, p. 29]; autorii Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta – *o stare de abatere de la moralitate, de la datorie* [86, p. 3]), a fost conturată prin alte mijloace și cu utilizarea unui amplu spectru de semne și elemente definitorii.

Mituirea este, în opinia noastră, un fenomen cu implicații de ordin penal, iar coruperea are, de regulă, implicații penale, adică nu fiecare act de corupție, după cum menționează D. Mazilu, poate fi asimilat cu fapte de natură penală [78, p. 12-19]. Mita constituie, însă, și forma esențială a corupției, care, enunță L. Miculeț, conform legislației SUA are mai multe varietăți: mită dată unei persoane publice oficiale; mită dată unei persoane oficiale străine; mită bancară (comercială); mită în activitățile sportive; mită oferită martorului [81, p. 225].

În acest ultim context, este importantă abordarea autorului O. Bejan, care menționează o distincție între două aspecte ale corupției: *intrinsec* (esența fenomenului, adică latura interioară primordială, invariabilă, sesizabilă rațional) și *extrinsec* (modul de manifestare, adică latura exterioară, derivată, variabilă, palpabilă) [6, p. 24].

Astfel punem în evidență, în particular, primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, comisă fără a apela la extorcare. Acest fapt este tratat și în plan internațional, care pune în evidență corupția reglementată nu doar prin mijloace de drept penal, ci și de alt ordin (în acest sens L. Lefterache consemnează cu drept cuvânt că anume amploarea, caracterul organizat și de cele mai multe ori transnațional al criminalității economice a determinat reacția științei criminale dintr-o triplă perspectivă: criminologică, de politică penală și de drept penal [69, p. 113]). Or, criteriul normativului penal referitor la definirea și sancționarea faptelor de corupție are un caracter reduționist, circumscriind fenomenul corupției doar la infracțiunile de serviciu.

Și dacă în anul 2005, unii autori (inclusiv V. Cușnir) indicau la insuficiența normativului penal în definirea și evaluarea actelor de corupție, considerând necesară completarea acestora dintr-o perspectivă socio-morală, capabilă a oferi elemente care să conducă la cunoașterea intensității fenomenului corupției, a cauzelor și a condițiilor care îl generează [42, p. 13], atunci aceste insuficiențe sunt stabilite și la etapa actuală.

Tratamentul juridic al fenomenului de corupție este fixat și prin intermediul dispozițiilor conținute în *Convenția penală privind corupția*, adoptată de Consiliul Europei la 27 ianuarie 1999 [33]. Prin acest act internațional se definește:

- **corupția activă** (*promisiunea, oferirea sau darea, cu intenție, de către orice persoană, direct sau indirect, a oricărui avantaj necuvenit, către un funcționar public, pentru sine ori pentru altul, în vederea îndeplinirii ori abținerii de a îndeplini un act în exercițiul funcțiilor sale*) și

- **corupția pasivă** (*solicitarea sau primirea cu intenție, de către un funcționar public, direct sau indirect, a unui folos necuvenit, pentru sine sau pentru altul, sau acceptarea unei oferte sau a promisiunii unui asemenea folos în vederea îndeplinirii ori abținerii de la a îndeplini un act în exercițiul funcțiilor sale*) [33].

Astfel, fenomenul corupției poate fi materializat prin intermediul diverselor forme de manifestare, acoperind mai multe ramuri și domenii din sectorul public și sectorul privat (practic toate). Cercetările științifice, menționează V. Cușnir, pun în evidență existența:

- corupției administrative,
- corupției economice,
- corupției politice,
- corupției în justiție,
- corupției în învățământ,
- altor forme [42, p. 16].

De principiu, L. Miculeț face distincție în cadrul corupției publice între:

- corupția legislativă,
- corupția judiciară,
- corupția în sistemul organelor de drept,
- corupția în sistemul achizițiilor,
- corupția regulatorie [81, p. 220-221].

Aceste clasificări se valorifică – ca abordare științifică, și prin alte detalizări. O. Bejan face distincție între patru ipostaze ale corupției:

- corupția individuală (prezentă în situațiile în care faptele de corupție au o frecvență redusă);
- corupția sectorială (când capătă proporții într-o anumită sferă de activități sociale sau în câteva din ele);
- corupția socială (în situația proliferării manifestărilor de corupție);
- corupția generală (în situația unei omniprezențe a faptelor de corupție) [6, p. 42, 44, 49].

După cum menționează S. V. Maximov, combaterea corupției are la bază mai multe principii:

- a) corupția este specifică, în mod obiectiv, tuturor modelelor de organizare socială, care presupun delegarea de către societate a posibilităților de orânduire – instituțiilor socială sau persoanelor ori uzurparea de către cei din urmă a acestor posibilități;
- b) corupția este un fenomen nu numai internațional, dar și național, formele căruia depind de mentalitatea națiunii care se reflectă prin legislația adoptată;
- c) manifestarea corupției are caracter complex, inclusiv anumite abaterile corupționale de ordin etic, precum și încălcările corupționale (inclusiv infracțiunile de corupție);
- d) conținutul corupției nu se reduce numai la cumpărarea funcției publice, dar și prevede diferite tipuri de exploatare a statutului de serviciu contra intereselor acestui serviciu;
- e) prevenirea corupției trebuie să posede prioritate față de alte măsuri de luptă cu asemenea fenomen (inclusiv, măsuri represive);
- f) lupta eficientă cu corupția prezumă utilizarea sistemului de măsuri economice, politice și psihologice [146, p. 3].

În acest sens, V. Gurin, V. Pascaru, S. Ilie și alți autori precizează faptul că, indiferent de formele de manifestare, corupția penală (ca de altfel și corupția în ansamblu) evidențiază aceeași atitudine față de morală și etică și, în esență, practic în toate situațiile, ține de abuzul de putere și de incorectitudinea în luarea unor decizii [61, p. 364].

Cu adevărat, apariția corupției - ca fenomen, nu este specifică perioadei de tranziție sau economiilor de piață. Din ipoteza evoluției fenomenului corupției reflectat în cele mai vechi legi, autorul V. Cușnir conchide că apare ideea precum că corupția reprezintă un abuz de funcție în scopul deținerii unor bunuri, avantaje sau altor foloase necuvenite [45, p. 45-51]. Ea a existat încă din cele mai vechi timpuri. În perioada antică problema politică centrală a statelor era controlarea persoanelor tentate să pună propriile interese deasupra binelui general. Deci, opiniile exprimate în literatura de specialitate invocă faptul că tendința omului spre corupție a existat din totdeauna [42, p. 17]. Anume dezvoltarea relațiilor sociale, constituirea regulilor de drept au contribuit nu numai la definirea comportamentelor coruptibile, dar și la sancționarea acestora. În spațiul RM corupția a existat încă din perioada fanariotă, sedimentându-se în vremea dominației otomane, ulterior, fenomenul diversificându-se și perfecționându-se. La etapa actuală aceasta este determinată ca o problemă fundamentală. S. V. Maximov identifică o diferență „fină” între încălcările corupționale și corupție. În fapt, o parte a acestei probleme complexe este datorată caracterului imprevizibil și incert al normelor juridice. Or, la construcția cadrului normativ

niciun legiuitor din lume nu a reușit pe deplin de a soluționa subiectul interpretării diferite și acordarea unei anumite libertăți persoanei față de care se aplică norma de drept [146, p. 25].

Importantă din punct de vedere al normativului de reglementare a fenomenului corupției este *Condica de drept penal și de procedură penală* (1852), care prevedea sancționarea corupției funcționarilor publici de categorii diferite [100, p. 565].

În perioada ex-URSS-lui, sistemul normativ în spațiul RM era marcat de aplicarea cadrului legislativ al URSS, potrivit căruia răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor era determinată în *Bazele legislației penale ale URSS*, codurile penale ale republicilor unionale, C. pen. al RSSM [32]. Inițial, în limitele infracțiunilor de corupție erau incluse doar faptele legate de mituire: luarea de mită, mijlocirea mitei, darea de mită (se invocă asupra faptelor de corupție pasibile de pedeapsă penală [136, p. 29]).

Ulterior, relațiile sociale în permanentă modificare, au determinat implicarea legiuitorului prin reglementarea unor noi fapte recunoscute infracțiuni în materia corupției:

- primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (1981 [173, p. 715]; este cazul a menționa că anterior se indica la înșelarea clienților în diferite forme de manifestare, inclusiv normativă [143, p. 77, 127]),
- traficul de influență (1997),
- primirea de către un funcționar a recompense ilicite (1997, mai târziu această normă a fost exclusă din C. pen. al RM).

La moment s-a mers și mai departe. S-a făcut delimitare conceptuală și normativă între infracțiunile de corupție în sectorul privat și cele incidente sectorului public. De altfel, un asemenea mod de normativizare a fost adoptat și de legiuitorul rus, făcând distincție între infracțiuni de corupție publică și infracțiuni de corupție privată [146, p. 28].

În concluzie, odată cu dezvoltarea relațiilor sociale, se dezvoltă și fenomenul corupției, acesta urmând a fi reglementat în măsură cât se poate de eficient, adică să corespundă realităților obiective. În acest sens, infracțiunile de serviciu săvârșite sunt, în opinia noastră, corelative infracțiunilor de corupție, dar nu și mituirii. Susținem pe deplin opinia autorului S. V. Maximov, care menționează că, de regulă, infracțiunile de corupție sunt percepute ca fiind cele mai periculoase reflectări singulare ale corupției [146, p. 26]. Caracterul periculos al acesteia, manifestat prin afectarea sau paralizarea funcționării normale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, perturbându-se viața socială în ansamblu este evidențiat anume prin aspectul intrinsec al fenomenului de corupție [68, p. 24].

În fapt, S. V. Maximov definește infracțiunile de corupție ca fiind faptele socialmente periculoase, prevăzute de legea penală, care atentează nemijlocit la autoritatea și interesele

legitime ale serviciului și se exprimă în primirea ilegală de către un funcționar de stat, municipal ori de altă natură, ori de către un angajat al organizației obștești ori a altei organizații a anumitor avantaje (bunuri, drepturi patrimoniale, servicii, privilegii) ori în acordarea celor din urmă a acestor avantaje. De aici și contextul semnelor de corupție:

- se cauzează daună autorității serviciului public și celui cu caracter nepublic; în mod nemijlocit un asemenea prejudiciu poate fi cauzat prin intermediul oricăror infracțiuni;

- caracterul ilegal al avantajelor obținute;

- folosirea de către vinovat a situației de serviciu contra intereselor acestuia (serviciului);

- prezența unor semne specifice ale subiectului activ al infracțiunii;

- prezența intenționalității săvârșirii faptelor care cauzează obiectiv daune acestor interese;

- prezența unui interes material ori a altui interes personal [146, p. 27-28].

După cum susține V. D. Lapteacru și E. G. Martîncic, opinia socială, precum și practica legislativă și judiciară a multor state occidentale, permit a concluziona că legiuitorul din RM urmează să diferențieze răspunderea pentru corupție, punând la baza evaluării juridice a diferitor încălcări corupționale comise - variate criterii: caracterul, tipul, mărimea și scopul mituirii, comportamentul subiectului până și după comiterea încălcării, atitudinea subiectului față de executarea funcției oficiale, calitățile personale ale subiectului care a comis încălcarea, gradul prejudiciabil și urmările faptei comise, alți factori obiectivi și subiectivi [136, p. 21] (în acest ultim sens, analiza factorilor infracționalității impune necesitatea înțelegerii complexe a întregului ansamblu de relații sociale cu caracter economic, politic etc. [7, p. 138]). Pentru RM, susțin V. D. Lapteacru și E. G. Martîncic, se nuanțează următoarele cauze principale ale corupției: un număr mare de verificări exercitate de organele de stat de control; segmentarea aparatului de stat, ceea ce predetermină conflictul de competențe; **neajunsurile legislației**; instabilitatea economică, deseori însoțită de crize economice; polarizarea extrem de evidentă a societății în bogați și săraci; cotele înalte de impozitare; nivelul scăzut de cultură juridică; lipsa pachetului de garanții social-economice ale funcționarilor; lipsa accesului liber la informații [136, p. 5-6]. De altfel și S. Iachimov și S. Stoianov consemnează că programul de luptă cu acești factori trebuie să nuanțeze conținutul corupției, analiza erorilor și nereușitelor admise pe parcursul luptei cu corupția, analiza acestor factori importanți, conștientizarea cauzelor existenței și limitele lor, crearea principiilor clare și productive de luptă cu corupția [68, p. 8].

Desigur, implicarea formelor de corupție este incidentă domeniului de deservire a populației, care este unul complex și variat. Iar infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu se detașează, ci mai mult decât atât, se înscrie în reperele (anunțate anterior) care valorifică infracțiunea de corupție prin anumiți

indicatori specifici. Acest lucru, însă, nu-și găsește susținere pe deplină în literatura de specialitate. Autorul O. Bejan, făcând distincție între normele care incriminează corupția, normele care incriminează faptele conexe de corupția, normele care incriminează faptele ce se pot manifesta ca acte de corupție, nu pune în evidență infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [6, p. 31]. Și acest context îl considerăm nejustificat, pe măsura atribuirii unor infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei la categoria infracțiunilor vizate, iar cea determinată de art. 256 C. pen. al RM – în afara acestor limite.

În fapt, acest domeniu impune și mecanisme specifice și bine calculate de intervenție a mijloacelor juridice, în particular juridico-penale, în această sferă. Aceste relații sociale suportă modificări de la etapă la etapă de dezvoltare a societății, iar din perspectiva tendințelor de dezvoltare actuală a RM ele au fost conturate sub un alt unghi de vedere decât în trecutul nu prea îndepărtat [91, p. 80-83]. Din aceste raționamente, considerăm că pare a fi absurdă ideea de modificare a relațiilor sociale incidente răspunderii penale, fără ca să se modifice însăși intervenția – ca atare – în cadrul acestor relații sociale.

Parcursul etapelor de trecere la o economie de piață (iar acestea din urmă, după cum remarcă autorii V. N. Cudreavțev și V. E. Āminova, sunt împovărate din moment inițial de criminalitate [132, p. 113]), procesul de privatizare a bunurilor materiale (care a determinat noi forme de manifestare a criminalității doar pe acest segment de relații sociale [161, p. 28]), libera dezvoltare a sistemului economic în ansamblu, în speță a celui comercial etc. au determinat și determină necesitatea implicării legiuitorului în reformularea unor texte de norme penale, care să corespundă atât realităților curente, cât și necesităților eventuale de prevenire și combatere a faptelor ilegale.

Din perspectiva celor anunțate, o normă care a rămas practic nemodificată mai bine de 30 ani (inclusă în acțiune în septembrie 1981) – este cea prevăzută (la moment) de art. 256 C.pen. al RM – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*. În fapt, incoerențele și incertitudinile normative dictează imposibilități și ineficiențe aplicative ale normativului penal în acest domeniu.

Descriind infracțiunea de primire de către un funcționar a recompensei nelegitime, autorul V. Cușnir o identifică ca fiind primirea de către un funcționar al autorităților publice, altor instituții, întreprinderi și organizații de stat, care nu este persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense nelegitime sau a unor avantaje patrimoniale de la cetățeni pentru îndeplinirea unor lucrări sau acordarea de servicii care intră în limitele atribuțiilor sale [41, p. 26]. După cum subliniază autorul citat, legiuitorul nu a condiționat primirea unei recompense ilicite de faptul

dacă acțiunile au fost deja îndeplinite de către funcționar sau vor urma ori dacă este vorba de acțiuni care contravin îndatoririlor de serviciu a funcționarului ori careva inacțiuni. În limitele analizei acestor infracțiuni – infracțiunilor de corupție – nu este inclusă analiza *primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*, deoarece autorul V. Cușnir o identifică în calitate de *infracțiune asemănătoare celei de corupție* [44, p. 113; 62, p. 65].

Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației are numai o singură modalitate normativă – *primirea remunerației ilicite prin extorcare* – și diferite modalități faptice determinate de împrejurările infracțiunii, de caracterul prestației, de mijloacele și metoda de extorcare etc. [62, p. 69].

Cu adevărat, se consideră de către V. Stati, artificială includerea componentei analizate în rândul componentelor infracțiunilor economice. În acest plan, menționează autorul - este demn de urmat exemplul legiuitorului român, care include componenta de primire de foloase necuvenite (art. 256 C. pen. anterior al României) în capitolul dedicat infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul [97, p. 101]. Suntem de acord cu aceste modificări tehnice, doar sub rezerva precizării că formula normativă a infracțiunii de *primire de foloase necuvenite*, adoptată anterior de către legiuitorul român a fost cu totul alta, ca semnificație, comparativ cu toate infracțiunile de corupție incidente normativului penal al RM. Or, această infracțiune, prevăzută anterior de legislația penală a României dicta o diferență de calificare juridică dependentă de timpul comiterii elementului material – până ori după primirea remunerației.

2.2.

Noțiunea remunerației ilicite

La etapa actuală de dezvoltare a RM o funcție importantă a statului este accentuată sub forma luptei cu diferite venituri (profituri) ilicite (ilegale). Nu întâmplător, modificările curente de legislație au intensificat lupta cu aceste fenomene negative, incluzându-le, pe unele dintre ele, abia acum în limitele normativului penal, considerate infracțiuni:

- *îmbogățirea ilicită* (art. 330² C. pen. al RM, în vigoare din 2014),
- *falsul în declarații* (art. 352² C. pen. al RM, în vigoare din 2012) [30] etc.

Din esența și conținutul reacției sociale față de infracționalitate, este evident faptul că un rol separat și important se acordă, totuși, mijloacelor de drept penal. Nu întotdeauna această reacție normativizată față de infracționalitate poate avea afect de combatere, fiind inerent și scopul de prevenție (generală sau specială [133, p. 115; 112, p. 9], deși autorii criminologi pun în evidență și prevenirea individuală, alte tipuri de prevenire [23, p. 446-449]) a infracționalității.

În contextul vast și complex al incriminărilor penale, pasibilitatea de protecție eficientă a relațiilor sociale care formează o categorie ori alta a obiectului juridic al infracțiunii este destul de importantă. În acest demers de idei deductibile, sub protecție juridico-penale sunt acoperite, într-un anumit mod, și relațiile sociale legate de îndeplinirea corespunzătoare a lucrărilor și prestarea adecvată a serviciilor, adică domeniul de deservire a populației.

În literatura de specialitate nu sunt conturate, în măsură deplină, aspectele legate de *primirea unei remunerații ilicite în domeniul deservirii populației*, conținutul și semnele definitorii ale acesteia.

Lucrările științifice relevă doar unele dintre problemele importante, legate, în mod direct ori indirect, de primirea unei remunerații ilicite în domeniul deservirii populației. În acest context, aspectele enunțate (n.n. - mai cu seamă că acest grad de studiere a problematicii este analizat în cursul dezvoltării primului capitol al tezei de doctorat) nu acoperă nici pe departe întreaga gamă de problematici reieșite din aspectele vizate. De asemenea, soluțiile anunțate, uneori sunt contradictorii, conținutul juridic al *primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* fiind conturat în mod diferit de la autor la autor și de la o lucrare la alta.

De asemenea, diferite opinii sunt identificate în raport cu limitele relațiilor sociale care formează esența fenomenului anunțat. De exemplu, literatura de specialitate rusă (se invocă opinia autorului V. C. Matveiciuc) utilizează pentru conturarea definitorie a infracțiunii de *primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* – termeni diferiți (de la *поборы* (*rechiziții*) la *незаконное вознаграждение* (*remunerație ilicită*)), care, însă, sunt completați cu semnificație identică, neevaluându-se pe deplin conținutul lor juridic [138, p. 7].

Identificarea, însă, a esenței și stabilirea noțiunii **primirii unei remunerații ilicite**, precum și conturarea limitelor de grad și caracter prejudiciabil al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, în ritm cu argumentarea conținutului răspunderii penale pentru astfel de fapte prejudiciabile – manifestă un rol semnificativ în cadrul activității de prevenire și combatere, pe cale penală, a acestui gen de manifestări infracționale. După cum se menționează în literatura juridică de specialitate, aspectele teoretice și practice ale acestei probleme reies expres din necesitățile reale ale societății și statului. Or, anume dezvoltarea în continuare a relațiilor sociale impun majorarea eficacității și calității activității tuturor întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, în mod particular și inclusiv a celor implicate în domeniul complex al deservirii populației [138, p. 6-7]. Conturarea interpretativă a acestei problematice condiționează, în mod direct și nemijlocit:

- identificarea anumitor limite ale relațiilor sociale care se dezvoltă în mod iminent și prioritar în societate;
- identificarea legăturilor între relațiile sociale în iminentă dezvoltare și sistemul economic în ansamblu, privit de asemenea prin intermediul unui complex de relații sociale;
- identificarea locului domeniului de deservire a populației – ca element component al sistemului de relații economice;
- conturarea locului infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul acestui sistem unitar de relații sociale prejudiciate;
- punerea în evidență a sistemului de norme juridice care reglementează relațiile sociale enunțate;
- identificarea locului normelor penale în aceste limite de cadru normativ de ansamblu;
- determinarea corelației și interdependenței unor reglementări de ordin penal de categoria juridică a normativului extrapenal.

C. pen. al RM în vigoare, prin art. 256, oferă o definiție a infracțiunii, descriind *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* ca fiind *primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat* [30]. Însuși conținutul descrierii tehnico-juridice a normei impune anumite incoerențe, cu eventuala aplicabilitate controversată.

Astfel, *stricto sensu* primirea unei remunerații ilicite ar constitui *primirea, prin extorcare, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale [...]*.

Cu alte cuvinte, remunerația ar presupune *o remunerație și alte avantaje*. Evident, în acțiune se include dispoziția normei penale, însă cert este faptul că de la titlu la dispoziție trebuie să fie o legătură nemijlocită. Or, de altfel, în acest caz, nu se poate generaliza un ansamblu de noțiuni cu o definiție proprie acestui ansamblu – care invocă doar un singur element al acestui întreg.

Autorul ucrainean V. C. Matveiciuc consideră că o noțiune mai completă ar fi cea care enunță *primirea unei remunerații ilicite* drept **recompensa ilegală** cu caracter patrimonial: *primirea banilor, mărfurilor, produselor alimentare, biletelor de călătorie etc.* [138, p. 7], dar, totuși, incoerențele și incertitudinile fiind admise la nivel de elemente preexistente și constitutive ale infracțiunii.

Autorul citat menționează că este evident că noțiunile juridice, ca de altfel și alte noțiuni științifice, sunt expuse cu o precizie mai mare ori mai mică, reflectă în mod obiectiv realitatea evidentă, constituie o manifestare ideală a lumii înconjurătoare, exprimă generalul și esențialul, sunt caracteristice unui cerc predeterminat de fenomene, fapt pentru care în cadrul noțiunii de **primire a unei remunerații ilicite** trebuie, mai întâi de toate, să-și găsească o exprimare precisă și concretă elementele de bază, care sunt caracteristice pentru toate infracțiunile, precum și particularitățile în raport cu obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă ale infracțiunii în cauză [138, p. 7-8].

Nu susținem pe deplin acest ultim fapt, deoarece prin dispoziția normei penale nu este obligatorie *precizarea expresă* a tuturor semnelor care caracterizează elementele componenței de infracțiune (acest lucru este dezvoltat în proces de elucidare a conținutului componenței de infracțiune și din alte elemente ale normei penale, în special – ipoteza acesteia), fiind obligatorie doar posibilitatea *interpretării exhaustive și depline*, fără a admite o interpretare extensivă defavorabilă ori o aplicare prin analogie a legii penale. Și dacă, la identificarea caracterului prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații sociale pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a se reieși din conturarea locului și rolului sferei de deservire a populației în cadrul sistemului economic în ansamblu [138, p. 8], atunci la precizarea gradului prejudiciabil al infracțiunii se pune în evidență locul și prioritatea protecției juridico-penale a acestei valori sociale și relații sociale (legate de deservirea populației) în limitele și în contextul tuturor valorilor sociale și relațiilor sociale supuse protecției prin mijloace juridico-penale.

Interpretarea normelor penale în ansamblu elucidează necesitatea și realitatea protecției pe cale penală doar a unor relații sociale în domeniul de deservire a populației (aceste relații sociale sunt diferite ca conținut, formă și subdomeniu de incidență) și doar în anumită măsură (determinată de lansarea în cadrul normativului penal a unor semne specifice și particulare, care îi administrează locul în cadrul normativului penal). În acest ultim sens, prin prisma infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este protejată – ca valoare socială – determinându-se și un caracter prejudiciabil al infracțiunii – domeniul de deservire și relațiile sociale vizate de acest domeniu. Dar această incidență este determinată doar de măsura în care intervin, pe lângă alte semne constitutive obligatorii ale infracțiunii și: o anumită formă de vinovăție (intenție directă), o metodă specifică de manifestare a infracțiunii (extorcarea) și un anumit subiect special al infracțiunii (salariatul). Doar cei din urmă indicatori cataloghează fapta în limitele normativului penal, precizându-i caracterul prejudiciabil și gradul prejudiciabil al infracțiunii respective. În ansamblu, se cauzează daune relațiilor sociale

în domeniul de deservire, prin antrenarea unor prejudicii activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor implicate în această sferă de activități economice, persoana obținând posibilitatea de a se îmbogăți în mod ilicit.

În același curs de idei, pentru reflectarea adecvată a conținutului noțiunii de **primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației** este necesară interpretarea termenelor: *remunerație ilegală* și/sau *rechiziție*, reflectându-se conținutul care completează aceste categorii juridico-normative.

Potrivit interpretărilor terminologice (gramaticale) și științifice, *rechiziția* presupune

- un act prin care un organ al administrației de stat ia de la populație, în împrejurări excepționale, anumite lucruri cu obligația de restituire sau contra plată (din fr. **réquisition**, germ. **Requisition**);
- o măsură excepțională prin care un organ al administrației de stat obligă pe cetățeni la cedarea temporară a unor bunuri mobile sau imobile (contra plată) pentru nevoile armatei sau ale statului [49, p. 901];
- o măsură excepțională, aplicată, mai ales, în timp de război, prin care statul obligă cetățenii să cedeze temporar diferite bunuri materiale (mijloace de transport, furaj, animale, localuri etc.) în folosul armatei;
- o măsură excepțională prin care statul obligă pe cetățeni la anumite servicii sau la cedarea unor bunuri necesare în anumite perioade [47].

În acest sens, corect remarcă autorul V. C. Matveiciuc că, operând cu esența etimologică a acestei noțiuni (*rechiziție*), reiese că ea reflectă o măsură impusă (constrânsă) - impozite, taxe - care este încasată nu pentru un oarecare serviciu ori pentru o anumită lucrare [138, p. 8], ci în calitate de act impus de stat, în virtutea relațiilor identificate stat - cetățean, stat - obligație cetățenească.

Aceeași sursă literară (prin interpretare textuală, gramaticală) pune în evidență noțiunea de *remunerație* ca fiind:

- *salariu, plată, remunerare* (din fr. **rémunération**, lat. **remuneratio**), *retribuție* [49, p. 914];
- *plată în bani acordată unui angajat pentru prestarea unei munci;*
- *leafă* [47].

Din compararea noțiunilor de remunerație ilicite și rechiziție rezultă, în viziunea noastră, conținuturi și esențe diferite. Anume în cazul unei remunerații ilicite se identifică existența unei remunerări *supra* prețului muncii și serviciului prestat. În acest sens, se consideră legală, dar

parțial justificată, utilizarea de către legiuitor a sintagmei *remunerație ilicită*, care, prin conținutul său etimologic, cuprinde faptele examinate ca reflectare.

Astfel, în literatura de specialitate se definește, ca efect, această noțiune complexă sub următoarea formulă teoretică:

- *primirea unei remunerații ilicite de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constituie fapta prejudiciabilă, ilegală și pasibilă de pedeapsă penală, comisă prin extorcare de către o persoană fără funcție de răspundere din cadrul întreprinderii, instituției, organizației implicate în sfera de deservire a populației, faptă comisă din interese materiale cu scopul de a obține un venit material, prin care se produce, ca finalitate, o daună unor relații sociale ce asigură activitatea normală a unităților enunțate anterior, precum și anumite daune patrimoniale cauzate cetățenilor, clienți ai unor ori altor servicii. În viziunea autorului V. C. Matveiciuc, o asemenea definiție va permite organelor de drept*

a) să stabilească clar gradul prejudiciabil al acestor infracțiuni și importanța social-politică de luptă contra acestora;

b) va oferi posibilitatea de a analiza mai profund componența infracțiunii în cauză, de a o delimita de alte componente cu caracter omogen și a califica juridic corect faptele comise de către făptuitor [138, p. 8-9].

În opinia noastră, primirea unei remunerații ilicite poate fi definită ca fiind fapta de primire de către un salariat a unor beneficii, avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări ce țin de obligațiile sale pur profesionale și care conturează cercul de obligațiuni funcționale. În materie penală, această primire a unei remunerații ilicite urmează a fi stabilită doar prin îmbinarea unui element material al infracțiunii compus din două componente: *extorcarea* și *primirea*. Aceste elemente urmează a avea un caracter cumulativ, dar nu în raport de la fapta la metodă, ci de la acțiune „plus” acțiune – faptă prejudiciabilă (n.n. - această analiză urmează a fi dezvoltată ulterior în conținutul tezei de doctorat).

Operând cu ideea existenței unui proces de aplicare a sistemului antifraudă, care, în opinia autorilor A. Donciu și Gh. Rusu, în economia națională include diverse căi și rezolvarea unei multitudini de probleme în domeniile economic, juridic, politic și social [52, p. 128], stabilim certă necesitatea, susținută de către noi, de a atribui infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, la un alt grup sistematizat de infracțiuni.

Or, această infracțiune analizată – *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației* - nu diversifică direct și concomitent multitudinea de probleme identificate în materia procesului de aplicare a sistemului antifraudă. Considerăm că

infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM afectează sistemul economic al statului, dar totuși susținem necesitatea structurării și atribuirii tehnice a infracțiunii în cauză în seama altui capitol și în baza altor semne definitorii: **serviciul și legătura cu serviciul**.

După cum am menționat anterior, cu invocarea unor opinii expuse în literatura de specialitate autohtonă, este artificială includerea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în cadrul componentelor infracțiunilor economice. În acest plan, V. Stati menționa anterior, că este necesar ca să se urmeze anumite exemple ale legiuitorului român, care includeau componenta de primire de foloase necuvenite (art. 256 C. pen. anterior al României) în capitolul dedicat infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul [97, p. 101]. Deși legea penală a României a suferit modificări semnificative, fiind conturat un nou model de incriminare tehnico-normativă și logico-juridică (s-a inclus în C. pen. al României un capitol distinct de infracțiuni de corupție și de serviciu – Titlul 5 [90]), totuși susținem necesitatea unor modificări tehnice anunțate. Însă, este cazul a menționa faptul că formula normativă a infracțiunii de *primire de foloase necuvenite*, adoptată anterior de către legiuitorul român a fost cu totul alta, ca semnificație, comparativ cu toate infracțiunile de corupție incidente normativului penal al RM. Or, această infracțiune, prevăzută de legislația penală a României dicta o diferență de calificare juridică dependentă de timpul comiterii faptei infracționale – până ori după primirea remunerației.

2.3.

Gradul prejudiciabil al infracțiunii și premisele teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în sfera de deservire.

Sanționare penală

Deoarece sfera de deservire a populației este, la etapa actuală de dezvoltare a relațiilor sociale, puternic conturată de domeniul larg al comercialului, este importantă stabilirea, în fapt, a legităților social-juridice vizând necesitatea și realitatea implicării normativului penal în cadrul răspunderii juridice vizând primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (art. 256 C. pen. al RM; anterior art. 156/2 C.pen.), precum și semnele constitutive obiective și subiective care identifică această infracțiune sub aspectul componentei de bază și componentelor cu circumstanțe agravante ale ei.

Pentru prima dată, răspunderea penală pentru infracțiunea de primire de remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a fost fixată în C. pen. al RFSSR la 21 septembrie 1981 [125, p. 3; 173, p. 715], ca, de altfel, și pentru încălcarea regulilor de comerț. În fapt, se constată că de atunci și până la etapa actuală, textul legii, operat de către legiuitorul RM prin norma art. 256 C.pen. al RM, nu a suportat esențiale modificări.

Alte state (foste republici unionale, care intrau în componența URSS-ului), însă, s-au impus cu modificări semnificative la acest capitol (de exemplu, FR a exclus această normă din acțiune).

Cu adevărat, se susține de către V. I. Colosov și L. C. Malacov, că inițial răspunderea penală pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a avut un caracter preventiv. Or, acest caracter preventiv este specific nu numai acestor categorii de incriminări penale, ci și celorlalte fapte reglementate în aspect juridico-penal. Incriminarea faptei anunțate a fost orientată, în viziunea autorilor ruși, spre consolidarea disciplinei (n.n. – *pe atunci disciplinei de stat*) și regimului legalității (n.n. – *pe atunci legalitatea socialistă*) în activitatea organizațiilor, întreprinderilor și instituțiilor ocupate cu sfera de deservire a populației [125, p. 4].

Desigur, eficiența acestor norme și, în ansamblu, a procesului de luptă cu aceste fapte de ordin infracțional, după cum subliniază V. I. Colosov și L. C. Malacov, este condiționată inclusiv de corectitudinea și operativitatea punerii în acțiune a dispozițiilor normative adoptate pentru tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de comiterea acestor fapte prejudiciabile și aplicarea, față de persoanele vinovate, de rând cu alte măsuri de constrângere (în calitate de forme de realizare a răspunderii penale), și a pedepsei penale [125, p. 4].

După cum sublinia autorul B. S. Utevschii [171, p. 394 citat după 125, p. 7], *dacă nu sunt suficiente temeiuri pentru egalarea deplină a tuturor salariaților cu persoanele publice, atunci există suficiente premise pentru a fi recunoscute pasibile de răspundere penală pentru îndeplinirea atribuțiilor profesionale și îndeplinirea indicațiilor cu caracter de serviciu.*

În opinia noastră, nu este cazul a preciza și a indica la lipsa unor premise justificative de a pune un semn de egalitate în cadrul răspunderii penale a subiecților – salariați sau persoane publice. Problema care se invocă este diferențierea și evaluarea diferită a relațiilor sociale care vizează domeniul public de domeniul privat, iar în cadrul acestor domenii – diferențierea și individualizarea răspunderii penale în baza evidențierii relațiilor sociale legate/nelegate de funcția publică (în cel din urmă caz punându-se accent pe îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii pur profesionale). Însă, este evident că și un gen de relații sociale, ci alt gen de relații sociale urmează a se configura sub coleta unor relații de serviciu sau în legătură cu serviciul: nu are importanță că acestea sunt legate de funcția publică ori denotă un caracter pur profesional.

Asemenea abordări au fost enunțate în literatura de specialitate de mai mult timp. Astfel, A. Ia. Svetlov menționează că, reieșind din faptul că primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este specifică atât persoanelor cu funcție de

răspundere (persoane publice, persoane cu funcții de demnitate publică), cât și funcționarilor de rând, salariaților, a fost propusă inițial intervenirea răspunderii penale într-o normă specială, pentru diferite categorii de remunerații, ca această răspundere juridică, în cazul unei sistematicități, să o poarte oricare dintre lucrătorii aparatului de stat ori obștesc, inclusiv angajații din sfera economică, comunală, alte întreprinderi, uniuni profesionale etc. [155, p. 132 citat după 125, p. 7].

Și dacă în anul 1983, se menționa că sfera serviciilor se dezvoltă rapid, atunci, la moment, suntem în faptul împlinit al unei diversificări de lucrări și servicii acordate populației și cetățenilor. În raport cu aceste lucrări și servicii sunt intrinsec legate realizarea intereselor și necesităților cotidiene ale persoanei. În acest context, calitatea deservirii predetermină productivitatea și influențează, după cum menționa V. I. Colosov și L. C. Malacov, realizarea planurilor de dezvoltare economică și socială [125, p. 10].

În contextul identificării importanței social-politice a norme juridico-penale prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, care prevede răspunderea pentru *primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației*, este necesară determinarea gradului prejudiciabil al acestei infracțiuni, care constituie cauza adoptării acestei norme și justificarea premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în sfera de deservire. Din aceste raționamente, consideră V. C. Matveiciuc, este corect și veridic din punct de vedere metodologic de a analiza anumite elemente generale, precum gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, anticipând analiza elementelor preexistente și constitutive [138, p. 9] ale conținutului componentei de infracțiune.

Esența socială a gradului prejudiciabil al infracțiunii în ansamblu și structura ei în știința dreptului penal nu sunt cercetate pe deplin. Or, neavând scopul determinării și elucidării tuturor aspectelor legate de gradul prejudiciabil al infracțiunii în ansamblu – ca element material al infracțiunii, dar lipsind în calitate de semn expres al componentei de infracțiune, este necesară precizarea, la fel de ansamblu, a gradului prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În mod general, gradul prejudiciabil al infracțiunii, alături de caracterul ilegalității penale, vinovăției penale și pasibilității de pedeapsă penală – specifică semnificația și conținutul juridic al infracțiunii, incluzând în sfera dreptului penal oricare faptă doar în baza acestor indicatori prescriși. Esența și semnificația caracterului și gradului prejudiciabil al infracțiunii prezumă posibilitatea raportării la relațiile sociale puse în pericol ori prejudiciate, precum și enunțarea mecanismului unei asemenea corelații. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de

deservirea populației a devenit incidentă caracterului infracțional, deoarece anume esența social-politică a acesteia indică la un evident caracter negativ, antisocial.

Gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației a devenit evident pe măsura răspândirii largi a acestui fenomen [125, p. 10]. Cu toate că la etapa anterioară (în perioada URSS-ului) se menționa despre o răspândire categorică a acestui fenomen, susținem pe deplin faptul, că la moment eficiența acestei norme a rămas departe de a-și atinge scopurile identificate, iar fenomenul rămâne a fi la scară largă.

După cum am menționat anterior, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației cauzează daune relațiilor sociale în domeniul de deservire, prin antrenarea unor prejudicii activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor implicate în această sferă de activități economice, persoana obținând posibilitatea de a se îmbogăți în mod ilicit.

În opinia unor autori cazahi, gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații (recompense) ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constă în faptul că, în rezultatul comiterii ei, se încalcă ordinea stabilită prin lege de prestare a serviciilor populației și se cauzează daune considerabile consumatorilor [126].

V. C. Matveiciuc, urmând aceeași logică a interpretării legii penale, stabilește că gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se determină prin:

- atentarea asupra procesului predeterminat de repartizare a bunurilor materiale, care prezumă:

- metoda configurată,

- formele și metodele distribuirii diferitor valori (enunțate prin specificul acestei formațiuni social-economice, principiile inerente acesteia). Prin comportamentul său antisocial, subliniază autorul citat, persoanele vinovate de primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației cauzează daune funcționării normale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor din sfera de deservire a populației, activitatea cărora este subordonată asigurării intereselor variate ale populației, precum și cauzează prejudicii materiale și morale cetățenilor concreți, care se adresează în calitate de clienți (consumatori ai lucrărilor și serviciilor) față de aceste întreprinderi, instituții ori organizații în vederea îndeplinirii unei lucrări ori prestării unui serviciu [138, p. 10].

V. I. Colosov și L. C. Malacov, de asemenea, pun în evidență daunele de ordin moral, care sunt determinate de posibilitatea de a nu fi supuse răspunderii penale persoanele vinovate și de

primirea **sistematică** a remunerațiilor (recompenselor) ilicite [125, p. 11]. Or, această situație are aceleași caracteristici evidente și în timpul actual.

În perioada sovietică se menționa că gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației consta nu numai în îmbogățirea ilicită a unui sau altui lucrător (salariat, angajat), aflat în exercițiul funcțiilor de stat, ci și în dauna cauzată relațiilor sociale pe calea încălcării principiului contraechivalenței activității de stat și aparatului obștesc [125, p. 12]. Cu alte cuvinte, gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se determina prin faptul că această infracțiune încalcă principiile de activitate, formele conturate, disciplina productivă în cadrul întreprinderilor, instituțiilor ori organizațiilor din sfera deservirii populației, afecta autoritatea lor și cauza prejudicii materiale cetățenilor. Acest grad prejudiciabil se imprima (și se imprimă) inclusiv prin faptul legăturilor directe ori indirecte între infracțiunea analizată și alte fapte ilegale, prima constituind uneori premisa comiterii altor infracțiuni [138, p. 10].

De aici și constatarea unei legături intrinseci între primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației și infracțiunile de corupție. Aceste două categorii de infracțiuni manifestă aceeași esență socială, doar că, după cum menționează unii autori, creează stereotipul unor relații diferite ale principiului legalității, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației limitând în mod negativ calitatea deservirii populației și cauzând daune inclusiv intereselor persoanei [125, p. 12] (în calitate de obiect special facultativ). Dar este important și principial faptul că gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu derivă doar din anumite daune materiale cauzate (acestea se prefigurează în calitate de obiect special facultativ). De aici, pe cale de efect, recuperarea daunei nu intervine ca un scop principal, în rolul acestuia constatându-se necesitatea prevenției generale și speciale (literatura criminologică individualizează și alte forme ale prevenției [23, 446-449]) a acestor genuri de fapte infracționale, precum și sancționarea pe cale penală a făptuitorilor care au comis asemenea infracțiuni.

În concluzie, dacă în anii '80 ai secolului trecut se menționa că practica demonstrează că lupta cu infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se desfășoară slab [125, p. 12], atunci, etapa actuală de dezvoltare a RM nu a pus la dispoziție un mecanism mai eficient de combatere a acestui fenomen. Mai cu seamă că relațiile sociale din acest domeniu - deservirea populației - nu s-au modificat esențial, iar cadrul normativ a devenit ineficient.

În fapt, subliniază autorul V. C. Matveiciuc, gradul prejudiciabil al infracțiunii urmează a fi stabilit prin probarea legăturii directe a acestuia cu obiectul infracțiunii și latura subiectivă a acesteia [138, p. 11] (reflectată prin intermediul raportului intern negativ al subiectului activ al infracțiunii față de relațiile sociale supuse protecției).

Nu susținem pe deplin acest punct de vedere, deoarece cele invocate ar determina identificarea laturii subiective – ca prioritate pentru calificarea faptei drept una infracțională în limitele primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În viziunea noastră, s-a operat mai mult cu legătura indisolubilă între gradul prejudiciabil al infracțiunii și vinovăție – semne obligatorii ale infracțiunii. Cert este, însă, faptul că și alte elemente ale componenței de infracțiune sunt prioritare. Astfel, conform art. 51 alin. (1) C. pen. al RM, *componența de infracțiune, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale*, iar aceasta, potrivit art. 52 alin. (1) C. pen. al RM constituie **totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă** [30]. Între obiectul juridic al infracțiunii și conținutul laturii subiective a acesteia există o legătură strânsă, de altfel ca și în cazul în care se identifică legătura între latura obiectivă și latura subiectivă, subiect și latura subiectivă etc. Însă, prin interdicția de a primi remunerația ilicită, corelată cu modalitatea concretă de comitere a infracțiunii (vizată în mod normativ), precum și conștientizarea cauzării unor daune relațiilor sociale protejate, prin preexistența anume a acestor relații sociale supuse protecției și a unor semne legate de subiectul activ al infracțiunii și poate indica la eventualitatea existenței unei fapte prejudiciabile, considerate de legea penală infracțională. Acest ultim fapt (elementul subiectiv al infracțiunii) este evident și din detalizările științifice ale autorilor S. Brînză și V. Stati, care menționează că o caracteristică distinctă a fiecărei profesii, o constituie acceptarea obligațiilor acesteia față de public. Pe această cale, anume atitudinea și comportamentul salariaților din sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură la prestarea serviciilor și îndeplinirea lucrărilor influențează, constată autorii citați, bunăstarea economică a societății în ansamblu [17, p. 223-224].

Literatura de specialitate consemnează că primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației reprezintă o parte a experienței negative, include în sine o orientare valorică specifică și poate servi, din aceste considerente, un precedent pentru reiterarea faptei ilegale atât de persoana făptuitorului, cât și de către alte persoane. Din aceste rațiuni, la evaluarea gradului prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației o importanță individuală o capătă orientările, stările, pe care le urmează subiectul activ la comiterea infracțiunii [138, p. 12-

13]. Salariații din domeniile ample ale deservirii populației vor putea menține bunăstarea economică a societății în ansamblu, doar cu condiția că serviciile prestate și lucrările îndeplinite de către aceștia vor rămâne la un nivel înalt [17, p. 223-224]. S. Brînza și V. Stati invocă că acești lucrători (salariați) trebuie să acționeze într-o manieră corespunzătoare reputației profesiei și să evite orice comportament care ar putea discredita profesia. Cea din urmă se ia în considerație la elaborarea cerințelor etice, ținându-se cont de responsabilitatea lucrătorului (salariațului) față de consumator (client) [17, p. 224]. Făcându-se referire la art. 11 al *Legii privind protecția consumatorului* [73], se subliniază că consumatorul, la încheierea contractelor, are, printre altele, următoarele drepturi:

- *de a lua liber decizii la achiziționarea serviciului, fără a i se impune în contracte clauze abuzive sau care ar favoriza folosirea unor practici comerciale incorecte, de natură a influența opțiunea acestuia;*

- *de a plăti pentru serviciile de care beneficiază sume stabilite, în prealabil, cu exactitate;*

- *majorarea prețului inițial este posibil doar cu acordul consumatorului* [17, p. 224].

Din perspectiva analizelor desfășurate anterior, este cazul a apela la opinia autorului V. Cușnir, care menționează că *periculozitatea faptei incriminate se manifestă prin stările de pericol social pe care le poate provoca comportamentul incriminat al subiectului pentru relațiile sociale din sfera de prestare a serviciilor, afectând imaginea agenților care le prestează și prejudiciind interesele cetățenilor* [44, p. 113; 62, p. 65].

În acest sens, din prezumția legiuitorului în raport cu gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației reiese că acesta decurge din dauna/daunele cauzat/cauzate funcționării normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor din sfera de deservire, activitatea cărora este impusă pentru satisfacerea intereselor populației, la fel din daunele materiale și morale aduse unor persoane concrete, care se adresează la întreprinderile respective în vederea prestării unor servicii sau îndeplinirii unor lucrări [91, p. 84].

Deci, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației prezintă un anumit grad prejudiciabil prezumat de legiuitor prin intermediul caracterului prejudiciabil al comportamentului admis și constituie, deci, o manifestare antisocială, care aduce atingere relațiilor sociale a căror normală, desfășurare și dezvoltare nu sunt posibile fără asigurarea bunului mers al activității întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor din sfera de deservire împotriva actelor lipsite de probitate săvârșite de salariați [53, p. 128]. Deși, autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții determină infracțiunea de primire de foloase necuvenite ca fiind o varietate de specie a infracțiunii de luare de mită [53, p.

128], în viziunea noastră, legislația penală a RM nu identifică legătura de la general la special, ori de la gen la specie între infracțiunea de corupere pasivă/luare de mită și primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, între aceste infracțiuni fiind evaluată mai mult categoria de *delimitare*.

În consecință, gradul prejudiciabil al unei fapte în general, iar în particular gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se conturează prin conținutul stărilor de pericol pe care le poate provoca comportamentul incriminat al subiectului activ al infracțiunii pentru relațiile din sfera de prestare a serviciilor și îndeplinire a lucrărilor, afectând în măsură nedeterminată imaginea agenților care le prestează, precum și interesele particulare ale consumatorilor. O asemenea abordare a gradului prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației oferă posibilitatea factorilor implicați în activitatea de luptă contra acestui fenomen socialmente periculos de a interpreta corect și a califica just faptele prejudiciabile, astfel ca formele de realizare a răspunderii penale, inclusiv pedeapsa penală, să corespundă scopului și sarcinilor vizate [138, p. 13].

Un semn obligatoriu al oricărei infracțiuni, care face deosebirea de alte încălcări de lege este și pasibilitatea de pedeapsă penală. Atribuind o faptă socialmente periculoasă sau alta la categoria infracțiunii, se stabilește concomitent pentru ea și o pedeapsă corespunzătoare. [10, p. 49]

Pedeapsa penală este o măsură de constrângere și reeducare instituită și folosită numai de către stat și constă dintr-o sancțiune prevăzută de lege aplicată numai de către instanța de judecată infractorului. [92, p. 105-106]

Reieșind din sancțiunea pe care legiuitorul o descrie în legea penală, putem determina rolul pe care îl vede acesta într-o valoare sau alta apărută de legea penală și atribuind infracțiunile la diferite categorii conform criteriului gradului prejudiciabil.

Legislația penală în vigoare cunoaște două tipuri de sancțiuni:

- a) sancțiuni relativ determinate;
- b) sancțiuni alternative. [9, p. 34]

Sancțiunile relativ determinate, la rândul lor, sunt sancțiuni cu determinarea limitelor minime și maxime și sancțiuni cu determinarea maximului.

Art. 256 alin. (1) C. pen. al RM prevede ca pedeapsă:

- *amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale*
- sau
- *muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore.*

Art. 256 alin. (2) C. pen. al RM prevede ca pedeapsă:

- *amendă în mărime de la 400 la 1000 unități convenționale*
sau
- *muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore*
sau
- *închisoare de până la 2 ani.*

În fapt, legiuitorul atribuie infracțiunile prevăzute de art. 256 alin. (1)-(2) C. pen. al RM la categoria unor infracțiuni ușoare. În acest caz, active sunt toate formele de depenalizare adoptate la nivelul legii penale.

Conform art. 26 alin. (2) C. pen. al RM, răspunderii penale și pedepsei penale nu sunt supuse persoanele care au săvârșit pregătirea unei infracțiuni ușoare [30].

Din conținutul sancțiunii prevăzute de lege pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, se evidențiază un caracter alternativ al sancțiunilor, adică instanța de judecată, luând în considerație toate circumstanțele infracțiunii trebuie să aleagă una dintre sancțiunile prevăzute de lege (una din două în cazul art. 256 alin. (1) C. pen. al RM ori una din trei – art. 256 alin. (2) C. pen. al RM).

Teoria și legislația penală a RM, precum și cea a FR, Ucrainei, României, face deosebire între pedepse principale și pedepse complementare [112, p. 13; 54, p. 12; 99, p. 55].

Prin intermediul art. 256 C.pen. al RM se pune în vedere doar calitatea principală a pedepselor prevăzute.

Luând în vedere caracterul pur material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, precum și caracterul și gradul prejudiciabil al acesteia, considerăm că este necesară o excludere a pedepsei închisorii din limitele sancțiunii prevăzute de art. 256 alin. (2) C. pen. al RM. Acest caracter dedus reiese nu atât din formularea elementului material și gradul de prejudiciabilitate prezumat în acest sens, ci din combinația admisă la nivel obiectiv – element material și mod de operare a infracțiunii. Din aceste raționamente, nu susținem viziunea autorului V. C. Matveiciuc, care remarcă că limita minimă a amenzii trebuie mărită, luând în calcul proporția mare a infracțiunii comise în formă agravantă [138, p. 42].

În consecință, formele, modalitățile și sancțiunile prin care se exprimă norma prevăzută de legea penală trebuie bine cunoscute și corect aplicate în practică pentru a asigura respectarea principiului individualizării răspunderii penale și pedepsei penale. Sancționarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite poate să-și atingă scopul său doar în cazul aplicării ei în corespundere cu regulile stabilite de lege [138, p. 39].

În opinia noastră, varianta tipică a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a fi pedepsită cu *amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 până la 180 ore*, iar varianta agravantă – doar forma propusă de comitere a infracțiunii în proporții mari – să prevadă pedeapsa *amenzii de la 400 la 1000 unități convenționale sau muncii neremunerată în folosul comunității de la 180 până la 240 ore*.

2.4.

Concluzii la Capitolul 2

1. Procesul de asigurare a sferei de deservire a populației este configurat în anumite limite variabile.

2. Deservirea populației este constituită, potrivit cadrului normativ în vigoare, dintr-un ansamblu de elemente spre care se orientează sistemul de lucrări îndeplinite și servicii prestate, în special: comerț, alimentație publică, transport, deservire socială, deservire comunală, deservirea medicală sau de altă natură.

3. Implicarea formelor de corupție este incidentă domeniului de deservire a populației, care este unul complex și variat. Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu se detașează, ci se înscrie în reperele care valorifică infracțiunea de corupție prin anumiți indicatori specifici.

4. Interpretarea normelor penale în ansamblu elucidează necesitatea și realitatea protecției pe cale penală doar a unor relații sociale în domeniul de deservire a populației (aceste relații sociale sunt diferite ca conținut, formă și subdomeniu de incidență) și doar în anumită măsură (determinată de lansarea în cadrul normativului penal a unor semne specifice și particulare, care îi administrează locul în cadrul normativului penal).

5. Primirea unei remunerații ilicite poate fi definită ca fiind fapta de primire de către un salariat a unor beneficii, avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări și prestarea unor servicii ce țin de obligațiile sale pur profesionale și care conturează cercul de obligațiuni funcționale. În materie penală, această primire a unei remunerații ilicite urmează a fi stabilită doar prin îmbinarea unui element material al infracțiunii compus din două componente: *extorcarea și primirea*.

6. Infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM afectează sistemul economic al statului. Totuși, se susține necesitatea structurării și atribuirii tehnice a infracțiunii în cauză în seama altui capitol și în baza altor semne definitorii: *serviciul și legătura cu serviciul*.

7. Gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se conturează prin conținutul stărilor de pericol pe care le poate provoca comportamentul incriminat al salariatului pentru relațiile din sfera de prestare a serviciilor și îndeplinire a lucrărilor, afectând în măsură nedeterminată imaginea întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor care le prestează, precum și interesele materiale ale consumatorilor.

8. Luând în vedere caracterul pur material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, precum și caracterul și gradul prejudiciabil al acesteia, se consideră necesară excluderea pedepsei închisorii din limitele sancțiunii prevăzute de art. 256 alin. (2) C. pen. al RM.

3. ELEMENTELE PREEXISTENTE ALE INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI

3.1. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii

Obiectul juridic al infracțiunii. O legislație bine sistematizată de către legiuitor constituie un indicator care remarcă că forma de evaluarea a normelor juridico-penale este adecvată principiului sistematicității legislației în vigoare. După cum menționează V. N. Ivanov, determinarea întregului ansamblu de asemenea norme urmează să indice la gradul completitudinii și seriozității asigurării unei protecții juridico-penale a valorilor și relațiilor sociale, în particular a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [122, p. 4]. Anume de la sistematizare pornește eficacitatea și legalitatea aplicării dispozițiilor normative în materie de drept penal. După cum remarcă V. Berliba, problema obiectului juridic al infracțiunilor economice constituie una dintre cele mai importante în știința dreptului penal. De soluționarea ei corectă depinde determinarea esenței social-politice și juridice a acestor infracțiuni, calificarea corectă și delimitarea de alte atentate infracționale [46, p. 53].

V. Tații consideră în calitate de obiect generic al infracțiunilor economice sistemul economic în ansamblu, în componența acestuia configurându-se o totalitate de ramuri ale economiei naționale, sistemul de raporturi social-productive, structura organizațională a economiei naționale și sistemul de dirijare corespunzător [162, p. 15 citat după 46, p. 53].

Dreptul penal român indică la conținutul obiectului juridic generic al *infracțiunilor la regimul stabilit pentru anumite activități economice* – ca fiind acele relații sociale referitoare la buna desfășurare a activităților economice, a regimului legal stabilit pentru acestea [92, p. 222-223 citat după 46, p. 53].

La baza activității economice, menționează autorii L. V. Bertovschii și V. A. Obrazțov, este pus un sistem de principii de realizare a ei, în particular: principiul legalității, principiul libertății activității economice, principiul concurenței loiale, principiul interdicției formelor de comportament infracțional [107, p. 5].

Achiesăm la acest ultim punct de vedere, anunțat și de către V. Berliba și V. Cușnir [46, p. 53], cu precizarea că aceste activități economice se includ în limitele unui sistem economic, constituit din procese sociale bazate pe raporturi patrimoniale și diferite forme de organizare a acestor activități.

Fiecare infracțiune atentează la un anumit obiect juridic - obiect al protecției juridico-penale, cauzează acestuia o anumită daună ori o pune în pericolul cauzării unei asemenea daune. Fapta infracțională nu poate fi concepută fără obiectul juridic al acesteia, împotriva căruia se orientează conținutul ei. Or, corecta identificare a obiectului juridic al infracțiunii, în mare măsură, condiționează determinarea caracterului și gradului prejudiciabil al faptei comise, configurează anumite conotații obligatorii ale temeiului juridic al răspunderii penale, precum și constituie premisa de drept și de fapt în procesul de clasificare a infracțiunilor în Partea specială a C. pen. al RM [138, p. 13-14].

În teoria dreptului penal este unanimă opțiunea delimitării obiectului juridic al infracțiunii în [164, p. 115-116]:

- *obiect juridic general (ansamblul de relații sociale care asigură ordinea de drept în RM, relații instituite și protejate prin legea penală);*

- *obiect juridic generic;*

- *obiect juridic special* [134, p. 60] (perceput ca o relație socială (ori un sistem de relații sociale), care este supusă protecției penale prin intermediul normei concrete și spre cauzarea daunei căreia este orientată infracțiunea [139, p. 76]).

După cum menționează V. C. Matveiciuc, o asemenea clasificare este reieșită din premisele dialecticii materiale între general, special și particular - ca moment inițial pentru cercetarea complexă a fenomenelor sociale, în particular a fenomenelor infracționale. De altfel, anume în vederea elucidării importanței social-politice a atentatelor infracționale, stabilirii locului acestei norme (art. 256 C. pen. al RM) în cadrul sistemului Părții speciale a C. pen. al RM, calificării juridice corecte a faptelor prejudiciabile, este necesar ca în mod just să fie identificat conținutul obiectului juridic generic și obiectului juridic special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 14].

Ca și multe alte categorii de infracțiuni, menționează autorii L. V. Bertovschii și V. A. Obrazțov, infracțiunile legate de activitatea economică pot fi clasificate în baza diferitor criterii, specificându-se că în cadrul metodicii criminalisticii de mult timp este pus în evidență specificul ramural al activității economice [107, p. 6; 59, p. 14]. O asemenea abordare a permis delimitarea și examinarea infracțiunilor în sfera de producere, comerț etc. O ulterioară clasificare a vizat infracțiunile bancare, din domeniul construcțiilor etc. Aceste clasificări sunt multiple. Importantă intervine, sub acest aspect, și clasificarea infracțiunilor economice legate de violență ori în afara acesteia, infracțiuni economice comise de subiecți activi speciali ori alți subiecți activi ai infracțiunii [107, p. 6-7].

Autorii V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, punând în evidență obiectul juridic special al infracțiunii, determină (în acea perioadă) existența următorului sistem al infracțiunilor economice:

- infracțiuni generale în domeniul economic;
- infracțiuni în domeniul producerii industriale;
- infracțiuni în sfera comerțului și deservirii populației;
- infracțiuni în domeniul economiei agricole și protecției mediului înconjurător [110, p. 3-5].

Evident, de la acel moment sistematizarea a devenit mult mai riguroasă, fiind individualizate în capitole separate infracțiunile care vizează domeniul ecologic. Însă, cert este că și la etapa actuală de dezvoltare a științei dreptului penal, unii autori pun în evidență grupul de infracțiuni economice – *în domeniul comerțului și deservirii populației*, la care este atribuită și infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Or, după cum am menționat anterior, infracțiunea analizată nu este incidentă doar sferei comerțului – ca domeniu al deservirii populației, fapt care nu poate întregi un singur subgrup legat doar de domeniul comerțului. În esență, în viziunea noastră, această unificare are loc inclusiv din perspectiva legăturii infracțiunilor de înșelare a clienților și primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Însă, considerăm că această legătură este mai mult artificială, decât reală, între infracțiunile analizate impunându-se categoria de delimitare.

În același context, S. Brînza și V. Stati conturează următorul sistem al infracțiunilor economice, reieșit inclusiv din specificul obiectului juridic special:

- infracțiuni legate de circulația semnelor bănești, titlurilor de valoare sau altor instrumente de plată false;
- infracțiuni legate de activitatea de creditare, de activitatea de împrumut sau de obținerea/acordarea despăgubirilor/îndemnizației de asigurare;
- infracțiuni legate de gestiunea sau supravegherea băncii;
- infracțiuni săvârșite în sfera activității de întreprinzător;
- infracțiuni săvârșite în sfera distribuirii bunurilor;
- infracțiuni fiscale;
- infracțiuni săvârșite pe piața financiară bancară sau nebancară;
- infracțiuni săvârșite în domeniul societăților comerciale;
- infracțiuni săvârșite în sfera concurenței;

- infracțiuni săvârșite în sfera consumului de bunuri, servicii sau lucrări (la acest grup subgeneric este atribuită și infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [18, p. 273]);

- infracțiuni săvârșite în sfera activității economice externe;

- infracțiuni legate de insolabilitate;

- infracțiuni legate de executarea construcțiilor și exploatarea fondului de locuințe [18, p. 18, 45, 77, 82, 121, 136, 171, 215, 227, 247, 279, 297, 312].

De principiu, susținem acest punct de vedere, doar cu anumite precizări:

- nu considerăm pe deplin justificată segmentarea (particularizarea) atât de complexă a acestor genuri de infracțiuni, obiectul special principal putând fi completat mai minuțios cu anumite relații sociale;

- nu considerăm că domeniul societăților comerciale poate contura un grup separat de infracțiuni economice, identificat în baza obiectului special principal al infracțiunii;

- unele domenii identificate corelează între ele de la general la special ori de la parte la întreg.

În opinia autorului V. P. Verin, complexitatea relațiilor economice în condițiile dezvoltării economiei de piață s-a reflectat asupra structurii și conținutului normelor penale, care evidențiază răspunderea penală pentru infracțiunile în sfera economică [113, p. 34]. În acest curs de analiză, infracțiunile economice posedă, în opinia noastră, cel mai înalt grad de variabilitate (după cum menționează V. Berliba și R. Cojocar, tranziția în RM trebuie să caute a implementa multiple transformări în diferite domenii ale activității economice [8, p. 11]), la baza acestui caracter variabil fiind pus un ansamblu de acte normative de referință (care și reglementează specificul diferitor activități economice și se includ în limitele sistemului economic de ansamblu). Și în acest context, cu adevărat menționează N. A. Bondarenco, că se impune de a delimita relațiile sociale reglementate de legea penală și relațiile sociale reglementate de alte ramuri de drept [108, p. 5]. După cum indică V. B. Voljenchin, analiza infracțiunilor economice nu poate avea loc fără o utilizare complexă a acestor acte normative privind relațiile de serviciu, alte izvoare de drept [114, p. 5]. În fapt, ele pot fi definite ca fiind acele fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală și care pun în pericol ori cauzează daune relațiilor sociale care vizează sistemul economic în ansamblu, și diferitele elemente componente ale acestuia, în particular.

Astfel, în opinia noastră, infracțiunile economice pot fi clasificate, reieșind din legislația penală actuală a RM, în următoarele subgrupuri:

- infracțiuni în domeniul financiar-bancar;

- infracțiuni în domeniul antreprenoriatului;

- infracțiuni în domeniul fiscal;
- infracțiuni legate de domeniul pieței valorilor mobiliare;
- infracțiuni în domeniul concurenței;
- infracțiuni în domeniul comerțului;
- infracțiuni vamale;
- infracțiuni legate de insolabilitate;
- alte infracțiuni economice.

În acest context, autorul V. C. Matveiciuc menționează că există următoarele puncte de vedere asupra obiectului juridic generic al infracțiunilor economice:

- interesele economiei naționale;
- economia națională în ansamblu;
- activitatea corectă și normală a economiei naționale;
- activitatea corectă și corespunzătoare intereselor de formare a activității instituțiilor și organizațiilor economice (subiecților economici);
- sistemul economic în general [138, p. 14].

Autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții remarcă că obiectul juridic generic este constituit din relațiile sociale care formează obiectul juridic comun al tuturor infracțiunilor care aduc atingere sistemului economic al statului, în particular activității organizațiilor de stat, organizațiilor obștești sau altor activități reglementate de lege [53, p. 128-129].

La identificarea obiectului juridic generic al infracțiunii trebuie de reieșit din esența socială a acestei infracțiuni, evaluarea gradului prejudiciabil al acesteia și dislocarea normei în conținutul Cap. X C.pen. al RM – *Infracțiuni economice*.

În acest context, în calitatea obiectului juridic generic al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației apar, în opinia autorilor V. I. Colosov și L. C. Malacov - relațiile sociale protejate prin legea penală, care intervin în procesul asigurării sistemului economic și care asigură dezvoltarea dinamică și proporțională a producerii sociale, schimbului, repartizării și consumului, fiind identificat, uneori și prin interesele economiei naționale [125, p. 12].

Făcând o analogie cu infracțiunile de corupție analizate de autorii Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta, se constată că acest obiect juridic poate fi determinat de relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a îndatoririlor de serviciu [86, p. 6] (inclusiv profesionale). Or, această bună desfășurare a îndatoririlor de serviciu este incompatibilă cu orice primire a unor remunerații ilicite.

Totuși, abordarea științifică prevalează de pe poziția în care în calitate de obiect juridic generic este perceput sistemul de relații sociale care asigură activitatea economiei naționale (în opinia autorilor V. N. Cudreavțev și V. E. Āminova, relațiile economice fiind complexe, relevă mai cu seamă caracterul lor obiectiv [132, p. 113]). Anume din perspectiva acestui punct de vedere enunțat se amintește și despre întregul ansamblu de relații sociale, orientate spre funcționarea normală a mecanismului economic, elementelor structurale ale acestuia și a sistemului economiei naționale luat în ansamblu [138, p. 14-15]. Cu alte cuvinte, categoria obiectului juridic generic al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este completată de un ansamblu de relații sociale, care determină dezvoltarea normală a sistemului economic al țării (M. Mutu-Strulea determină relațiile sociale care se stabilesc în cadrul activităților economice [87, p. 75]). Or, acest obiect juridic generic reiese și din conținutul legislației penale în vigoare. Deși, în viziunea noastră, categoria relațiilor sociale care ar contura cel mai perfect această infracțiune sub aspect generic ar fi cea a unor *relații de serviciu sau în legătură cu serviciul*.

Activitatea normală și corectă a economiei (funcționarea normală) urmează a fi percepută ca o asemenea activitate a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor economice, care corespunde scopurilor și sarcinilor sale și este orientată spre realizarea acestor sarcini, spre respectarea strictă și inevitabilă a legislației în vigoare. În asemenea mod, oricare infracțiune economică atentează, ca efect, asupra funcționării normale a economiei, iar prin aceasta – și la diferitele relații sociale conturate în cadrul acestui sistem. Acesta este specificul infracțiunilor analizate, care predetermină caracterul generic al obiectului juridic al infracțiunilor economice, precum și delimitarea lor într-un capitol separat al Părții speciale a C. pen. al RM [138, p. 15].

V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin susțin că infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației are ca obiect juridic special relațiile sociale, care se manifestă în diferite sfere ale domeniului vast al deservirii populației și sunt orientate spre crearea condițiilor necesare de asigurare pentru cetățeni a intereselor sale culturale, materiale, comunale etc. În calitatea obiectului special facultativ sunt vizate relațiile sociale care asigură interesele patrimoniale (or, remunerația are caracter patrimonial [167, p. 610]) ale cetățenilor, deoarece acestora, ca urmare a extorcării admise de către lucrătorii (salariați) care activează în sfera de deservire a populației li se cauzează anumite cheltuieli materiale nejustificate [110, p. 50].

V. C. Matveiciuc consideră, pe bună dreptate, că, deseori, nu este determinat în mod corect obiectul juridic special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației:

- unii autori recunosc în această calitate activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor ori organizațiilor din sfera de deservire a populației, precum și prejudiciul cauzat intereselor legitime ale cetățenilor;

- alții – ordinea stabilită de deservire gratuită ori cu plată a populației, iar obiectul special facultativ – principiul repartizării bunurilor materiale în corespundere cu cantitatea și calitatea muncii prestate etc.;

- cei din urmă - relațiile sociale care asigură ordinea de realizare a lucrărilor și prestare a serviciilor prin intermediul unităților structurale care formează domeniul deservirii populației [138, p. 15].

În literatura de specialitate se operează și cu relațiile sociale care asigură ordinea de administrare, precum și ordinea de deservire gratuită ori cu plată a populației – în calitate de obiecte juridice speciale ale infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În acest sens, susținem pe deplin opțiunea autorului V. C. Matveiciuc, care remarcă că nu poate fi acceptată această ultimă idee nici dintr-o perspectivă lansată. Or, o trăsătură caracteristică a relațiilor administrative este subordonarea, adică dispoziția – în favoarea unei părți și subordonarea – care aparține altei părți, fapt neconfigurat prin specificarea și incriminarea protecției juridico-penale a relațiilor sociale în sfera de deservire a populației în conținutul art. 256 C. pen. al RM; referitor la cea de-a doua abordare anunțăm că această ordine de deservire a populației ar lansa limite infinite [138, p. 15], însă categoria și esența juridică a obiectului infracțiunii determină un cadru de relații sociale bine evidențiat în anumite limite.

Autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții consideră că obiectul juridic special este constituit din totalitatea de relații sociale a căror normală formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibile fără a asigura în activitatea organizațiilor de stat și obștești realizarea și menținerea unei constante probității din partea salariaților aflați în serviciul acestora [53, p. 129].

Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta indică la calitatea de obiect juridic special format din relațiile sociale legate de corectitudinea, probitatea, cinstea angajatului, condiții obligatorii pentru îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și funcționarea normală a persoanelor juridice la care aceștia sunt angajați [86, p. 13] D. Ciuncan invocă relațiile sociale a căror formare și dezvoltare se întemeiază pe încrederea și prestigiul de care trebuie să se bucure orice salariat care exercită o însărcinare în numele unei persoane juridice [...] [25, p. 31], iar M. A. Hotca – la relațiile sociale referitoare la activitatea de serviciu a salariaților (funcționarilor), care presupune corectitudine și probitate [67, p. 1259].

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 256 C. pen. al RM are un caracter multiplu, menționează autorii S. Brînza, V. Stati și Gh. Nicolaev. În opinia autorilor citați, obiectul special principal îl formează relațiile sociale cu privire la corectitudinea și probitatea îndeplinirii de către lucrător (salariat) a obligațiilor sale profesionale [17, p. 224; 75, p. 875]. Acest caracter multiplu sau, după cum este nominalizat – dublu, îl conturează și V. C. Matveiciuc. Infracțiunea care cauzează daune raportate la două obiecte juridice speciale, acestea din urmă sunt delimitate, doctrinar, în *obiect special principal* și *obiect special facultativ*. Cu adevărat, anume obiectul special principal determină în mod semnificativ structura componenței corespunzătoare de infracțiune și locul acesteia în Partea Specială a C. pen. [138, p. 15-16]. În acest rol de determinare a locului infracțiunii în cadrul Părții speciale a C. pen. nu se încadrează obiectul special facultativ. De altfel, fără atentarea sau prejudicierea relațiilor sociale care se înscriu în categoria obiectului special facultativ, infracțiunea poate exista sau poate exista doar în anumite variante alternative.

Autorii cazahi nu fac delimitare între diferitele categorii de obiecte juridice ale infracțiunii, menționând că obiectul juridic al infracțiunii de primire a unei recompense ilicite este constituit din ansamblul de relații sociale în legătură cu desfășurarea, în baza legii, a activității organizațiilor de stat și nestatale [126].

Obiectul special, constată V. I. Colosov și L. C. Malacov, operând cu conținutul obiectului juridic generic, este constituit din relațiile sociale care asigură activitatea corectă și onestă, corespunzătoare principiului legalității, a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor din sfera de deservire a populației, autoritatea și prestigiul acestora, adică acele relații sociale care intervin în sfera de deservire a populației, legate de schimbul și repartizarea bunurilor materiale [125, p. 13]. Cu adevărat, perceperea adecvată a obiectului juridic generic și obiectului juridic special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației permite:

- de a stabili esența socială a acestei infracțiuni,
- de a soluționa corect problematica complexă a calificării juste a cauzei penale în limitele normativului penal;
- de a contura perfect delimitarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de alte infracțiuni omogene [125, p. 13].

Dispoziția normei prevăzute la art. 256 C. pen. al RM nu specifică categoria întreprinderii, instituției sau organizației. Conform art. 55 alin. (1) C. civ. al RM, *persoana juridică este organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și*

personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamat și pârât în instanța de judecată [27]. Persoanele juridice sunt de drept public sau de drept privat care, în raporturile civile, sunt situate de pe poziții de egalitate (art. 57 C. civ. al RM). În fapt, se pune în evidență mai cu seamă semnificația unei societăți comerciale, dar nu a unei organizații necomerciale, care în baza art. 180 C. civ. al RM se pot contura în forma asociațiilor, fundațiilor, instituțiilor. Potrivit art. 3 alin. (1) al *Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi* [71], forma organizatorico-juridică a activității de antreprenoriat este întreprinderea. Reieșind din art. 13 alin. (1) al *Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi*, activitatea de antreprenoriat poate fi practică sub următoarele forme organizatorico-juridice: întreprinderea individuală; societatea în nume colectiv; societatea în comandită; societatea pe acțiuni; societatea cu răspundere limitată; cooperativa de producție; cooperativa de întreprinzător [71]. Deși, literatura de specialitate nu prefigurează o delimitare clară între aceste categorii juridice – instituție, organizație, întreprindere - ținem să subliniem că primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației poate avea loc la oricare dintre întreprinderile, instituțiile ori organizațiile, implicate în sfera de deservire a populației (îndeplinirea unor lucrări ori prestarea de servicii). De aici și ideea legiuitorului din RM: de a include infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației în capitolul dedicat *infracțiunilor economice*. Or, s-a pus în evidență mai mult sfera de incidență a activității întreprinderii, instituției și organizației, dar nici într-un mod, în opinia noastră, nu s-a indicat la caracterul și semnificația nemijlocită a formei de organizare juridică a acestei întreprinderi, instituții, organizații. Această sferă de incidență a activității întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor vizate este *domeniul de deservire a populației*.

Cert este, deci, că valorificarea limitelor de acțiune a normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM pune în evidență specificul obiectului special principal al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, iar pe această cale, cunoașterea acestuia din urmă reiese din stabilirea semnificației și conținutului acestei *sfere de deservire a populației*. Aceasta, în opinia autorului V. C. Matveiciuc, presupune un ansamblu de ramuri ale economiei naționale, produsul cărora (obiectele consumului) sunt exprimate în forma unei activități predeterminate (servicii) [138, p. 16]. În opinia noastră, acest produs nu se valorifică doar prin conținutul serviciilor prestate, ci și a lucrărilor îndeplinite. De aici, se constată și incoerența de la titlul normei penale prevăzute la art. 256 C. pen. al RM la conținutul acesteia, când se enunță categoria de obiecte ale consumului: în titlu se menționează doar lucrări (primirea unei remunerații ilicite pentru **îndeplinirea lucrărilor** legate de deservirea populației), în text, se precizează delimitarea conceptuală între lucrări și servicii (primirea, prin extorcare, de

către un salariat dintr-o întreprindere, instituția sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru **îndeplinirea unor lucrări** sau pentru **prestarea unor servicii** [...] [30].

În viziunea autorului V. Berliba și R. Cojocaru, sfera de deservire se configurează sub forma unei totalități de ramuri ale Economiei Naționale, produsul căroră (obiectul folosinței) se materializează într-o formă de activitate bine-determinată (lucrări și servicii). Asemenea lucrări/servicii sunt executate/prestate populației de către întreprinderile, instituțiile și organizațiile deservirii comunale, sociale, medicinei, consultații juridice, de comerț etc. [în 4, p. 557].

Susținem acest ultim punct de vedere [20, p. 11], cu precizarea faptului că, în opinia noastră, sistemul economic indică la un sistem de relații sociale mult mai extins și mai complex, caracterul variabil fiind mai perfect dimensionat. În acest sens, sfera de deservire a populației se prezintă ca un element component al sistemului economic în ansamblu, diversificat în forme organizațional juridice multiple, și care are ca efect prestarea de servicii și îndeplinirea de lucrări calitative în interesul persoanei fizice sau juridice. Aceste servicii ori lucrări pot fi diferite atât la nivelul unui component al domeniului de deservire a populației (executarea unui serviciu ori a altui serviciu în cadrul domeniului de deservire comună etc.), cât și în cadrul diferitor forme de manifestare a sistemului de deservire a populației (deservire comună, socială, medicală, comerț, transport etc.). Serviciile prestate ori lucrările îndeplinite pot fi executate, cu siguranță, în baza unor tarife **diferite**, dar acestea urmează a fi **prestabilite**. Respectiv, obiectul juridic special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este configurat de relațiile sociale, care asigură activitatea normală a oricăror întreprinderi, instituții sau organizații din sfera de deservire a populației. Este important ca aceste întreprinderi, instituții și organizații să fie implicate în activitatea de îndeplinire a lucrărilor sau prestare a serviciilor, iar în limitele unor semne obiective și subiective ale infracțiunii (de exemplu, extorcarea), salariatul să primească anumite remunerații ilicite de la consumatori.

În mod diferit se soluționează teoretic, remarcă V. C. Matveiciuc, problema vizând obiectul special facultativ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației:

- obiect special facultativ - interesele cetățeanului. Or, în cazul respectiv se poate admite o interpretare extensivă, fiind percepute în acest rol atât interesele cu caracter patrimonial, cât și cele cu caracter nepatrimonial etc.;

- obiect special facultativ - principiul repartiției bunurilor materiale în corespundere cu cantitatea și calitatea muncii prestate. Susținem aserțiunea autorului V. C. Matveiciuc expusă în acest context, și anume că deși infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației încalcă principiul stabilit în societate de repartiție a bunurilor, principiul nu poate substitui relația socială și valoarea socială, care completează conținutul obiectului juridic al infracțiunilor [138, p. 16-17]. Principiile sunt doar niște elemente fundamentale, idei călăuzitoare, reguli etc. [47]. Infracțiunea prejudiciază nu regula, dar sistemul de relații sociale și valori sociale, inclusiv cele conturate în respectarea acestei reguli.

Cu referire la obiectul juridic facultativ, V. I. Colosov și L. C. Malacov menționează că acesta este constituit din relațiile sociale care asigură interesele materiale ale persoanei. În acest sens, neavând posibilitatea de a riposta acțiunilor unor lucrători (salariați) din sfera comerțului și deservirii sociale, comunale, medicale, transport etc., care extorcă o remunerație suplimentară pentru bunurile, serviciile comunale și sociale, consumatorul este impus de a achita sume care depășesc mărimea bunului și tarifelor stabilite pentru lucrări și servicii [125, p. 13].

Obiectul special facultativ este particularizat de către autorii S. Brînză, V. Stati și Gh. Nicolaev prin intermediul relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică (morală a unei persoane) [17, p. 224; 75, p. 875], în alte cazuri se susține că obiectul special facultativ este constituit doar din interesele materiale ale cetățenilor, adică proprietatea lor în exprimare bănească, în forma bunurilor industriale ori produselor alimentare [138, p. 17].

În viziunea noastră, obiectul special facultativ al infracțiunii are importanță deosebită în contextul calificării juridice corecte a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în particular la identificarea legăturii între gradul prejudiciabil al infracțiunii și daunele materiale cauzate. În acest sens, considerăm că acest obiect special facultativ este constituit din totalitatea de relații sociale, care condiționează asigurarea intereselor materiale ale cetățenilor, adică cele legate de proprietatea acestora. Și anume aceste relații sociale patrimoniale sunt prejudiciate din perspectiva afectării libertății psihice în acest context. Și întrebarea care intervine, pe moment: este vreo legătură între interesele patrimoniale afectate ale persoanei și calitatea anumită a persoanei (subiect pasiv al infracțiunii) a cărui interes material a fost prejudiciat? De aici și perceperea diferită a cercului de persoane a căror interese patrimoniale pot fi prejudiciate prin comiterea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Or, anume aceste relații sociale cu caracter patrimonial afectate pot constitui obiectul special facultativ al infracțiunii.

În titlul normei art. 256 C. pen. al RM se indică la primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea **populației**, deși în conținutul propriu-zis al normei nu se vizează în mod expres acest fapt. În contextul elucidării conținutului componenței de infracțiune, stabilim că acest cerc de persoane nu poate fi limitat, decât în măsura în care sunt beneficiari ai unor produse [56, p. 50] (servicii sau lucrări) ale activităților de deservire. Și în acest sens, nu are semnificație juridică forma de achitare a serviciului ori lucrării prestate (numerar sau transfer (virare)).

Din spectrul acestor relații economice se deduce, ca concluzie, că *obiectul special* al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM se constituie din:

- ansamblul de relații sociale cu privire la prestarea serviciilor în sfera comerțului, alimentației publice, deservirii sociale, comunale, medicale, transport, alte feluri de deservire a populației;

- caracterul acestor relații sociale fiind unul preponderent patrimonial, legiuitorul a avut grijă să se respecte cadrul legal în ce privește prestarea de servicii, sancționând comportamentul acelor (salariați, persoane fără funcții de răspundere) care primesc prin extorcare *remunerații ilicite*, deci ocrotind prin această incriminare și interesele patrimoniale ale cetățenilor.

Obiectul material al infracțiunii. Pentru a se reda un caracter exhaustiv al obiectului infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, este necesar de a fi supus examinării și obiectul material al acesteia. Or, se constată, că influențând asupra acestuia, persoana vinovată încalcă ori creează pericolul încălcării relațiile sociale care se identifică prin conținutul obiectului juridic al infracțiunii (după cum susține N. I. Corjanschii, *obiectul material al infracțiunii constituie un lucru material, prin care se reflectă anumite laturi ale relațiilor sociale (obiectului juridic al infracțiunii) pe calea influențării fizice sau psihice asupra căruia se cauzează o daună socialmente periculoasă acestor relații sociale* [131, p. 17]; adică reprezintă *latura materială a relației sociale* [175, p. 226]).

Fără o abordare a conținutului propriu-zis al acestui semn obiectiv și a legăturii cu obiectul juridic al infracțiunii, nu ar putea fi determinată corespunzător componența infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

Cu adevărat, dacă se constată preexistența acestui obiect material, atunci o raportare dimensionată la limitele relațiilor sociale care formează obiectul juridic al infracțiunii este logică.

În literatura de specialitate opiniile legate de catalogarea acestui semn obiectiv al infracțiunii – *obiect material* ori *mijloc de comitere a infracțiunii* (cu certitudine în limitele semnelor obiective ale infracțiunii) – este diferită (autorul N. I. Corjanschii o identifică și ca

puțin studiată [131, p. 3], fapt relevant și la momentul actual în RM). Și chiar opinia noastră a fost modificată pe parcursul cercetărilor desfășurate [20, p. 15].

Astfel, V. Cușnir, Gh. Alecu, Gh. Nistoreanu, V. Dobrinioiu și alți autori consideră că, în cazul infracțiunile de corupere pasivă/primire de foloase necuvenite (care au tangențe comune anume în acest aspect obiectiv) este lipsită de un obiect material. Conținutul remunerației ilicite – bani, titluri de valoare, bunuri, servicii, avantaje, privilegii etc. sunt tratate ca fiind *obiecte destinate coruperii sub orice formă/bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii* [4, p. 704; 57, p. 280; 1, p. 435-436; 123, p. 376; 89, p. 333; 127, p. 672-673; 88, p. 282; 120, p. 440-442]. În același context, Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta susțin că infracțiunile de luare de mită nu au obiect material, întrucât legea incriminează activitatea ce nu se răsfrânge asupra unui obiect material (sumele de bani sau bunurile primite nu sunt decât lucruri dobândite prin săvârșirea infracțiunii). În opinia autorilor citați trebuie perfect făcută distincția între obiectul infracțiunii de luare de mită și obiectul mitei (acesta din urmă este constituit din bani sau alte foloase) [86, p. 13].

În același sens, menționează autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții, la infracțiunea de primire de foloase necuvenite lipsește, de regulă, obiectul material. Însă, atunci când foloasele necuvenite constau în prestarea unor munci, obiectul asupra cărora se efectuează aceste prestații devine obiectul material al infracțiunii [53, p. 129].

Potrivit art. 16 al *Legii privind protecția consumatorului*, prestatorul (executantul) este obligat să asigure prestarea serviciului (executarea lucrării) în termenele și condițiile stabilite în reglementările specifice în domeniu sau stipulate în contractul de prestare a serviciului (executare a lucrării). Dacă prestatorul (executantul) nu a început la timp prestarea serviciului (executarea lucrării) sau dacă, în timpul prestării serviciului (executării lucrării), a devenit clar că serviciul (lucrarea) nu va fi îndeplinit în termenul stabilit, sau dacă termenul de prestare a serviciului (executare a lucrării) a expirat, consumatorul este în drept, opțional:

a) să fixeze prestatorului (executantului) un nou termen, în cadrul căruia el trebuie să înceapă și să finalizeze prestarea serviciului (executarea lucrării), și să ceară reducerea prețului pentru serviciu (lucrare);

b) să rezilieze contractul de prestare a serviciului (executare a lucrării) și să revendice repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea termenelor de începere și/sau finalizare a prestării serviciului (executării lucrării).

Termenele noi de prestare a serviciului (executare a lucrării) stabilite de consumator se stipulează în contractul de prestare a serviciului (executare a lucrării). În momentul finalizării lucrării, prestatorul (executantul) întocmește un act de finalizare a lucrărilor, care urmează a fi

semnat de consumator cu sau fără rezerve. Prestarea serviciilor de întreținere și reparație a elementelor constructive ale blocurilor locative constituie obligația gestionarilor blocurilor respective și se efectuează conform tarifelor stabilite în modul corespunzător [73].

Conform art. 20 alin. (5) al *Legii privind protecția consumatorilor*, vânzătorii și prestatorii de servicii trebuie să informeze consumatorii despre prețul de vânzare al produsului și prețul pe unitatea de măsură a produsului (când este aplicabil) sau despre tariful serviciului prestat, să ofere toate informațiile specificate la alin. (3) (informații despre denumirea produsului, denumirea și marca producătorului (sau denumirea importatorului), să indice adresa acestuia (numărul de telefon, după caz), masa/volumul, principalele caracteristici calitative, compoziția, aditivii folosiți, eventualele riscuri, modul de utilizare, de manipulare, de depozitare, de conservare sau de păstrare, contraindicațiile, precum și valoarea energetică la produsele alimentare preambalate, țara producătoare, termenul de garanție, durata de funcționare, termenul de valabilitate și data fabricării, în conformitate cu reglementările tehnice și standardele naționale în vigoare), să ofere date despre evaluarea conformității și, după caz, documentele tehnice care trebuie să însoțească produsul ori serviciul. În baza art. 20 alin. (10), prețurile și tarifele trebuie indicate la vedere într-o **formă clară și explicită**. [73]

În viziunea noastră, stabilirea corectă a obiectului juridic al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite oferă posibilitatea conturării obiectului material al infracțiunii, care poate îmbrăca forma remunerației ilicite sau altor avantaje patrimoniale. Această poziție identificată este susținută de mai mulți autori autohtoni și străini.

Astfel, după cum reiese din conținutul norme penale, menționează I. N. Cojevnicov, V. I. Colosov, L. C. Malacov, L. D. Gauhman, S. V. Maximov, A. V. Naumov și alții, obiectul material al infracțiunii este constituit din *remunerația ilicită cu caracter patrimonial*, pe care o primește salariatul din sfera de deservire a populației (bani, mărfuri, alte bunuri etc.) [151, p. 36; 125, p. 13; 168, p. 581-582; 142, p. 384; 141, p. 487; 121, p. 293; 128, p. 826; 156, p. 302]. În afară de aceasta, în calitate de obiect material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației pot fi și alte valori: obligațiuni, drepturi asupra bunurilor, precum și drepturi cu caracter patrimonial (de exemplu, un bilet la avion, o foaie turistică etc.) [125, p. 13-14]. După cum se configurează situația dintr-un studiu existent în literatura de specialitate rusă, banii constituie obiect material în 91% cazuri, băuturile alcoolice – 5% cazuri, produsele alimentare – 3% cazuri, piesele auto – 1% cazuri [105]. Cert este că această stare cantitativă a lucrurilor se modifică de la perioadă la perioadă, și de la stat la stat.

V. D. Lapteacru și E. G. Martîncic susțin că obiectul material al corupției este constituie din avantajele materiale și nemateriale [136, p. 33].

Autorii cazahi pun în evidență obiectul material al infracțiunii prin intermediul unei recompense materiale, avantaje ori servicii cu caracter patrimonial [126].

V. C. Matveiciuc determină, însă, comparativ cu alți autori, un caracter restrictiv al obiectului material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, acesta fiind abordat doar sub aspectul remunerației [138, p. 17].

Obiectul material, subliniau anterior S. Brînză și V. Stati, există în cazul în care remunerația are o natură corporală [17, p. 224; 97, p. 101]. În alte cazuri, V. Stati și Gh. Nicolaev au invocat că *obiectul material (imaterial) al infracțiunii specificate la art. 256 alin. (1) C. pen. al RM îl reprezintă remunerația ilicită* [75, p. 875]. Un al treilea punct de vedere (cel mai recent) al autorilor S. Brînză și V. Stati constată existența nu numai a unui obiect material, dar și a unui obiect imaterial, care poate fi conturat prin prisma *remunerației* sau *altor avantaje patrimoniale* [18, p. 274].

Pentru a se reda un conținut întregit obiectului material, este necesar, în viziunea noastră, indicarea delimitării clare între mită (remunerație ilicită) și bacșiș. Astfel, L. Miculeț menționează că această corelație prezumă:

- în cazul mitei subiect este persoană oficială sau persoana selectată a fi persoană oficială, în cazul bacșișului și persoana care în trecut a fost persoană oficială;

- în cazul mitei, obiectul este primit personal ori prin intermediul altei persoane, în cazul bacșișului – obiectul material este primit doar personal;

- mita se ia pentru a fi: influențat în cadrul unui act oficial, la comiterea sau facilitarea comiterii oricăror fraude, să facă sau să omită realizarea unui act de violare a responsabilităților oficiale; în cazul bacșișului – pentru un act executat sau că urmează a fi executat [81, p. 231-232]. Specific, menționează L. Miculeț, este că ambele infracțiuni descrise potrivit legislației americane sunt comise și vizează: persoana oficială publică; un lucru de valoare; cererea sau primirea de către o persoană oficială sau promisiunea unui obiect de valoare persoanei oficiale; în beneficiul unei persoane oficiale ori altei persoane; legătura cu un act oficial; intenționalitatea faptei [81, p. 232]. De aici și deducția faptului că remunerația ilicită, din sensul art. 256 C. pen. al RM, nu poate fi încadrată ca fiind un bacșiș, ci o mită.

Această multitudine de nuanțe teoretice denotă caracterul complex al problemei obiectului material al infracțiunii, reieșit inclusiv din incertitudinile și incoerențele admise de către legiuitor în materie de text normativ. Constatăm, deci, că problema obiectului material al infracțiunii de

primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu este una doar cu caracter teoretic, dar și importantă din punct de vedere practic, deoarece gradul răspunderii este în legătură directă cu faptul ce este recunoscut în calitate de remunerație ilicită.

Titlul art. 256 C. pen. al RM indică la o categorie generică de *remunerații ilicite* – în calitate de obiect material al infracțiunii. În conținutul dispoziției art. 256 alin. (1) C. pen. al RM, însă, această categorie generică este descrisă prin intermediul – *unei remunerații sau altor avantaje patrimoniale* [30]. Deși, din punct de vedere tehnic se admite o valorificare descriptivă a noțiunilor vizate de titlul normei prin conținutul acesteia, însă nu este admisibilă, în opinia noastră, operarea cu același termen și în calitate de noțiune generică, și în calitate de element al acestei noțiuni generice. Adică, dacă titlul normei pune în evidență noțiunea de remunerații, aceasta nu poate fi descrisă prin intermediul categoriilor de *remunerații și alte avantaje patrimoniale*. Cu toate că, drept finalitate, are loc aplicarea dispoziției normei și nu a titlului acesteia, totuși, în vederea excluderii diferitor interpretări doctrinare, se impune o corelație de conținut de la titlu la dispoziție a normei penale.

În baza interpretărilor textuale, **remunerația** (pusă în vedere și cu termenul de *remunerațiune* [47]) semnifică *o plată, o remunerare, o retribuire, acordată unui angajat pentru prestarea unei munci (uneori evidențiindu-se că această plată este formată din bani), un onorariu, o leafă, un salariu*.

Retribuția, în baza acelorași interpretări gramaticale, semnifică *o plată a muncii, un salariu* [49, p. 921], *un câștig, o plată (plată de bani acordată cuiva pentru prestarea unei munci), plată pentru un serviciu, pentru o lucrare* [47].

Onorariul este definit ca *o sumă de bani, o plată, o retribuire dată unui intelectual (avocat, medic etc. liber-profesionist) pentru un serviciu în sfera ocupațiilor sale, retribuire pentru o muncă intelectuală (efectuată, mai ales, în afara muncii de bază), sumă oferită pentru un serviciu prestat de o persoană cu profesiune liberă (avocat, medic etc.), remunerațiune acordată unui medic, unui avocat, unui profesor particular sau altora care exercită profesiuni libere* [47].

Salariul este definit ca fiind *o contravaloare a muncii prestate de salariat în baza contractului de muncă, care cuprinde salariul de bază, indemnizațiile, sporurile și alte adaosuri, o leafă, o sumă de bani pe care o primește o persoană pentru munca depusă într-o perioadă de timp, o retribuire pe care o primește regulat pentru munca depusă (în mod permanent undeva), o retribuire primită în funcție de capacitatea lor personală, de gradul de calificare, de greutatea muncii și de condițiile de muncă* [47].

Analiza tuturor acestor definiții oferă posibilitatea de a deduce următoarele concluzii:

a) în rol de remunerație poate fi apreciată atât retribuția (care este echivalentul remunerației, remunerațiunii), onorariul, salariul;

b) remunerația ilicită poate consta, în baza practicii judiciare unificate, din bunuri, servicii, privilegii, avantaje, sub orice formă, în ipoteza unor modalități aceasta poate viza inclusiv și oferte ori promisiuni;

c) salariul constituie o contravaloare a muncii, evaluată în bani;

d) spre deosebire de onorariu, salariul întotdeauna este raportat la o muncă depusă în mod ***permanent și pentru o anumită perioadă de timp***;

e) salariul vizează, spre deosebire de onorariu, un câmp mai larg de incidență, onorariul fiind o retribuție pentru un serviciu în sfera ocupațiilor sale;

f) onorariul poate fi conturat nu numai de elementul bani, ci și bunuri, servicii etc.

Din perspectiva analizei acestor concluzii, susținem ideea prin care obiectul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a fi determinată *remunerația*.

Nu este destul de convingătoare, menționează V. C. Matveiciuc, premisa după care *poate sau nu poate* fi recunoscut în calitate de obiect material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – bunul material care are valoare doar pentru persoana care a primit această remunerație ilicită. În viziunea autorului citat, soluționarea acestei probleme poate fi făcută în următorul mod: în cazul în care este vorba despre obiectul material al remunerației ilicite, atunci se prezumă nu numai caracterul lui material, dar și patrimonial, adică o anumită valoare consumatoare (beneficiu patrimonial). Din aceste considerente, dacă cineva reușește să obțină de la persoana care îndeplinește anumite obligațiuni profesionale, comiterea unor fapte pentru sine, oferindu-i în schimb acest obiect material, care nu are valoare consumatoare (adică lipsit de caracterul unui beneficiu patrimonial), atunci infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM este lipsă [138, p. 18].

În același segment de analiză și interpretare, V. I. Colosov și L. C. Malacov susțin că nu poate fi recunoscută în calitate de remunerație ilicită acordarea serviciilor cu caracter nematerial, de exemplu, eliberarea unei caracteristici pozitive, exprimarea mulțumirilor într-o carte de recenzii etc. [125, p. 13-14].

În context, susținem pe deplin opinia științifică după care remunerația trebuie să posede un caracter patrimonial [18, p. 274]; cu alte cuvinte pentru a avea calitatea de bun, este absolut obligatoriu ca entitatea ce presupune remunerația să aibă o valoare economică și să fie susceptibilă de apropiere, sub forma unor drepturi în compunerea unui patrimoniu (semnele bănești false nu devin, astfel, incidente noțiunii de remunerație) [64].

Acest fapt este dedus din însuși textul legii penale, când se invocă în art. 256 alin. (1) C. pen. al RM – la categoria de *remunerație* și **alte avantaje patrimoniale**. În proces de interpretare, ar trebui să identificăm că remunerația, care este cu caracter patrimonial, este alăturată alternativ altor avantaje patrimoniale. În fapt, acest lucru nu este absolut justificat. Mai cu seamă, apelând la opiniile autorilor S. Brînza și V. Stati, este logică abordarea unificată a noțiunii de *remunerație sau alte avantaje patrimoniale* – ca fiind bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele [18, p. 274]. De asemenea, potrivit Hotărârii Plenului CSJ a RM nr. 11/2014, remunerația – **un termen unic** - poate fi constituit din: 1) bunuri; 2) servicii; 3) privilegii; 4) avantaje; 5) oferte; 6) promisiuni [64].

Acest ultim moment este reieșit inclusiv din argumentele autorului V. C. Matveiciuc, care menționează că prin primirea unui **remunerații** trebuie înțeles nu doar încasarea de către persoana, care îndeplinește activitățile profesionale, a unor bunuri materiale (bani, bunuri), dar **și obținerea unui avantaj patrimonial** în forme voalate. În particular, este dificil, se constată, chiar cu neputință, de a prevedea toate formele și tipurile, prin care se poate manifesta remunerația ilicită, dar nu este și o necesitate în acest fapt. Or, importantă devine esența unei asemenea remunerații – reprezentarea unui beneficiu material determinat persoanei, care îndeplinește lucrarea ori prestează serviciul [138, p. 18].

În baza celor consemnate, devine iminentă concluzia precum că textul normei privind primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează să fie identificat printr-un *termen unitar* – **remunerația** – ca formă complexă și echivalentă, practic, ca conținut cu cel de retribuție, onorariu, însă care specifică o sferă a ocupațiilor profesionale. În acest spectru de idei, avantajele ar completa conținutul remunerației. În general, după cum am anunțat anterior, prin remunerație trebuie de înțeles ofertele, banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegii, alte avantaje, care nu i se cuvin făptuitorului, neexistând vreun temei legal care ar justifica primirea remunerației de către făptuitor [17, p. 224; 75, p. 875].

Bunurile, ca fiind o formă de exprimare a remunerației urmează să fie interpretate conform art. 285 C. civ. al RM, și anume: *toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale*. Termenul bun se referă în egală măsură la lucruri, cât și la drepturi patrimoniale, care pot fi reale și obligaționale (fără relevanță juridică fiind categoria din care face parte bunul, punându-se în evidență și bunurile supuse unui regim special de circulație). În contextul anunțat, unii autori atribuie la categoria remunerației materiale nu numai banii, bunurile, dar și mărfurile de uz casnic, produsele alimentare etc. [126].

Serviciile – ca formă de manifestare a remunerației – presupun anumite activități, altele decât cele din care rezultă produse, realizate în vederea satisfacerii necesităților salariatului sau unei persoane apropiate acestuia (servicii de transport, de turism, de asigurări, de comunicație, de instruire, serviciile juridice, de asistență medicală, de publicitate etc.) [64]. Practica judiciară unificată stabilește faptul că nu este exclus ca remunerația ilicită sub formă de servicii să aibă o natură sexuală. În opinia noastră, acest fapt nu este admisibil în ipoteza normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, extorcarea vizând doar cererea insistentă ori crearea de condiții favorabile pentru a se achita remunerația ilicită, fără anumite acte de amenințare fizică sau psihică.

Privilegiile presupun o scutire de obligații (către stat) ori, după caz, oferirea de drepturi sau distincții sociale care se acordă în situații speciale.

În general, **avantajele** reprezintă un folos, o favoare având o natură patrimonială sau nepatrimonială [129, p. 729], care ameliorează necuvenit situația în raport cu cea pe care salariatul o avusese înaintea comiterii infracțiunii [64]. Însă, art. 256 C. pen. al RM reduce limitele acestor avantaje (precum și a remunerației în ansamblu) la categoria de avantaje patrimoniale (premii, vacanțe, împrumuturi de bani fără dobândă etc. [18, p. 274]). La categoria avantajelor și serviciilor cu caracter patrimonial urmează a fi atribuite serviciile, care sunt supuse unor plăți obligatorii [126].

Remunerația sau alte avantaje patrimoniale urmează să constituie un contraechivalent al conduitei pe care salariatul se angajează să o aibă, adică pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile profesionale ale salariatului [17, p. 224; 75, p. 875]. Deci, banii sau celelalte foloase pretinse, primite ori promise să fie necuvenite (legal nedatorate), deci să aibă un caracter de retribuție, adică să constituie plata (sau răsplata) în vederea efectuării unui act determinat, un act arătat în mod explicit [53, p. 116]. Dacă remunerația ilicită (în formele de evaluare anunțate anterior) nu reprezintă contraechivalentul conduitei pe care salariatul se angajează să o aibă, cele comise nu vor întregi componența infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM. Pentru întregirea segmentului analizat, este necesară stabilirea faptului că banii sau celelalte foloase primite să fie necuvenite, deci să aibă un caracter de retribuție, adică de răsplată pentru un act determinat, un act arătat în mod explicit [53, p. 130].

Banii și celelalte foloase sunt necuvenite nu numai atunci când pentru îndeplinirea unui act care este gratuit [148, p. 119] se pretinde sau se primește o retribuție, ci și atunci când se pretinde ori se primește peste ceea ce în mod legal este datorat sau se acceptă o promisiune care depășește ceea ce este datorat [53, p. 117].

Deși în titlul normei se fixează sintagma *remunerații ilicite* (în textul normei însă operându-se cu *remunerații sau alte avantaje patrimoniale*), considerăm că *ilicitul* remunerației este legat de elementul material și modul de obținere a acesteia - *extorcarea*, lipsa celei din urmă plasând fapta de primire a remunerației printre cele de altă natură juridică, și atunci despre infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM nu se mai poate vorbi.

Apar și anumite întrebări certe legate de categoria remunerației: *are oare importanță pentru prezența componentei de infracțiune valoarea obiectului material al primirii remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației; dacă valoarea remunerației ilicite este foarte redusă, poate fi vorba despre răspunderea penală în acest sens?* În viziunea noastră, această problemă urmează a fi privită pozitiv. Or, răspunderea pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației intervine pentru simplul fapt al primirii prin extorcare (conjugat altor semne preexistente și concomitente ale infracțiunii), indiferent de mărimea remunerației ilicite și săvârșirea ori nesăvârșirea de către persoană a acțiunilor care au condiționat remunerația ilicită (deși constatăm că obiectul material poate fi descris prin anumite semne calitative și semne cantitative [137, p. 139]). Însă, este clar că trebuie individualizată pedeapsa penală în cazul diferitor sume care valorifică cantitativ remunerației ilicite, ca răspundere penală, această fiind posibilă a fi individualizată (din formă tipică în variantă agravantă a infracțiunii) în cazul unei remunerații ilicite în proporții mari. În context, nu suntem promotorii admiterii unui minim de proporție a remunerației pentru incriminarea și punerea în acțiune a răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Mai mult decât atât, menționează autorii S. Brînza, V. Stati, Gh. Nicolaev, V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov, V. I. Colosov, L. C. Malacov și S. I. Niculin, în dispoziția art. 256 C. pen. al RM legiuitorul nici nu stabilește pentru interpretare mărimea minimă a sumei remunerației [110, p. 51; 125, p. 20].

De aceea, urmează ca, în fiecare caz, ținându-se cont de circumstanțele concrete, să se stabilească dacă minimul respectiv [17, p. 224; 75, p. 875] (de exemplu, în perioada 1.11.2006 – 11.02.2007, GA, aflându-se în biroul de serviciu din incinta autogării, unde activa în calitate de operator – dispecer al acestei autogări a primit prin extorcare, pentru acceptarea prin semnare necondiționată, mai multe sume de bani - 360 lei, și separat - 160 lei, 270 lei 240 lei, 440 lei, 200 lei, 280 lei, 270 lei, 390 lei, 270 lei, 130 lei, 120 lei, 160 lei, 110 lei, 80 lei, 310 lei, 310 lei, 470 lei, 80 lei, 440 lei, 500 lei, 480 lei, 220 lei, 260 lei, 400 lei, 290 lei, 240 lei, 230 lei; în acest sens era de ajuns o sumă și semnificația infracțiunii din punctul de vedere al valorii remunerației ilicite putea fi conturată ca fiind prezentă [36; 35; 37]) dacă se încadrează în limitele caracterului prejudiciabil al infracțiunii. Deci, acest minim invocat poate fi doar cu caracter definitoriu (de

evaluare) și își găsește incidență în conținutul art. 14 alin. (2) C. pen. al RM - *nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de C. pen., dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni* [174, p. 91-95] (idee susținută și de V. Stati [97, p. 101], V. I. Colosov, L. C. Malacov [125, p. 20] și practica judiciară autohtonă). Astfel, drept exemple de primire a unei remunerații necuvenite, derizorii, nesemnificative, fără importanță, pot constitui: luarea în posesie a unei ciocolate, a unui pachet de țigări; obținerea unui bilet la spectacol, film; călătoria de o singură dată în transportul public fără a achita costul biletului etc. În același timp, în cazul infracțiunii prevăzute de art. 256 alin. (1) C. pen. al RM este esențial ca mărimea remunerației ilicite să nu depășească 2500 unități convenționale. În caz contrar, răspunderea se va aplica în conformitate cu art. 256 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM [30; 75, p. 876].

După caz, fiecare bun ori serviciu trebuie să fie evaluat în bani, ținându-se cont de prețurile sau tarifele respective, la momentul săvârșirii faptei (în lipsa lor – în baza rapoartelor de expertiză) [64]. De asemenea, nu suntem de acord cu faptul indicat în literatura de specialitate, precum că bazându-se pe principiul individualizării vinovăției și răspunderii, legislația penală condamnă primirea remunerației ilicite în dependență de circumstanțele concrete ale faptei, cu luarea în vedere a personalității subiectului activ al infracțiunii și condițiilor obiective de comitere a acestei fapte prejudiciabile [138, p. 18].

Este definitorie și identificarea unei legături între primirea unei remunerații ilicite și lucrarea îndeplinită (sau care urmează a fi îndeplinită), precum și serviciul prestat (ori care urmează a fi prestat). Astfel, dacă făptuitorul primește o remunerație nu pentru îndeplinirea unor lucrări sau prestarea unor servicii, ce țin de obligațiile de serviciu ale salariatului, ci pentru vreun alt serviciu sau vreo altă lucrare prestat/îndeplinită pentru consumator, atunci cele comise nu pot fi calificate conform art. 256 C. pen. al RM. De precizat, menționează V. Stati, că, în textul art. 256 C. pen. al RM, termenul *pentru* este folosit în accepțiune de finalitate care se situează în afara infracțiunii, fiind suficient să se constate că acest fapt a fost urmărit de către salariat; nu are importanță dacă s-a realizat sau nu pentru a fi prezentă infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [97, p. 104].

Ca efect al analizelor desfășurate, constatăm că, în viziunea noastră, *remunerația* poate fi considerată, la moment, în calitate de obiect material. Caracterul ilicit al remunerației nu poate configura semnificația obiectului infracțiunii. Mai mult decât atât, noțiunea infracțiunii, expusă la art. 14 alin. (1) C. pen. al RM (*o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală*) invocă expres semnul ilegalității penale. Din aceste considerente, în mod deductiv, s-ar constata că art. 256 C. pen. al

RM prevede primirea *ilegală* a unei remunerații *ilicite* pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În baza acestor premise analitice, indicăm la necesitatea excluderii din conținutul sintagmei *remunerație ilicită* (prin marginalizarea infracțiunii în ansamblu prin termenul generic de *remunerație ilicită*, care indică nu doar la obiectul material al infracțiunii) a termenului de *ilicit*, punându-se, astfel accent pe caracterul ilegal/ilicit al faptei comise – adică ***extorcarea și primirea ilicită a unei remunerații***.

În cazul în care primirea ilicită a unei remunerații pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este comisă *în proporții mari*, intervine forma agravantă prevăzută de art. 256 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM. Proporțiile mari se stabilesc conform prevederilor art. 126 C. pen. al RM. Conform normei invocate, se consideră proporții mari valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 2500 unități convenționale de amendă. În acest caz, nu are loc o individualizare a răspunderii penale în cazul în care remunerația ilicită este în proporții deosebit de mari, acest ultim fapt influențând doar procesul de individualizare a pedepsei penale în baza unor circumstanțe agravante cu caracter general (art. 77 C. pen. al RM) [30]. La constatarea sumei sau serviciilor acceptate, se va ține seama de costul bunurilor ori foloaselor necuvenite primite de fiecare făptuitor (salariat).

În cazul săvârșirii infracțiunii în proporții mari, nu are importanță dacă aceasta a fost primită deodată, precum și în cazul în care a fost obținută în diferite cazuri, obținute de la consumator pentru prestarea unui serviciu ori îndeplinirea unei lucrări. În astfel de cazuri, proporția mare se determină din mărimea generală a daunei cauzate consumatorilor, deși în raport cu fiecare dintre aceștia mărimea daunei poate să nu fie mare [125, p. 24].

3.2.

Subiectul activ și subiectul pasiv al infracțiunii

Pornind de la așezarea acestei incriminări în capitolul *Infracțiuni economice*, se constată că legiuitorul indică la comunitatea obiectului juridic al acestei infracțiuni cu cel al celorlalte infracțiuni economice - relațiile economice - de producere, de achiziție, de desfacere, creditar-financiare, de impozitare, de prestare de servicii și alte relații sociale din acest domeniu, ocrotite prin norme de drept penal. Desigur, faptele de primire a unor remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației comportă caracter prejudiciabil, în particular prin lezarea ori crearea unui pericol iminent de lezare a unor relații sociale protejate de legea penală. Și dacă, în cazul infracțiunilor de corupție este supus răspunderii penale și coruptul,

și corupătorul (o incriminare bilaterală concomitentă), atunci infracțiunea de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației vizează o incriminare unilaterală – cel vizat în calitate de subiect activ al infracțiunii fiind salariatul. Și acest fapt are la bază mai multe argumente judicioase:

1) spre deosebire de coruperea pasivă/luarea de mită, care prevăd extorcarea – ca semn agravant al infracțiunilor (art. 324 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM; art. 333 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM), infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației indică la extorcarea – în calitate de semn obiectiv obligatoriu al infracțiunii;

2) în cazul coruperii pasive/luării de mită, persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324/persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă ele/mita i-au fost extorcate (art. 325 alin. (4) C. pen. al RM; art. 334 alin. (4) C. pen. al RM) [30];

3) incriminarea bilaterală concomitentă a infracțiunii în cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, ar consemna, pe baza unor interpretări sistematice, liberarea de fiecare dată de răspundere penală pentru darea remunerației ilicite, fapt care nu devine justificat;

4) legiuitorul consideră că doar îmbinarea metodei de primire a remunerației ilicite și a elementului material în cazul infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM indică la un grad prejudiciabil specific infracțiunii, pe când în cazul coruperii pasive sau luării de mită acest grad prejudiciabil este conturat prin intermediul doar a elementului material al infracțiunii.

Deci, consumatorii de servicii sau lucrări sunt condiționați de extorcarea realizată, îmbinată cu tendința de a-și satisface interesele. În acest sens, după cum constată autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov, neimplicarea cadrului juridico-penal în lupta cu faptele prejudiciabile de primire prin extorcarea remunerațiilor ilicite, inclusiv în contextul realizării atribuțiilor pur profesionale în sfera de deservire a populației, devine irațională [125, p. 21-22]. Acest ultim fapt ar justifica obținerea de venituri ilicite (foloase necuvenite [86, p. 25]) de către anumite categorii de persoane implicate în relații de serviciu (o categorie a acestora fiind activitățile pur profesionale) și prejudicierea unor interese legitime [79, p. 58; 102, p. 176-177] ale persoanelor fizice ori juridice.

Din premisele științifice puse la dispoziție prin intermediul literaturii de specialitate autohtone și străine, se constată că problema subiectului infracțiunii a devenit foarte complexă și controversată. Prin conținutul legii penale în ansamblu, subiect activ al infracțiunii se consideră persoana fizică responsabilă care a atins, la momentul comiterii infracțiunii, o anumită vârstă, de la care poate surveni răspunderea penală, fiind necesare și anumite semne speciale. Și toate cele

evidențiate în cazul în care acest subiect comite o anumită infracțiune [117, p. 86]. Acestea sunt semnele obligatorii ale subiectului activ al infracțiunii și nu poate exista nici o faptă atribuită la categoria infracțiunii fără a fi determinate aceste semne.

Uneori legea operează cu necesitatea stabilirii suplimentare a unor semne speciale, invocându-se prezența subiectului activ special al infracțiunii. Însă, în cazul subiectului activ special, semnele subiectului activ general urmează, de asemenea, a fi stabilite [144, p. 138; 76, p. 133; 124, p. 48-49; 119 p. 39]. În conformitate cu legislația penală a RM, subiect activ al infracțiunii poate fi și persoana juridică.

Deși, menționează V. C. Matveiciuc, subiectul activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, potrivit caracteristicii sale sociale, nu se detașează cu mult de subiecții activi ai altor infracțiuni economice, totuși este caracterizat de anumite particularități definitorii [138, p. 27]. Este important a sublinia că la caracteristica subiectului activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, explicarea unor asemenea semne, precum vârsta și responsabilitatea, este insuficientă. Or, apare necesitatea examinării și a altor semne. Acest ultim aspect este determinat de faptul că anumite infracțiuni sunt comise de un subiect activ special, în particular de către persoanele care îndeplinesc obligațiuni specifice în raport cu o profesie ori alta [138, p. 27].

Deși anterior subiectul activ al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM indica la calitățile acestuia prin intermediul unui semn negativ – *persoană (lucrător) fără funcție de răspundere*, acest fapt este prioritar și la moment, doar că este elucidat acest semn nu expres din conținutul textului normativ, ci în proces de interpretare a normei în cauză. Adică, subiectul activ al infracțiunii, care este unul special, este caracterizat printr-un **semn pozitiv** (*are calitatea de salariat (lucrător) din cadrul întreprinderii, instituției ori organizației implicate în sfera de deservire a populației*) și un **semn negativ** (*salariatul nu este persoană publică, persoană publică străină, persoană cu funcție de demnitate publică, funcționar public internațional, persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală*). Același curs de analiză este remarcat și de către autorii S. Brînza și V. Stati, doar fără accentuarea caracterului pozitiv și negativ al semnelor care caracterizează subiectul activ al infracțiunii. Astfel, după cum anunță autorii citați, subiectul activ al infracțiunii prevăzute de art. 256 C.pen. al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și are următoarele calități speciale:

- 1) **să fie** salariat (lucrător) într-o întreprindere, instituția sau organizație;

2) **să nu fie** persoană cu funcție de răspundere; nici persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; nici funcționar al autorității publice, al altei instituții, întreprinderi sau organizații de stat [17, p. 226-227]. Prin lucrător, se are în vedere, anume categoria salariatului [17, p. 227; 75, p. 877].

În continuare, urmează a fi analizate aceste semne care caracterizează subiectul activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

A. Semn pozitiv: are calitatea de salariat (lucrător) din cadrul întreprinderii, instituției ori organizației implicate în sfera de deservire a populației.

În Cap. X C. pen. al RM - *Infracțiuni economice* - art. 256 C. pen. al RM incriminează primirea prin extorcare de către un **salariat** dintr-o întreprindere, instituție sau organizație a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat. Deci, potrivit textului normativ al incriminării expuse în art. 256 C. pen. al RM, subiect activ al infracțiunii este salariatul (lucrătorul fără funcție de răspundere dintr-o întreprindere, instituție sau organizație).

Acest fapt este detalizat și de mai mulți autori autohtoni și străini. Astfel, S. Brînza și V. Stati indică, de asemenea la calitatea specială de *salariat* [18, p. 277]. De asemenea, se menționează de către autorii români V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții, că, în calitate de subiect activ nemijlocit (autor) al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației poate fi numai un salariat. Deci, infracțiunea vizează un subiect activ nemijlocit (autor) calificat [53, p. 129].

V. C. Matveiciuc susține că drept subiect activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este *lucrătorul* sau *salariatul* (persoana fără funcție de răspundere) din cadrul întreprinderii, instituției ori organizației implicate în sfera de deservire a populației, care, prin extorcare, primește o remunerație ilicită pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor cu caracter profesional, care intră în limitele obligațiilor de serviciu ale acestui salariat (lucrător) [138, p. 31]. Se consideră că această definiție exclude posibilitatea unei interpretări extensive a cercului de subiecți activi ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației și determină aplicarea uniformă a legii în vigoare [138, p. 31]. Nu suntem de acord cu acest ultim fapt menționat. Or, de fiecare dată, pentru identificarea subiectului activ al acestei infracțiuni analizate, urmează a se interpreta și analiza separat semnul negativ de cel pozitiv. Or,

exercitarea atribuțiilor pur profesionale reiese cu desăvârșire din calitatea și conținutul semnul pozitiv, dar nu a celui negativ.

Nu suntem de acord nici cu autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov, care detalizează conținutul semnelui negativ prin intermediul semnelui pozitiv. Astfel, se susține că la categoria persoanelor cu funcție de răspundere nu sunt atribuiți *lucrătorii de rând* și *salariații*, care îndeplinesc lucrări de producere ori tehnice (de exemplu, vânzătorii, șoferii etc.). La numărul acestora nu sunt atribuiți nici medicii, profesorii, educatorii, avocații, deoarece aceștia îndeplinesc strict obligațiuni profesionale. Dar dacă, aceste persoane, chiar și provizoriu, îndeplinesc, în ipoteza împuternicirii speciale, funcții administrative de dispoziție ori organizatorico-economice (de exemplu, medicul de serviciu pe spital), acestea sunt recunoscute persoane cu funcție de răspundere [109, p. 1006]. Corespunzător, subiecți activi ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației pot fi salariații (lucrătorii) implicați în sfera de deservire a populației, care în mod nemijlocit execută lucrări, prestează servicii clienților (consumatorilor) ori care încasează plăți [125, p. 21].

A. Mariț, D. Vasiloi și I. Cauș se lansează de pe poziții și mai complexe, detalizând printr-un semn negativ subiectul infracțiunii de corupere pasivă, pentru a se ajunge la anumite concluzii legate de subiectul activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Astfel, subliniază autorii, nu pot fi subiecți activi ai infracțiunii de corupere pasivă persoanele cu funcție de răspundere din organele de stat, lucrătorii instanțelor, organizațiilor de stat care exercită numai funcții pur profesionale sau tehnice; însă dacă aceste persoane, concomitent cu îndeplinirea funcțiilor, sunt investite și cu funcții de ordin administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, ele devin subiecți activi ai infracțiunii de corupere pasivă [77, p. 278]. În context, se enunță ca exemplu – medicul (pentru luare de bani sau de bunuri pentru eliberarea certificatului de concediu medical sau participare la comisia de expertiză medicală sau medico-militară) și profesorii (în cazul în care devin membri ai comisiilor de examinare sau calificare etc.) [77, p. 278]. În sensul descris anterior, deși noțiunea de persoană cu funcție de răspundere a fost modificată, totuși și la acea etapă nu se putea vorbi despre persoane cu funcție de răspundere din cadrul unor organe de stat și persoane cu funcții de răspundere din cadrul altor organizații. Or, în acest sens, operarea de către autori cu sintagma *persoane cu funcție de răspundere din organele de stat* nu corespunde cadrului normativ în vigoare și nici celui care acționa anterior.

Astfel, conform art. 1 C. mun. al RM, *salariatul* este definit ca fiind persoana fizică (bărbat sau femeie), care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă. [29] Potrivit

art. 45 C. mun. al RM, *contractul individual de muncă* este înțelegerea dintre salariat și angajator, prin care salariatul se obligă să presteze o muncă într-o anumită specialitate, calificare sau funcție, să respecte regulamentul intern al unității, iar angajatorul se obligă să-i asigure condițiile de muncă prevăzute de C. mun., de alte acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, de contractul colectiv de muncă, precum și să achite la timp și integral salariul [29].

S. Brînza și V. Stati subliniază că așa cum rezultă din prevederile de la art. 3 lit a) C. mun. al RM, se are în vedere, inclusiv, salariatul din aparatul asociațiilor obștești, religioase, sindicale, patronale, ale fundațiilor, partidelor și altor organizații necomerciale care folosesc munca salariată. De asemenea, ca subiect al infracțiunii prevăzute de art. 256 C.pen. al RM poate evolua lucrătorul ca parte la raportul juridic ce rezultă dintr-un contract civil, dacă instanța de judecată stabilește că acestui raport i se aplică prevederile legislației muncii [17, p. 227].

În ipoteza acestui semn pozitiv, prezintă interes *stabilirea* cercului de persoane *care pot fi* subiecți activi ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Cu atât mai mult că literatura juridică nu uniformizează aceste situații juridice. Unii autori accentuează că asemenea persoane pot fi *nu numai lucrătorii magazinelor, dar și cei ai caselor de vânzare a biletelor, la întreprinderile de deservire socială* etc. [citată după 138, p. 27-28]. Alți autori generalizează conținutul subiectului activ al infracțiunii la nivelul *salariaților (lucrătorilor) din sfera de deservire a populației, care primesc prin extorcare remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor*. Urmând logica primului punct de vedere expus, menționează V. C. Matveiciuc, se ajunge la concluzia că subiect activ al infracțiunii poate fi atât persoana cu funcție de răspundere, cât și cea fără asemenea funcție. În acest sens se admite, după cum menționează autorul citat, o interpretare extensivă a cercului de subiecți activi [138, p. 28] ai infracțiunii. În fapt, în opinia noastră nu are loc o interpretare extensivă a cercului de subiecți activi ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, ci nu se pune accent pe semnul negativ al catalogării persoanei fizice – la categoria juridică de subiect activ al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM.

Mai întemeiat pare a fi cel de-al doilea punct de vedere, deoarece autorii vizați delimitează cercul de subiecți ai primirii remunerației ilicite, indicându-se la faptul că aceștia pot fi persoane fără funcție de răspundere (adică este vorba despre simpli lucrători, salariați) din sfera de deservire, care îndeplinesc anumite lucrări ori prestează anumite servicii. Dar și o asemenea abordare comportă anumite incertitudini și au un caracter neconcret în raport cu cercul de persoane ale infracțiunii în cauză, excluzându-se detalizarea subiectului activ prin intermediul semnului pozitiv al acestuia.

În legătură cu *întreprinderea, instituția sau organizația*, în cadrul căreia își desfășoară activitatea salariatul (lucrătorul), legiuitorul nu formulează careva cerințe speciale, arătând că poate fi oricare, indiferent de forma de proprietate. Totuși, considerăm că pentru existența infracțiunii în cauză se cere ca, în primul rând, *întreprinderea, instituția sau organizația* să fie constituită într-un mod legal, respectându-se reglementările conținute în Legea nr. 845/1992 *cu privire la antreprenariat și întreprinderi* [71], iar în al doilea rând, ca salariatul să se afle în relații juridice (ordin de angajare, contract de muncă etc.) cu aceasta.

După cum menționează C. Gurschi, V. Gurin, V. Cușnir și M. Avram, de activitatea întreprinderii, instituției ori organizației este condiționat întreg spectrul de lucrări îndeplinite și servicii prestate (comerț, alimentație publică, deservire socială, comunală, medicală, de transport etc.). Legiuitorul, astfel, nu determină limitativ tipurile prestațiilor și, în așa mod, acceptă un cerc nedefinit de agenți care le practică. În această ordine de idei, considerăm corectă calificarea juridică a faptei *casierului OA, care a cerut și a primit de la un pasager o remunerație pentru a-i vinde trei bilete de călătorie la tren. Or, potrivit ordinului de angajare la serviciu a casierului, precum și conform instrucțiunii de serviciu, cercul atribuțiilor funcției exercitate conturează calitatea de personal tehnic* [în 62, p. 73].

De asemenea, este admisă o calificare juridică corectă (strict în baza subiectului activ al infracțiunii) cazul în care *GA a primit prin extorcare, pentru acceptarea prin semnarea necondiționată a foii de rută, mai multe sume de bani, îndeplinind atribuțiile de operator – dispecer al unei autogări* [36, 35, 37].

Cu adevărat, subiectul activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu poate fi conturat fără o legătură a acestuia cu activitatea desfășurată, raportul dintre persoana în cauză și întreprinderea, instituția ori organizația implicată în sfera de deservire a populației și, de fapt, legătura între remunerația ilicită primită și limitele atribuțiilor profesionale exercitate. În context, ținând cont de spectrul și caracterul destul de amplu al prestațiilor, diversitatea tipurilor de întreprinderi, instituții și organizații, care acordă servicii în domeniul complex al deservirii populației, la clarificarea obligațiilor de serviciu ale unui sau altui salariat urmează, totuși, a se iniția aceste răspunsuri cu examinarea cadrului legal privind activitatea întreprinderii, instituției sau organizației în cauză.

Adică, la nivelul raportului dintre salariat și întreprinderea, organizația, instituția vizată se pun în vedere anumite momente de la general la particular:

- în sens mai general: actul de înregistrare a persoanei juridice, decizia de constituire, statutul acestei persoane juridice etc.;

- în mod individual - actele care se referă nemijlocit la activitatea salariatului, în special: ordinul de angajare la serviciu, contractul de muncă încheiat, diferite acte care reglementează activitățile ce urmează a le desfășura și drepturile, obligațiunile, atribuțiile acestui salariat (fișa postului) instrucțiuni, dispoziții, alte acte la nivel de întreprindere, instituție, organizație care conturează limitele atribuțiilor de serviciu (profesionale) ale salariatului.

Aceste acte pot fi variate ca text. Dar, în fiecare caz concret organele de drept urmează, în proces de tragere la răspundere penală a persoanei vinovate conform art. 256 C.pen. al RM, de a stabili, care obligațiuni sunt îndeplinite de către salariat, pentru a nu admite confundarea funcțiilor profesionale cu cele ale persoanei publice, persoanei publice străine, persoanei cu funcție de demnitate publică, funcționarului public internațional, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească ori altă organizație nestatală. În acest fel, salariații sunt cei care realizează: a) funcții de producere, în cursul cărora are loc procesul de creare a bunurilor materiale; b) funcții profesionale – referitor la un gen permanent de activitate, care prevede un ansamblu de cunoștințe teoretice, experiență practică și deprinderi profesionale [138, p. 30].

B. Semn negativ: *salariatul nu este persoană publică, persoană publică străină, persoană cu funcție de demnitate publică, funcționar public internațional, persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală.*

Pentru cercetarea deplină a problemei subiectului activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, este necesară stabilirea cercului de persoane fără funcție de răspundere incluse în limite conținutului acestei infracțiuni [138, p. 28]. Este imposibil, în acest context, de a stabili multilateral și obiectiv subiectul activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite fără anunțarea conținutului funcțiilor profesionale, pe care subiectul activ le realizează în vederea primirii remunerației ilicite.

Deci, calitatea de subiect activ al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu o poate avea persoana publică, persoana publică străină, persoana cu funcție de demnitate publică, funcționarul public internațional [18, p. 277], persoana care gestionează o întreprindere, instituție, organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală noțiuni identificate prin intermediul art. 123, 124 C. pen. al RM).

Conform art. 123 C. pen. al RM, prin

- **persoană publică** se înțelege funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare);

angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public;

- **persoană cu funcție de demnitate publică** se înțelege persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, în condițiile legii; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale [30].

În baza art. 123¹ C. pen. al RM, prin:

- **persoană publică străină** se înțelege orice persoană, numită sau aleasă, care deține un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat străin; persoana care exercită o funcție publică pentru un stat străin, inclusiv pentru un organ public sau o întreprindere publică străină; persoana care exercită funcția de jurat în cadrul sistemului judiciar al unui stat străin;

- **funcționar internațional** se înțelege funcționarul unei organizații publice internaționale ori supranaționale sau orice persoană autorizată de o astfel de organizație să acționeze în numele ei; membrul unei adunări parlamentare a unei organizații internaționale ori supranaționale; orice persoană care exercită funcții judiciare în cadrul unei curți internaționale, inclusiv persoana cu atribuții de grefă.

În baza art. 124 C. pen. al RM, prin:

- **persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală** se înțelege persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice [30].

În context, doar dacă nu se constată semnele incidente persoanei publice, persoanei publice străine, persoanei cu funcție de demnitate publică, funcționarului public internațional, fapta **poate** fi incidentă infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

În sprijinul acestei constatări se exprimă și practica judiciară. Astfel, în Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 11/2014 [64] se menționează că, întrucât angajatul întreprinderii de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public, ca specie a persoanei publice, constituie o identitate cu noțiunea de *salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație* utilizată în art. 256 C. pen. al RM, cele două incriminări urmează să fie delimitate. Astfel, dacă salariatul din

cadrul entităților enumerate va avea și calitatea de persoană publică, persoană publică străină, persoană cu funcție de demnitate publică ori funcționar internațional, la încadrare se va reține art. 324 C. pen. al RM. Dimpotrivă, salariatul (angajatul) întreprinderii de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită **numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare**, cele comise se vor încadra în baza art. 256 C. pen. al RM [64] (incidența normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM acoperă doar salariatul care exercită **funcții pur profesionale sau tehnice** [18, p. 270]).

Este binevenită, în acest curs de analiză științifică opinia autorilor V. Stati și R. Popov, care menționează că este necesară completarea art. 123 cu alin. (2¹) C. pen. al RM care ar viza următorul text normativ: *nu are calitate de persoană public în sensul alin. (2) acel angajat al persoanelor juridice de drept public care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare*. Acest ultim fapt, se propune și din perspectiva modificării art. 124 C. pen. al RM cu un asemenea alineat [98, p. 20]. În fapt, se observă că autorii V. Stati și R. Popov propun evidențierea semnului negativ prin text de lege.

Deci, persoanele care execută atribuții pur profesionale (de exemplu, medicii, cadrele didactice, casierii etc.) nu sunt persoane publice, întrucât îndeplinirea acestor atribuții nu sunt producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice). Executând obligațiunile de natură profesională, astfel de persoane nu au cum să apară în postura de persoană publică. Numai în cazul în care, aceste persoane în prezența anumitor circumstanțe, ajung să exercite funcții producătoare de efecte juridice (de exemplu, să acorde drepturi sau să elibereze de obligații), activitatea *subadministrativă* a medicilor, cadrelor didactice, casierilor etc. *se poate transforma într-o activitate administrativă* (în cazul eliberării certificatului de concediu medical de către medic sau în cazul evaluării de către cadrele didactice a studenților, masteranzilor, aceștia exercită funcții producătoare de efecte juridice, motiv din care, în circumstanțele relevate astfel de persoane pot evolua în calitate de subiecți active ai infracțiunii prevăzute la art. 324 C. pen. al RM, cu condiția ca astfel de persoane să activeze în instituții publice, în caz contrar se va aplica răspunderea penală în conformitate cu art. 333 C. pen. al RM. Cu atât mai mult, reiese din practica judiciară unificată a RM, că nu sunt persoane publice, personalul administrativ-tehnic din cadrul întreprinderilor de stat sau municipale, din cadrul instituțiilor publice sau autorităților publice (personalul tehnic; personalul care desfășoară activități auxiliare). În context, față de acești salariați se va aplica răspunderea penală în conformitate cu art. 256 C. pen. al RM, cu condiția ca acțiunea de primire a remunerații ilicite - având o natură patrimonială - să fie comisă în prezența unei metode anumite – **extorcarea**.

Potrivit cu textul normativ al infracțiunii prevăzute la art. 256 C. pen. al RM, subiectul activ al acestor fapte nu poate fi asimilat, deci nici *cu funcționarul public* - persoana care ocupă o funcție de stat remunerată, dispune de ranguri și grade.

Conform art. 2 al Legii nr. 158/2008 *cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* [70], *serviciul public* presupune o activitate de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică. În același context, *autoritatea publică* se identifică ca fiind orice structură organizatorică sau organ, instituite prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public.

Din aceste deducții normative se constată categoriile juridice de *funcție publică*, *funcționar public* și *funcție de demnitate publică*, care presupun, respectiv: *funcție publică* – ansamblu de atribuții și obligații stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică; *funcționar public* – persoană fizică numită, în condițiile legii, într-o funcție publică; *funcție de demnitate publică* – funcție publică ce se ocupă prin mandat obținut direct în urma alegerilor organizate sau, indirect, prin numire în condițiile legii. [70]

Caracterul obligațiilor de serviciu ale funcționarului este altul (reprezintă o autoritate de stat, publică) în raport cu ale salariatului - subiect activ al infracțiunii din art. 256 C. pen. al RM - care sunt de natură comercială, privată. Deci, norma penală prevede expres că subiect activ al infracțiunii poate fi salariatul (lucrătorul) implicat în activitatea de deservire a populației, care nu este persoană enunțată anterior. Or, în cazul unor astfel de situații, răspunderea penală este exclusă în baza art. 256 C. pen. al RM. Acest fapt este reieșit inclusiv din caracterul obiectului juridic al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM și neidentificarea infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației ca infracțiune de corupție.

Foarte controversate în practica judiciară sunt problemele legate de calificarea faptelor lucrătorilor din sfera medicinei și învățământului (în particular, dacă sunt considerați medicii, surorile medicale, profesorii etc. persoane cu funcție de răspundere/persoane publice). După cum menționează D. Ciuncan, referitor la medicii practica este controversată și în alte state [24, p. 485-486]. De exemplu, CSJ (secția penală) din România, prin decizia 1647 din 2.07.1992 a motivat că medicul nu poate fi subiect activ al infracțiunii de luare de mită, deoarece nu are calitatea de funcționar. Odată ce medicul îndeplinește și funcția de Șef de Secție la Spital – instituție sanitară de stat, el are calitatea de funcționar și, deci, poate fi subiect al infracțiunii de luare de mită [24, p. 485-486].

Nu este necesar a ne referi la toate aspectele răspunderii lucrătorilor din sfera medicală, dar este cazul a se preciza posibilitatea și realitatea răspunderii penale a acestora pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației.

Literatura de specialitate indică, uneori, în mod direct și nemijlocit că medicul și sora medicală la îndeplinirea funcțiilor profesionale nu constituie persoane cu funcție de răspundere [138, p. 29]. Din perspectiva situației anunțate, poate fi adus un exemplu din practica judiciară. Astfel, *prin sentința Judecătoriei Soroca din 25 septembrie 2013, BI a fost condamnat în baza art. 256 alin. (1) C. pen. al RM. S-a constatat că BI, exercitându-și funcția de medic în Centrul Perinatal din cadrul Instituției Medico Sanitare Publice Spitalul raional Soroca, începând cu 28 iunie 2013, sub pretextul prestării de servicii medicale oferite nemijlocit la nașterea cu succes, prin operație cezariană și fără careva complicații, în incinta Centrului Perinatal din cadrul Instituției Medico-Sanitare Publice Spitalul raional Soroca, precum și pentru acordarea ajutorului medical postnatal corespunzător, acțiuni ce țin nemijlocit de obligațiile sale de serviciu, a primit prin extorcare de la CL, bani ce nu i se cuvin, în sumă de 3500 lei* [38].

Cu alte cuvinte, și medicul poate fi supus răspunderii penale pentru coruperea pasivă, doar că serviciul medical se include perfect în limitele domeniului de deservire a populației. În cazul în care medicul nu întrunește condițiile prevăzute de art. 123, 124 C. pen. al RM, în prezența admiterii modului de comitere a infracțiunii – prin extorcare, fapta urmează a fi calificată juridic ca primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În fapt, este o infracțiune asemănătoare celei de corupție. În cel dintâi caz, persoanele publice din cadrul întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor, implicate în sfera de deservire a populației, care au primit atât pe cale de extorcare, cât și prin alte căi remunerații suplimentare ilegale pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor clienților (consumatorilor), sunt pasibili de răspundere penală pentru corupere pasivă [125, p. 22].

În opinia autorului V. S. Orlov, medicii și profesorii ocupă întotdeauna o funcție în cadrul instituției, organizației, întreprinderii, iar această activitate se manifestă prin caracter organizațional de dispoziție, fapt care indică la răspunderea penală a acestora în calitate de persoane publice [144, p. 157]. Nu suntem de acord cu acest ultim fapt, subliniind că medicii și profesorii pot avea calitate diferită de la caz la caz. Doar că în cazul medicilor și profesorilor este necesar a stabili doar prezența semnului negativ al subiectului activ al infracțiunii pentru a atrage incidența normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM. Semnul pozitiv este prezent în cazul acestor categorii de angajați.

După cum constată și autorii S. Brînza și V. Stati, lucrătorul (salariatul) nu trebuie să aibă calitatea de persoană cu funcție de răspundere, persoană care gestionează o organizație

comercială, obștească sau o altă organizație nestatală. [17, p. 227; 75, p. 877]. Gh. Nicolaev și V. Stati menționează că salariatul nu trebuie să fie nici arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu [75, p. 877]. În această ordine de idei, considerăm că subiectul activ nemijlocit al infracțiunii trebuie să aibă calitatea de *angajat al întreprinderii, instituției ori organizației* implicate în sfera de deservire a populației.

În aceeași formă de interpretare, poate fi invocat și cauza penală, prin care, *pentru a pronunța sentința, instanța de fond a recalificat juridic acțiunile inculpatei din prevederile art. 324 alin. (1) C. pen. al RM în prevederile art. 256 alin. (1) C. pen. al RM, motivând că inculpata nu este subiect al infracțiunii de corupere pasivă, nefiind persoană publică, ci persoană care în legătură cu fapta săvârșită a exercitat numai funcții pur profesionale.*

Nefiind de acord cu sentința pronunțată, împotriva acesteia a declarat apel procurorul, care a solicitat casarea sentinței, rejudecarea cauzei potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care DE să fie recunoscută vinovată în comiterea infracțiunii prevăzute la art. 324 alin. (1) C. pen. al RM. În argumentarea apelului, acuzatorul de stat a susținut că instanța de fond în mod eronat a recalificat juridic fapta inculpatei în baza art. 256 alin. (1) C. pen. al RM întrucât, aceasta constituie subiect al componenței prevăzute la art. 324 alin. (1) C. pen. al RM, având în vedere că Universitatea de Stat „Alecu Russo” este o instituție publică, iar inculpata activează în această instituție publică.

Potrivit prevederilor art. 123 alin. (2) C. pen. al RM, prin persoană publică se înțelege inclusiv și, angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public. Invocându-se prevederile art. 58 C. civ. al RM, persoanele juridice de drept public sunt statul și unitățile administrativ-teritoriale, care participă la raporturile juridice civile pe poziții de egalitate cu ceilalți subiecți de drept. Prin urmare, persoane de drept public sunt unitățile administrativ-teritoriale și alte persoane juridice formate în modul stabilit de lege de către acestea.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 29 octombrie 2014 a fost admis apelul procurorului, casată sentința și pronunțată o nouă hotărâre potrivit modului stabilit pentru prima instanță prin care: DE a fost recunoscută vinovată și condamnată în baza art. 324 alin. (1) C. pen. al RM, cu stabilirea unei pedepse de 4 ani închisoare, cu amendă în mărime de 1200 unități convenționale, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții legate de activități didactice pe un termen de 2 ani. În baza art. 90 C. pen. al RM, executarea pedepsii închisorii a fost suspendată pe un termen de probă de 2 ani. În rest, dispozițiile sentinței au fost menținute.

Pentru a pronunța decizia de condamnare, instanța de apel a reținut că DE, activând în calitate de conferențiar universitar la Catedra filologie franceză din cadrul Limbi și Literaturi

Străine a Universității de Stat „Alec Russo” din mun. Bălți, fiind numită în această funcție prin ordinul rectorului, fiind totodată, în virtutea funcției deținute de examinator pentru primirea examenului la disciplina „Culturologia lingvistică”, deci persoană publică, acționând în mod intenționat și din interes material, contrar obligațiilor de serviciu, după primirea examenului care a avut loc în formă scrisă la disciplina nominalizată, examinând testul de evaluare pentru examenul de curs al studentei CMG, a apreciat inițial lucrarea dată cu nota 2, iar ulterior pentru a mări nota la examen prin aprecierea cunoștințelor acesteia cu nota 8, indiferent de prestația pe care aceasta a avut-o, acțiuni ce intrau în obligațiile ei de serviciu, a pretins de la ultima bani ce nu i se cuvin în sumă de 500 lei, bani pe care i-a primit personal de la ultima.

În motivarea soluției pronunțate instanța de apel a reținut că, concluzia instanței de fond privind calificarea acțiunilor inculpatei în baza art. 256 alin. (1) C. pen. al RM este greșită, fiind bazată pe constatarea incorectă că inculpata nu este persoană publică. A mai menționat instanța de apel că infracțiunea de corupere pasivă se caracterizează prin pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către o persoană publică sau de către o persoană publică străină de bunuri, servicii sau privilegii sau avantaje de orice formă, ce nu i se cuvin. La caz, Universitatea de Stat „Alec Russo” este o instituție publică, iar inculpata activă în această instituție.

Împotriva deciziei instanței de apel a declarat recurs ordinar avocatul DP și inculpata. În susținerea cerințelor înaintate, recurențele au invocat faptul că instanța de apel nu a luat în considerație circumstanța că inculpata se afla în exercitarea funcției pur didactice, nefiind subiect al componenței prevăzute la art. 324 alin. (1) C. pen. al RM.

*Lecturând textul recursului, Colegiul penal constată că persoanele care execută atribuții pur profesionale (de exemplu, medicii, cadrele didactice, casierii etc.) nu sunt persoane publice, întrucât îndeplinirea acestor atribuții nu sunt producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice). Executând obligațiunile de natură profesională, astfel de persoane nu au cum să apară în postura de persoană publică. Numai în cazul în care, aceste persoane în prezența anumitor circumstanțe, ajung să exercite funcții **producătoare de efecte juridice** (de exemplu să acorde drepturi sau să elibereze de obligații), activitatea „subadministrativă” a medicilor, cadrelor didactice, casierilor etc. se poate transforma într-o activitate administrativă. De exemplu, în cazul eliberării certificatului de concediu medical de către medic sau în cazul **evaluării de către cadrele didactice a studenților, masteranzilor**, aceștia exercită funcții producătoare de efecte juridice, motiv din care, în circumstanțele relevante astfel de persoane pot evolua în calitate de subiecți ai infracțiunii prevăzute la art. 324 C. pen. al RM. [39] Totuși, în acest ultim exemplu, în opinia noastră se*

admite o interpretare extensivă defavorabilă, chiar și în contextul interpretărilor judiciare unificate. Or, s-a bazat această condamnare indicată și s-a argumentat cu faptul că instituția precizată este o instituție publică. Însă, multiple instituții au caracter privat. Nu ar fi justificată, pe această cale detalizarea domeniului și sferei de activitate a instituției sub aspect public sau privat, este important ca să se ia în vedere atribuțiile puse în sarcină salariatului. De aici și poziția noastră, că cadrele didactice nu pot fi subiecți activi ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, decât în cazul în care îndeplinesc funcții organizatorico-economice și administrative de dispoziție, în particular când sunt vizați ca membri ai Comisiilor de Stat de licență. În alte cazuri aceste persoane pot avea doar calitatea de salariat.

Considerăm justificată opinia autorilor S. Brînza și V. Stati, care consideră criticabilă soluția de calificare în următoarea speță: *F.V. a fost condamnat în baza art. 330 alin. (1) C. pen. al RM (art.330 (Primirea unor recompense ilicite) abrogat prin Legea din 2.12.11, nr. 245 – MO din 3.02.12, nr. 25-28, art.77). Lucrând ca medic obstetrician-ginecolog, el deținea și funcția de șef al Secției obstetrică și ginecologie din cadrul Spitalului raional F., fiind numit în această funcție în baza ordinului nr. 3 din 6 ianuarie 1999. Adică, era funcționar în instituția respectivă, neavând calitatea de persoană cu funcție de răspundere. În fapt, la 17 ianuarie 2005, F.V. a primit de la D.P. și T.A. bani ce nu i se cuveneau, în sumă totală de 450 lei, pentru a-i acorda pacientei gravide T.O. asistență medicală, exprimată în primirea nașterii, adică asistență de ținea de obligațiile lui de serviciu [17, p. 227-228]. Or, constată S. Brînza și V. Stati, FV s-a aflat în exercitarea exclusiv a obligațiilor profesionale: i-a acordat pacientei asistență medicală, exprimată în primirea nașterii. Nu există nici un indiciu că, în vederea săvârșirii faptei, FV ar fi recurs la atribuțiile de serviciu ce-i revin în calitate de șef al Secției de obstetrică și ginecologie din cadrul Spitalului raional F. În acest sens, după cum constată autorii citați, pentru aplicarea art. 256 C.pen. al RM este esențial ca, **în legătură cu fapta săvârșită**, nu abstras de circumstanțele infracțiunii, făptuitorul să exercite funcții pur profesionale sau tehnice. De aceea, dacă FV ar fi extorcat remunerația respectivă, ar fi existat temeiul aplicării art. 256 C.pen. al RM [40; 17, p. 227-228].*

Cu adevărat, la subiecții activi ai infracțiunii prevăzute de art. 256 C.pen. al RM nu sunt prezente funcțiile unor persoane publice. Adică șoferul, vânzătorul, medicul etc. Urmează a nu fi tratate ca o situație catalogată *de răspundere*, ci sunt anumite profesii, prin care își dovedesc anumite implicații în domeniul complex al deservirii a populației. Chiar și în cazul în care acestora li se încredințează anumite bunuri, nu este o premisă ca această persoană să fie catalogată ca fiind o persoană publică [138, p. 29]. De asemenea, este important, susține cu

adevărat D. Ciuncan, că nu se poate admite ca un medic să fie considerat sau asimilat unui simplu funcționar ce exercită o însărcinare în serviciul unei instituții a statului, pentru că, în caz contrar, s-ar ignora conținutul și caracteristicile profesiei medicale. Susținem pe deplin faptul că indiferent dacă este organizată și exercitată în sistem public sau privat, profesiunea medicală prin caracteristicile sale specifice se realizează în cadrul spitalelor, clinicilor sau cabinetelor medicale, medicul bucurându-se de toată independența profesională, decizia lui nefiind supusă unei constrângeri administrative sau de altă natură, ceea ce nu caracterizează pe funcționarul public, subordonat administrativ și supus deciziilor ierarhice superioare [24, p. 486].

Persoana juridică nu poate fi subiect activ al infracțiunii prevăzute de art. 256 alin. (1) C. pen. al RM [75, p. 877; 18, p. 279].

Luând în vedere categoria generală de subiect al infracțiunii (persoane implicate în săvârșirea unei infracțiuni, fie prin comiterea actului de executare, fie prin suportarea consecințelor, a răului cauzat prin săvârșirea acesteia [13, p. 107]) urmează a fi determinat nu numai subiectul activ al infracțiunii (analizat anterior), ci și subiectul pasiv al acesteia. Este important a menționa că nu poate fi și nu trebuie identificată o corelație numerică dintre subiecții activi și subiecții pasivi ai infracțiunii (de exemplu, putând fi determinat un singur subiect activ, dar mai mulți subiecți pasivi etc., menționează A. Boroș [13, p. 111]).

După cum constată literatura de specialitate română (se invocă opinia autorului T. Dima), subiecții pasivi ai infracțiunilor pot fi clasificați după mai multe criterii:

- *subiect pasiv general* (specific oricărei infracțiuni - *statul*) și *subiect pasiv special* (*persoana fizică sau juridică titulară a valorii sociale vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea infracțiunii*);

- *subiect pasiv principal* și *subiect pasiv secundar (adiacent)* [50, p. 172-173].

În calitate de subiect pasiv special al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, constată autorii români V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții, apare organizația de stat sau obștească în al cărei serviciu se găsește salariatul care se face vinovat de primirea recompensei ilicite [53, p. 129]. În același sens, și autorii Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta poziționează în calitatea de subiect pasiv al infracțiunii (fără o delimitare între categoria de general și special) pe autoritatea publică, instituția publică, persoana juridică de drept public sau privat, în serviciul căreia făptuitorul își îndeplinește atribuțiile de serviciu [86, p. 2]. Subiect pasiv general este statul - ca titular al valorii sociale care este probitatea salariaților din organizațiile de stat sau obștești, valoare căreia i se aduce atingere prin săvârșirea acestei infracțiuni [53, p. 129].

S. Brînză și V. Stati enunță că victimă (în sensul nostru subiect pasiv) a infracțiunii specificate la art. 256 C.pen. al RM este *consumatorul* [17, p. 224; 75, p. 876; 18, p. 275].

În acest sistem de analiză considerăm că primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este caracterizată printr-un subiect pasiv general – *statul* (după cum constată autorii Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta, faptele de acest gen pun în pericol desfășurarea activității statului și a tuturor sectoarelor vieții sociale [86, p. 3], adică interesul general aparține societății [55, p. 49]), și un subiect pasiv special – caracterizat complex prin intermediul *întreprinderii, organizației sau instituției, în al cărei serviciu se află salariatul și consumatorul*. Or, acest fapt îl deducem expres și nemijlocit din conținutul obiectului juridic și obiectului material al infracțiunii. În cazul aceste incriminări penale nu se stabilește existența unui subiect pasiv principal și a unui subiect pasiv secundar (adiacent).

În formă agravantă, prin raportare la semnul subiectului activ al infracțiunii, intervine situația *săvârșirii infracțiunii de două sau mai multe persoane* (art. 256 alin. (2) lit. b) C. pen. al RM).

Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – ca faptă infracțională, ca de altfel ca și orice activitate umană, poate fi săvârșită atât de o singură persoană, cât și prin eforturile mai multor persoane. Săvârșirea actului infracțional de două sau mai multe persoane este reglementată în legea penală de instituția participației penale. Conform art. 41 C. pen. al RM, *se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate* [30]. Participația penală ridică numeroase probleme teoretice și de reglementare concretă [2, p. 40] și la moment. Prin calificarea de ansamblu a participației penale urmează a se constata dacă activitatea infracțională desfășurată de către făptuitori poate fi calificată ca infracțiune săvârșită prin participație. În context, în sensul normei prevăzute de art. 256 alin. (2) lit. a) C. pen. al RM, punem în evidență existența unei infracțiuni manifestate prin participație simplă. Această condiție este prevăzută în art. 42 alin. (6) C. pen. al RM, care determină că participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii (adică este vorba de vârsta răspunderii penale, să fie persoane fizice și responsabile) [31, p. 121]. În același sens, conform Hotărârii Plenului CSJ a RM *cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor* nr. 23/2004, cu modificările ulterioare [65] prevede că *săvârșirea sustragerii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne, intră sub incidența circumstanței agravante „de două sau mai multe persoane”* [66, p. 16]

Astfel, persoanele particulare, care au colaborat și au acordat asistență și ajutor salariaților (lucrătorilor) din sfera de deservire a populației în primirea remunerației ilicite, pot fi pasibili de răspundere penală pentru participație la infracțiune [125, p. 22] (adică oricare formă a participației fiind compatibilă cu această infracțiune analizată, prin valorificarea semnelor obiective și subiective ale acesteia [119, p. 63]).

3.3.

Concluzii la Capitolul 3

1. Infracțiunile economice posedă cel mai înalt grad de variabilitate, la baza acestui caracter variabil fiind pus un ansamblu de acte normative de referință (care și reglementează specificul diferitor activități economice și se includ în limitele sistemului economic de ansamblu).

2. Infracțiunile economice pot fi clasificate, reieșind din legislația penală actuală a RM, în următoarele subgrupuri: infracțiuni în domeniul financiar-bancar; infracțiuni în domeniul antreprenoriatului; infracțiuni în domeniul fiscal; infracțiuni legate de domeniul pieței valorilor mobiliare; infracțiuni în domeniul concurenței; infracțiuni în domeniul comerțului; infracțiuni vamale; infracțiuni legate de insolvabilitate; alte infracțiuni economice.

3. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM se constituie din: ansamblul de relații sociale cu privire la prestarea serviciilor în sfera comerțului, alimentației publice, deservirii sociale, comunale, medicale, transport, alte feluri de deservire a populației; caracterul acestor relații sociale fiind unul preponderent patrimonial, legiuitorul a avut grijă și de ocrotirea prin această incriminare și a intereselor patrimoniale ale consumatorilor.

4. În ipoteza normei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, extorcarea vizează doar cererea insistentă ori crearea de condiții favorabile pentru a se achita remunerația ilicită, fără anumite acte de amenințare fizică sau psihică.

5. Remunerația poate fi considerată în calitate de obiect material.

6. Din interpretările textuale ale termenului de remunerație se deduc următoarele concluzii:

- a) în rol de remunerație poate fi apreciată atât retribuția, onorariul, salariul;
- b) remunerația ilicită poate consta din bunuri, servicii, privilegii, avantaje, sub orice formă, în ipoteza unor modalități aceasta poate viza inclusiv și oferte ori promisiuni;
- c) salariul constituie o contravaloare a muncii, evaluată în bani;
- d) spre deosebire de onorariu, salariul întotdeauna este raportat la o muncă depusă în mod *permanent* și *pentru o anumită perioadă de timp*;
- e) salariul vizează, spre deosebire de onorariu, un câmp mai larg de incidență, onorariul fiind o retribuție pentru un

serviciu în sfera ocupațiilor sale; f) onorariul poate fi conturat nu numai de elementul bani, ci și bunuri, servicii etc.

7. Remunerația trebuie să posede un caracter patrimonial, adică pentru a avea calitatea de bun.

8. Caracterul ilicit al remunerației nu poate configura semnificația obiectului infracțiunii.

9. Subiectul activ al infracțiunii, care este unul special, este caracterizat printr-un **semn pozitiv** și un **semn negativ** .

4.

ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI

4.1. Latura obiectivă a infracțiunii

Conform art. 52 alin. (1) C. pen. al RM, fapta prejudiciabilă constituie temeiul real al răspunderii penale, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale [30]. În acest context, inițial, evident, organele de drept se confruntă cu stabilirea unor semne obiective (temeiul de fapt) concomitente: fapta (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, care cauzează daune sau pune în pericol anumite relații sociale, timpul, locul, condițiile și mijloacele de comitere a infracțiunii. De aici și precizarea faptului că stabilirea acestor semne ale laturii obiective a infracțiunii oferă posibilitatea de a clarifica asupra conținutului laturii subiective, orientarea voinței și conștiinței subiectului activ al infracțiunii, scopului și motivului comportamentului infracțional [138, p. 19]. Latura obiectivă a infracțiunii se conturează sub forma unui ansamblu de semne concomitente și/sau subsecvente (obligatorii și/sau facultative) ale infracțiunii, care caracterizează anumite aspecte de ordin exterior (obiectiv) ale infracțiunii.

În multiple situații, semnele laturii obiective a infracțiunii, în procesul calificării juridice, reies anume din conținutul dispoziției normei juridico-penale. Unele dintre acestea (în marea majoritate a cazurilor) sunt expres indicate în dispoziția normei, altele aceste semne se conturează ca efect al interpretării acestei norme penale. Or, dispoziția normei penale este definită anume prin prisma comportamentului prescris (onerativ) sau interzis (prohibitiv) de legea penală. Latura obiectivă a infracțiunii, determinată printr-un ansamblu de semne, alături de alte elemente obiective și subiective, fundamentează baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit unui articol concret din legea penală, iar, în acest ultim aspect, asistă respectarea principiului legalității incriminării penale, precum și a principiului legalității sancționării penale.

Potrivit art. 256 C. pen. al RM (componența de bază a infracțiunii), infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este descrisă prin intermediul unei dispoziții descriptive.

S. Brînza și V. Stati menționau anterior că fapta de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este incriminată în art. 256 C. pen. al RM într-o variantă-tip și într-o variantă agravantă [17, p. 223], pentru ca ulterior să se conchidă asupra a două variante-tip de infracțiuni (art. 256 alin. (1) C. pen. al RM; art. 256 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM) și o singură variantă agravantă a infracțiunii (art. 256 alin. (2) lit. b) C. pen. al

RM). Această primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este definită ca fiind (în calitate de componentă de bază) *primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat*. În rolul unei componente de bază este privită de către autorii citați și infracțiunea descrisă prin semnele anunțate anterior, comisă în proporții mari (art. 256 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM). După cum indică S. Brînza și V. Stati, circumstanța agravantă îndeplinește rolul de supliment, anexă la componenta de bază, iar varianta descrisă la art. 256 alin. (2) C. pen. al RM nu îndeplinește un rol suplimentar, ci unul de bază [18, p. 18].

Nu achiesăm la acest punct de vedere expus, argumentând faptul că componenta de bază a infracțiunii este determinată prin intermediul unui ansamblu de semne constitutive și obligatorii, fără de care nu ar fi constatată infracțiunea respectivă în genere. Cazul componentei cu circumstanțe agravante presupune componenta de bază la care se adaugă un semn ori mai multe semne obiective sau subiective, care determină existența unei modalități diferențiate a infracțiunii. Neangajarea componentei cu circumstanțe agravante denotă lipsa anume a acestei componente agravante, nu și a infracțiunii în genere, în varianta componentei de bază. Cele nuanțate pot fi perfect dimensionate pentru argumentarea viziunii noastre, precum că art. 256 C. pen. al RM determină o modalitate a infracțiunii – în calitate de componentă de bază, și două modalități normative alternative, care se determină sub forma unor componente de infracțiuni cu circumstanțe agravante. Un argument judicios în acest aspect ar fi și ideea precum că doar în raportul dintre o componentă de bază și o componentă cu circumstanțe agravante (în general, poate fi și o componentă cu circumstanțe atenuante) se pot determina reguli de concurență, iar între modalitățile care se înscriu în cadrul unor componente de bază ale infracțiunii există doar premisa delimitării. În context, art. 256 alin. (1) C. pen. al RM, raportat la art. 256 alin. (2) C. pen. al RM (lit. b) și lit. c)), devine o normă generală, iar cea din urmă este o normă specială.

Deci, semnele laturii obiective a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației sunt relevate implicit și completamente din conținutul art. 256 C. pen. al RM. Stabilirea și explicarea acestor semne obiective are importanță majoră. Asemenea fapte se regăseau formulate normativ în C. pen. al tuturor republicilor care formau spațiul ex-sovietic. După anumite reforme legislative aprobate ulterior,

- Unele state, în special FR, a renunțat la incriminarea faptei de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (în

acest sens autorul V. Florea consideră insistentă necesitatea de a reinclude în conținutul normativului penal al FR a normei anterioare de primire a unei remunerații ilicite (după formula RM ori a Ucrainei), precum și inevitabilitatea de a intensifica lupta cu asemenea fapte prejudiciabile în toate statele [172]).

- Alte state au propus un nou model normativ. De exemplu, legiuitorul cazah a prevăzut următorul text al art. 224 C. pen. cazah – *primirea unei recompense ilicite* [126]: primirea ilegală de către un funcționar al unui organ sau a organizației de stat, care nu reprezintă o persoană împuternicită pentru realizarea funcțiilor de stat ori a altor persoane similare, precum și de către lucrătorul unei organizații nestatale, care nu îndeplinește funcții administrative, a unei recompense materiale, avantaje ori servicii cu caracter patrimonial pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor, care intră în cercul lor de obligațiuni, dacă fapta a fost însoțită de extorcare [126].

În conformitate cu recomandările practicii judiciare autohtone [64], în procesul cercetării judecătorești, instanța trebuie să stabilească caracterul și cercul atribuțiilor de serviciu ale inculpatului (caracterul extrinsec al corupției vizează anume folosirea atribuțiilor de serviciu în interes personal [6, p. 25]), circumstanțele de fapt care evidențiază acțiunile persoanei publice, persoanei publice străine, funcționarului internațional, persoanei cu funcție de demnitate publică, în raport cu atribuțiile de serviciu, scopul și/sau motivele acțiunilor acestora.

Operând cu descrierea laturii obiective a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, V. C. Matveiciuc concluzionează că urmează a fi stabilite momentele legate de:

- semnele, care caracterizează fapta – *primirea unei remunerații ilicite*;
- semnele, care caracterizează particularitățile acțiunilor persoanei, pentru comiterea cărora se oferă remunerația ilicită;
- interconexiunea dintre primirea unei remunerații ilicite și faptele persoanei, pentru care se oferă o remunerație ilicită;
- momentul consumării infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 21-22].

Din contextul normativului penal expus la art. 256 alin. (1) C. pen. al RM pot fi determinate următoarele semne care caracterizează latura obiectivă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației:

- fapta prejudiciabilă: *primirea unei remunerații ilicite*;
- modul (metoda) de acțiune: *prin extorcare* [30; 17, p. 224; 75, p. 876];

- condiția obligatorie: *legătura specifică și nemijlocită între primirea remunerației ilicite și limitele obligațiilor de serviciu ale salariatului.*

Deci, cercetarea laturii obiective a infracțiunii de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a fi inițiată cu examinarea primului semn enunțat, care se valorifică ca fiind principal și obligatoriu printre semnele care caracterizează acest element obiectiv al infracțiunii și indicând la caracterul comisiv al acesteia [56, p. 47; 110, p. 51].

După cum reiese din conținutul art. 256 C. pen. al RM, salariatul **primește**, prin **extorcare** remunerația ilicită, **în limitele obligațiilor căruia intră îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor.**

Elementul material constă în acțiunea de **primire** de către un salariat a unei sume de bani sau a altor foloase patrimoniale [53, p. 130]. Din punctul de vedere al laturii obiective, consemnează autorii ruși V. I. Colosov și L. C. Malacov, această faptă, realizată în prezența metodei corespunzătoare și a unei condiții prescrise constituie o manifestare obiectivă **pentru realizarea altor acțiuni** în domeniul comerțului, deservirii sociale, comunale, medicale, de transport ori altei sfere de deservire a populației (la acordarea asistenței juridice de către avocați etc.). Ca exemplu se invocă faptul când **pentru vânzarea unui bun** deficitar vânzătorul **extorcă și primește** de la consumator o plată în plus, taximetristul este de acord de **a-l transporta pe pasager** doar cu achitarea plății supra tarif ori pentru o anumită sumă etc. [125, p. 14].

Autorii români Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta definesc elementul material – **a primi** – ca fiind o formulare a pretenției [86, p. 14]. În opinia noastră, o astfel de formulare a noțiunii de primire a remunerației ilicite în sensul art. 256 C. pen. al RM ar devia perceperea elementului material prin intermediul metodei de comitere a infracțiunii. Or, formularea pretenției poate configura etapa extorcării remunerației ilicite. C. M. Mihalachi susține că a primi înseamnă a lua sau a accepta ce se datorează; în sensul legii penale a primi înseamnă a lua în posesie sume de bani sau alte foloase care nu se cuvin de la o altă persoană [82, p. 100]. Nu suntem pe deplin în acord cu acest ultim fapt; or, acceptarea – ca element material - este delimitată etimologic și normativ de primire.

Prin primirea ilegală a unei remunerații trebuie de înțeles, susține V. C. Matveiciuc, pierderea de către o parte (consumator de lucrări ori servicii, client) și obținerea de către cealaltă parte (salariat) a unui beneficiu material (nu însă numai transmiterea-primirea fizică a acestuia) ori a dreptului patrimonial, neavând importanță caracterul relațiilor legate de acest bun al consumatorului de lucrări și servicii (se poate transmite bunuri, alte avantaje patrimoniale, fără a se înscrie în limitele proprietarului real al acestora) [138, p. 22].

Primirea unei remunerații ilicite, în acest context, este definită de autorii cazahi ca fiind primirea de către un salariat, supra taxă stabilită, a unei recompense în formă de bani, mărfuri, produse alimentare etc., precum și a altor avantaje ori servicii cu caracter patrimonial (primirea unor bilete pentru concert, foi de călătorie etc.) pentru îndeplinirea lucrării [126], iar autorii ruși V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin definesc primirea – acțiune prejudiciabilă, care constă în obținerea, încasarea de către persoana vinovată a diferitor bunuri materiale (bani, produse alimentare și mărfuri industriale), ca supra valoare plății stabilite pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor [110, p. 51].

S. Brînza și V. Stati definesc primirea remunerației ilicite ca fiind:

- luarea în posesie a unui bun, care se înmânează;
- încasarea unei sume de bani;
- acceptarea unui serviciu, privilegiu, avantaj etc. [17, p. 225; 75, p. 876].

Și practica judiciară unificată în materie penală a RM identifică noțiunea de primire a remunerației ilicite, aceasta prezumând luarea în posesie, obținerea, încasare de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin coruptului de la corupător (sau de la un terț ce acționează în numele acestuia) și nu se limitează neapărat la preluarea manuală de către corupt a obiectului remunerației ilicite [64].

În acest sens, este importantă remarcă autorului V. C. Matveiciuc, precum că sintagma utilizată în lege de ***primire a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat*** nu urmează a fi interpretată strict textual (mot-a-mot), deoarece în sensul ***primirii***, obiectul remunerației ilicite poate fi transmis și unor terțe persoane, în cunoștință de cauză. Pentru componenta infracțiunii vizate, această circumstanță, consemnează autorul citat, nu prezintă o mare importanță, deoarece aceste semne sunt exterioare componentei infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 22].

Nu suntem de acord pe deplin cu acest ultim fapt, mai cu seamă sub aspectul lipsei de importanță a unor asemenea semne. Cu adevărat, pentru existența infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu interesează dacă făptuitorul primește remunerația direct sau indirect, prin intermediul unei alte persoane [56, p. 46], însă, susținem opinia autorilor S. Brînza și V. Stati, precum că persoana interpusă trebuie să răspundă pentru complicitate la infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM [17, p. 225; 75, p. 876].

Practica judiciară a RM identifică, de asemenea aceste ultime fapte, indicând că primirea înseamnă luarea în posesie, obținerea, încasare de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub

orice formă, ce nu i se cuvin coruptului de la corupător (sau de la un terț ce acționează în numele acestuia) și *nu se limitează neapărat la preluarea manuală* de către corupt a obiectului remunerației ilicite. Primirea poate fi realizată și prin lăsarea bunurilor ce constituie remunerația ilicită într-un loc indicat de către corupător, de unde se vor putea prelua oricând [64].

Dar, este important a se accentua, că în cazul primirii, inițiativa aparține corupătorului și în mod obligatoriu constituie un act bilateral; or, primirea implică inevitabil darea de către corupător a remunerației ilicite [64]. Este meritoriu, în context, a se sublinia și poziția autorilor A. I. Dolgova și S. V. Vaniuşchin [citați după 136, p. 26], care, descriind mecanismul corupției în ansamblu, indică la faptul că corupția constituie *o tranzacție bilaterală*, în care persoana aflată în exercițiului serviciului public *ori alt serviciu*, în mod ilegal își vinde aceste atribuții ori serviciul. Cu adevărat, menționează V. D. Lapteacru și E. G. Martîncic, în cadrul acestei tranzacții pot participa și mai mult de două persoane; de asemenea nu este obligatoriu ca părțile să se fi înțeles în mod nemijlocit și mijlocit între ele cu privire la obiectul mituirii, acest fapt poate fi realizat și de către mijlocitori [136, p. 26].

De regulă, subliniază pe bună dreptate C. M. Mihalachi, acțiunea de primire este voluntară și aproape simultană. Faptul că banii sau alte foloase patrimoniale care nu i se cuvin sunt primite ulterior de salariat nu are nicio relevanță asupra existenței elementului material al infracțiunii [82, p. 100].

În viziunea noastră, ***primirea ilicită a unei remunerații poate fi definită ca fiind un act bilateral, mijlocit ori nemijlocit, între salariatul și consumatorul de lucrări ori servicii, și constă în primirea de către salariat și oferirea nevoluntară de către consumator a remunerației ilicite în formă de bani, bunuri, alte avantaje patrimoniale.*** Această remunerație ilicită se încasează ori în mod absolut nefondat și ilegal (neavând niciun drept de a primi aceste bunuri sau avantaje), ori se depășesc limitele legalității prin primirea unei remunerații supraevaluate. Nu achiesăm la opinia autorului M. C. Matveiciuc, precum că dorința de a primi această remunerație nu este în mod obligatoriu de a fi materializată în forma unui contract, ci urmează a fi constatată în forma unor fapte concludente ori printr-un acord tacit [138, p. 22]. În fapt, acest mecanism este specific mai mult metodei de comitere a infracțiunii – extorcarea, dar nu vizează elementul material în forma primirii ilicite a remunerației. Or, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației vizează în mod obiectiv și obligatoriu *fapta de primire*, dar nu *dorința de a primi* (această dorință, dacă și ar fi prevăzută normativ, ar semnifica un scop în sine, dar nu un element exterior comportamentului infracțional).

Primirea poate avea loc până ori după acordarea serviciului ori îndeplinirea lucrării solicitate, dar cu condiția că au fost în prealabil acceptate [64]. În acest sens, autorii V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin indică asupra faptului că nu are importanță dacă această recompensă ilicită a fost primită până ori după îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului solicitat [110, p. 51]. În același context, deși, specifică V. I. Colosov și L. C. Malacov, este evident că remunerația are caracter ilicit și presupune un venit ilegal cu caracter patrimonial, nu este important timpul în care a fost primită această remunerație ilicită (până sau după realizarea acțiunii necesare clientului (consumatorului), dar principial este ca între primirea remunerației ilicite și săvârșirea faptei să existe un raport causal nemijlocit [125, p. 15-16].

În cazul în care obiectul remunerației ilicite a fost oferit rudelor sau primite de rudele apropiate subiectului activ, cu acordul acestuia din urmă, sau aceste persoane nu au refuzat asemenea fapte și au utilizat situația sa de serviciu în folosul corupătorului, atunci fapta persoanei respective va fi considerată ca fiind exteriorizată prin modalitatea de **primire** a remunerației ilicite [64]. Primirea prin extorcere a remunerației se realizează numai ca urmare a cedării cererii insistente, pretențiilor susținute din partea făptuitorului și înmânării, transmiterii banilor, bunurilor necuvenite, ca acțiune corelativă; simpla pretindere sau acceptare a remunerației ilicite nu va constitui infracțiune prevăzută de art. 256 C. pen. al RM.

Forma primirii remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu are influență asupra clasificării elementului material, obligatoriu fiind faptul ca primirea unei remunerații pentru îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului să poarte un caracter *illegal*. Și în acest caz, constatăm că caracterul *illegal* urmează a fi raportat la fapta prejudiciabilă comisă (elementul material al infracțiunii), dar nu la remunerație. Or, prin deducție logică, în cazul în care primirea unei remunerații este ilicită, este ilicit și însuși conținutul acestei remunerații (recompense).

În calitatea celui care oferă o asemenea remunerație ilicită (adică consumatorul de servicii ori lucrări, clientul) apare, de regulă, o persoană particulară, care acționează în interese personale. V. C. Matveiciuc constată, în acest segment de analiză, că în practica judiciară au intervenit și cazuri, când persoana cu funcție de răspundere (persoana publică) din cadrul unei întreprinderi de stat oferă o remunerație ilicită unui salariat al unei alte întreprinderi, care execută lucrarea ori prestează serviciul, adică primul acționează în interesele întreprinderii. Nu susținem opinia autorului citat care consideră că în acest caz nu se poate invoca prezența infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, deoarece se indică că asemenea servicii trebuie să fie acordate populației, dar nu întreprinderii, instituției, organizației [138, p. 22-23]. În fapt, am anunțat anterior, că destinatarul – populația -

este vizat doar prin intermediul desemnării domeniului incident al sistemului economic – deservirea populației. În contextul dispoziției propriu-zise a normei penale prevăzute de art. 256 C. pen. al RM nu se evidențiază destinatarul serviciilor prestate ori lucrărilor îndeplinite. Este important să se primească o remunerație ilicită, să se primească prin extorcare, remunerația ilicită să fie primită anume pentru îndeplinirea unei lucrări ori prestarea unui serviciu ce țin de obligațiile de serviciu ale salariatului. În acest sens, nu are importanță care interes a fost pus spre a fi afectat (interesul unei persoane particulare ori interesele unor persoane juridice), infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nefiind deviată definitoriu sub acest ultim aspect.

Deci, ca și în cazul actului de corupție în general, trebuie identificate în acest sens anumite cerințe esențiale ale infracțiunii, constată Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta și M. Safta. În limitele acestor cerințe se înscriu:

- a) primirea să aibă ca obiect bani sau alte foloase;
- b) banii sau alte foloase la care se referă acțiunea să fie necuvenite [67, p. 1260], adică făptuitorul să nu fie îndreptățit a le primi;
- c) actul pentru a cărui îndeplinire sau neîndeplinire primește bani sau alte foloase să facă parte din sfera atribuțiilor acestuia [86, p. 14-15].

În opinia noastră, se pun în evidență prin aceste cerințe anumite semne legate atât de latura obiectivă a infracțiunii, cât și de obiectul acesteia, fapt pentru care, în concluzia acestui segment de analiză, menționăm că potrivit textului art. 256 C. pen. al RM nu se pune accent pe destinatarul direct al lucrărilor ori serviciilor [56, p. 47], important fiind:

- determinarea elementului material de primire a unei remunerații ori a altor avantaje patrimoniale,
- modul de acțiune – prin extorcare,
- sfera de incidență a acestor lucrări ori servicii - comerț, alimentație publică, transport, deservire socială, comunală, medicală sau de altă natură [126];
- legătura incidentă între limitele lucrărilor și serviciilor îndeplinite/prestate și limitele obligațiilor de serviciu ale salariatului.

Pe lângă elementul material al infracțiunii în forma primirii unei remunerații ilicite, o importanță deosebită o are și problema vizând caracterul faptei, care pune în mișcare îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului. Potrivit structurii tehnice a normei prevăzute de art. 256 C.pen. al RM, aceste acțiuni (îndeplinirea lucrărilor și prestarea serviciilor) sunt dispuse în afara componenței de infracțiune. Nu are importanță, în acest sens, dacă salariatul a executat lucrarea și/sau a prestat serviciul ori nu – componența infracțiunii va fi prezentă oricum. Descoperirea

caracterului faptelor vizate și a legăturii de condiționare a acestora de obținerea unei remunerații ilicite este importantă pentru calificarea juridică corectă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. Deci, textul legii penale prevede expres că remunerația se primește *pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii [...], lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat*. În acest sens, susținem opinia autorului V. C. Matveiciuc, precum că persoana care extorcă o remunerație ilicită pentru îndeplinirea de lucrări ori prestarea de servicii în ordinea activităților individuale (particulare), nu poate fi supusă răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 23]. Cu alte cuvinte, dacă nu există vreo legătură între limitele obligațiilor de serviciu ale salariatului și genul serviciului ori lucrării care se pune în vedere pentru prestare/îndeplinire, atunci și infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM se exclude.

Concomitent cu alte semne importante care caracterizează latura obiectivă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în rol de semn obligatoriu se înscrie și modul (metoda) de acțiune – prin **extorcare** [64; 138, p. 22]. Doar îmbinarea metodei cu alte semne particulare ale laturii obiective a infracțiunii are loc întregirea acestui element constitutiv al componenței de infracțiune.

Cu adevărat, subliniază I. Țurcanu, în lege noțiunea de *extorcare* nu este prevăzută expres, fapt catalogat de autor ca fiind o lacună considerabilă, iar pe această cale nu este fundamentată și o opinie univocă referitor la acest semn obiectiv al infracțiunii, în particular a primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [103, p. 98].

S. Brînza și V. Stati definesc extorcarea ca fiind amenințarea adresată victimei (subiectului pasiv) din partea făptuitorului de a săvârși unele acțiuni de natură să prejudicieze interesele ocrotite de lege ale victimei sau crearea de către făptuitor a unor condiții care impun victima să ofere remunerația în scopul prevenirii efectelor nefaste pentru interesele sale ocrotite de lege [17, p. 225; 75, p. 876].

Autorii cazahi definesc extorcarea remunerației ilicite ca fiind crearea intenționată pentru client a unor condiții, în prezența cărora acesta din urmă este impus de a achita o asemenea recompensă pentru evitarea unor consecințe nefavorabile intereselor legitime ale sale, în particular comiterea de către salariatul sferei de deservire a populației a unor fapte care împiedică îndeplinirea lucrărilor și prestarea serviciilor în ordinea și în termenii prevăzuți, ori refuzul de a asigura respectarea obligațiilor sale de serviciu etc. [126].

Extorcarea, după cum menționează autorii V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, poate să se manifeste:

- prin cererea directă de către salariatul, ocupat cu activități în sfera de deservire a populației, a unei recompense pentru îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului, care intră în cercul atribuțiilor de serviciu ale acestui salariat,

- prin crearea intenționată a unor asemenea condiții în care persoana este impusă de a achita anumite remunerații pentru a se evita prejudicierea intereselor legale ale acesteia [110, p. 51].

Este importantă sub aspect de evaluare și viziunea autorilor V. I. Colosov și L. C. Malacov, care susțin că extorcarea reflectă nu numai cerința directă a lucrătorului (salariatului), implicat în sfera de deservire a populației, de a achita de către consumator o remunerație corespunzătoare pentru îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului, care intră în cercul obligațiilor profesionale ale acestui salariat, dar și crearea intenționată de alte condiții în care persoana este pusă în situația de a achita o remunerație ilicită pentru evitarea unor consecințe nefaste ce pot interveni în raport cu interesele sale legitime [56, p. 49; 125, p. 16]. Astfel, extorcarea unei remunerații ilicite presupune primirea acesteia de către un salariat în situația în care, aceasta, prin acțiunile sale, a creat pericol pentru interesele supuse protecției ale persoanei, impunând-o să transmită o remunerație ilicită [125, p. 16].

V. C. Matveiciuc nu se detașează de opiniile lansate anterior, enunțând că extorcarea prezumă (în aspect juridico-penal) - cerința conștientă (din interes material), direct exprimată a salariatului implicat în sfera de deservire a populației, de a achita de către un client (consumator al serviciului ori lucrării) concret o anumită remunerație ilicită pentru îndeplinirea unei lucrări ori prestarea unui serviciu care intră în cercul obligațiilor de serviciu (profesionale), precum și crearea unor asemenea condiții pentru client (consumator), în prezența cărora acesta este impus de a achita o asemenea remunerație ilegală în vederea evitării consecințelor negative raportate la interesele sale legitime [138, p. 20].

În aserțiunea autorului V. Cușnir, prin extorcare se înțelege cererea insistentă prin amenințarea săvârșirii acțiunilor care vor cauza un prejudiciu intereselor legale ale persoanei interesate în acțiunea (inacțiunea) vizată ori punerea intenționată a persoanei în așa condiții, care o impun să ofere remunerația în scopul preîntâmpinării consecințelor nefaste pentru interesele sale legale [43, p. 95].

Conform Hotărârii Plenului CSJ a RM nr. 11/2004 [64], precum și a unor opinii doctrinare expuse în această materie, extorcarea se poate realiza prin una dintre următoarele modalități faptice:

a) punerea victimei în situația care o determină să-i transmită coruptului remunerația ilicită, pentru a preîntâmpina producerea efectelor nefaste pentru interesele legitime sau ilegite ale victimei;

b) amenințarea cu lezarea intereselor legitime sau ilegite ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite coruptului remunerația ilicită;

c) nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită remunerația ilicită către corupt, pentru a evita lezarea unor interese legitime sau ilegite ale victimei [64; citat după 17, p. 25].

Este cunoscut faptul că unele și aceleași cuvinte, noțiuni, întrebuințate în cadrul unuia și aceluiași act normativ, trebuie să dispună de același conținut și, respectiv, să fie interpretate la fel. Conform DEX-ului **a extorca** înseamnă *a obține un lucru de la cineva prin amenințări, violență șantaj etc.* [47], adică, în context, extorcarea bunurilor și serviciilor ar putea fi înfăptuită și prin șantaj. În legătură cu această din urmă ipoteză, considerăm că nu pot fi contrapuse noțiunea de **șantaj**, care este definită de lege, cu noțiunea de **extorcere**, care, în mod descriptiv, nu este prevăzută de lege. Art. 189 C. pen. al RM prevede răspunderea pentru *cererea de a transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului, ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau apropiaților acestora* [30].

Extorcarea, în sensul art. 256 C. pen. al RM, are, totuși, o accepțiune mai restrânsă în raport cu extorcarea bunurilor sau serviciilor ca formă agravantă a coruperii pasive incriminate în art. 324 alin. (2) lit. c) C. pen. al RM. Astfel, autorii S. Brînza, V. Stati și X. Ulianovschi [19, p. 631] susțin că divizarea intereselor corupătorului în legale și ilegale iese în afara conținutului extorcării bunurilor și serviciilor, și nu reprezintă un semn constitutiv al ei. În acest sens, considerăm justificat a consemna că în cazul extorcării se au în vedere numai acele interese amenințate ale victimei care au un caracter legitim, deci sunt interese ocrotite de lege [83, p. 50-55 citat după 17, p. 225].

De altfel, și autorul V. B. Voljenchin subliniază că pe parcursul timpului practica judiciară a legat extorcarea cu amenințarea încălcării nu a oricăror drepturi, dar numai a intereselor legale ale persoanei [114, p. 232-233]. În context, referindu-se la practica judiciară rusă, autorul citat conturează două situații juridice de extorcere:

- deschis și fără echivoc se cere bani, amenințându-se că va săvârși anumite fapte cu încălcarea intereselor legitime ale persoanei ori nu va comite fapte legitime în care este interesat

cel care oferă remunerația și salariatul, neîncălcând ordinea corespunzătoare și normele de drept este obligat să le îndeplinească;

- nu sunt evidente careva amenințări; în scopul inițierii procedurii de transmitere a remunerației se întârzie intenționat realizarea unor activități, examinarea unor probleme de care este interesat consumatorul, deși salariatul a fost obligat și a avut posibilitatea de a le realiza. Un asemenea sens va fi interpretat și în cazul în care interesele legitime sunt încălcate, determinând darea de remunerații [114, p. 232-233].

Cu adevărat, concluzionează V. B. Voljenchin, dacă în joc este pus interesul nelegitim al persoanei, atunci nu este vorba despre o extorcare, fiind create condiții doar pentru aceasta [114, p. 235].

V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, prin generalizarea și analiza practicii judiciare din FR, ajung la concluzia că se pot pune la dispoziție trei forme ale extorcării:

1. Cerința unei remunerații ilicite prin amenințarea cu săvârșirea unor asemenea fapte, care intră în limitele atribuțiilor profesionale ale acestei persoane, prin care se pot cauza daune intereselor legitime ale persoanei.

2. Crearea unor asemenea condiții, în mod intenționat, de către salariat, în care consumatorul este impus de situație de a achita remunerația ilicită pentru evitarea unor consecințe nefaste în raport cu interesele sale legitime.

3. Cerința lucrătorului din sfera de deservire a populației de a i se transmite remunerația ilicită în vederea satisfacerii cerinței legale a persoanei, pe care, în fapt, a fost obligat și a avut posibilitatea de a o realiza în mod real, nedepășind cercul împuternicirilor sale [125, p. 16-17].

Astfel, autorii citați nu pun în evidență categoria de conținut și formă de manifestare a cerinței, ci raportează extorcarea mai mult la legătura convențională între cerința directă ori indirectă și acțiunile ori inacțiunile legitime sau nelegitime care urmau/nu trebuiau să fie realizate.

Analiza celor anunțate anterior, determină posibilitatea de a concepe ***extorcarea ca fiind o cerință (directă ori tacită) insistentă de achitare a remunerației ilicite pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii care conturează cercul de obligațiuni profesionale ale salariatului.***

Caracterul direct ori indirect (tacit) al cerinței promovează conceptul unei structurări tipologice a formelor de manifestare a extorcării. În principiu, această delimitare are loc între:

- ***extorcarea directă***

și

- ***extorcarea indirectă (tacită).***

Unii autori pun în evidență, în baza acelorași premise justificative, între *forma deschisă* și *forma voalată* a extorcării [126; 125, p. 18].

Nu suntem, în acest sens, de acord pe deplin cu opinia autorilor V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, precum că extorcarea directă presupune *amenințarea directă* de către vinovat, prin refuzul de a executa lucrarea ori presta serviciul, ori prin executarea întârziată, necalitativă și nu în măsură deplină [110, p. 51]. Nu amenințarea neexecutării necalitative, expusă în mod direct ori indirect, fac delimitarea între extorcarea directă și indirectă, ci manifestarea cerinței printr-o cerere ori lipsă a acestei cereri directe.

După cum menționează V. I. Colosov și L. C. Malacov, în cazul extorcării directe este vorba despre o *cerință* de a achita recompensa suplimentară. Această metodă este utilizată deseori de către lucrătorii din domeniul transportului, vânzătorii etc. [138, p. 20]. Cerința se materializează prin avertizarea asupra unui refuz eventual al îndeplinirii lucrării ori prestării serviciului ori neîndeplinirea/neprestarea lucrării/serviciului în volumul prevăzut, în termenii indicați ori la calitatea negociată [110, p. 51].

Extorcarea indirectă prezumă crearea unor asemenea condiții, în prezența cărora consumatorul este obligat să transmită remunerația ilicită pentru evitarea consecințelor nefaste cauzate intereselor sale legitime [126; 110, p. 52], adică acțiuni corespunzătoare, care pun clientul (consumatorul) în situația unei necesități de a achita remunerația ilicită [125, p. 18]. Printre persoanele care profită de această formă a extorcării se evidențiază vânzătorii de bilete la gări, medicii [138, p. 20], profesorii etc. Este important a menționa că condițiile create comportă un caracter artificial [110, p. 52]. În acest ultim sens, susținem opinia autorului V. C. Matveiciuc, care, analizând practica judiciară rusă în materia primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației **pe calea creării unor condiții clienților (consumatorilor)**, invocă la anumite procedee de manifestare a acestei forme a extorcării, și anume:

- a) acțiuni, care împiedică îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului în ordinea stabilită și în termenele indicate (invocarea lipsei lucrătorului care în fapt ar trebui să deservească teritoriul; invocarea lipsei pieselor necesare, care, în fapt, există; trăgănarea termenelor de executare a lucrărilor și prestare a serviciilor din motivele unui volum mare de lucru etc.);
- b) refuzul neîntemeiat de la îndeplinirea obligațiilor stabilite conform serviciului sau lucrării; refuzul de a îndeplini lucrarea ori de a presta serviciul [105] din motivul unei ineficiențe pentru lucrător; refuzul de a îndeplini lucrarea ori de a presta serviciul din anumite motive inventate etc.;

- c) crearea artificială ori folosirea unor anumitor obstacole - ca temei pentru primirea remunerației ilicite [138, p. 21].

După cum menționează S. Brînza și V. Stati, aceste clasificări nu influențează asupra calificării faptei conform art. 256 C. pen. al RM, însă pot fi luate în vedere la individualizarea pedepsei [17, p. 225]. Totuși, lipsa modului de acțiune prescris în cazul infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației – extorcarea – determină și lipsa infracțiunii în ansamblu [16, p. 107-108; 110, p. 52]. Or, în lipsa extorcării în sensul descris anterior lipsește unul dintre semnele constitutive ale infracțiunii (semn obiectiv) și, în ansamblu, este lipsă componenta de infracțiune [125, p. 17-18]. În acest sens, nu poate fi considerată recompensă ilicită în contextul acestei infracțiuni primirea de către un chelner a *bacșișului*, transmiterea unui cadou pentru o operație reușită efectuată etc.; dacă acestea nu au fost anticipate de acțiuni care au determinat aceste plăți suplimentare, atunci infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este lipsă. Caracterul benevol al transmiterii recompensei ilicite determină excluderea semnului extorcării – ca metodă de acțiune în cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [11, p. 353; 110, p. 52].

Deci, în lipsa metodei de extorcare, primirea unei remunerații nu poate fi calificată în baza art. 256 C. pen. al RM [30], dar se poate aproba atragerea la răspundere contravențională conform art. 315 C. con. al RM [28] – primirea (luarea) în exercițiul funcțiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii [17, p. 225-226; 75, p. 876].

Și dacă, subliniază I. Țurcanu, extorcarea sporește considerabil pericolul social al luării de mită, precum și al personalității infractorului [103, p. 98], atunci în cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației această extorcare prezumă gradul prejudiciabil al infracțiunii, în particular prin faptul că extorcarea devine nu un semn agravant, ci un semn constitutiv obligatoriu al infracțiunii. Evident, între fapta de primire prin extorcare a unei remunerații ilicite și starea prejudiciabilă creată pentru relațiile de prestare de servicii există un raport de cauzalitate.

Din detalizarea specificului și conținutului extorcării – ca metodă de comitere a infracțiunii, care este anume în asemenea mod abordată la moment de legislația și teoria penală, conchidem următoarele:

- se face distincție, după modul de raportare a semnului la momentul comiterii infracțiunii, între semne preexistente, concomitente și subsecvente;
- metoda de comitere a infracțiunii este un semn care are caracter concomitent;

- în fapt, extorcarea (determinată ca o *cerință (directă ori tacită) insistentă de achitare a remunerației ilicite pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii care conturează cercul de obligațiuni profesionale ale salariatului*) se manifestă în formă preexistentă, după aceasta urmând fapta de primire propriu-zisă a remunerației ilicite, adică metoda preexistă elementul material al infracțiunii;

- în aceste limite de interpretare, considerăm justificată **atribuirea extorcării** – în particular din punct de vedere normativ – **la conținutul elementului material al infracțiunii**, fiind cumulativă unei alte modalități – primirea remunerației ilicite.

În fapt, prevederea în textul legii penale a unui element material bazat pe două semne obiective concomitente (adică conturează elementul material al infracțiunii) și consecutive ar evita eventuala atribuire, la moment nejustificată, a faptelor legate de extorcare la categoria elementului material. Or, acestea ar fi prevăzute anume în asemenea mod.

Printre condițiile care pun în valoare existența laturii obiective a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, am indicat anterior: la *sfera de incidență a acestor lucrări ori servicii - comerț, alimentație publică, transport, deservire socială, comunală, medicală sau de altă natură*, precum și la *legătura incidentă între limitele lucrărilor și serviciilor îndeplinite/prestate și limitele obligațiilor de serviciu ale salariatului*.

În raport cu sfera de incidență a acestor lucrări, considerăm necesară de a păstra caracterul imprevizibil al ramurilor incidente sferei de deservire, fapt care nu implică nici într-un mod un aspect de imprevizibilitate a normei. Or, aceste ramuri, deși nu sunt prevăzute expres și exhaustiv de legea penală, pot fi limitate de cadrul sistemului economic și activităților economice desfășurate. Astfel, V. I. Colosov și L. C. Malacov menționează că prin altă sferă de deservire a populației poate fi înțeleasă îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor în domeniul sanatorial, cultural, sportiv, deservirii poștale, asigurării de stat, asigurării instituțiilor preșcolare etc. În acest context, trebuie de ținut cont de faptul că îndeplinirea anumitor lucrări ori prestarea unor servicii intră în cercul atribuțiilor profesionale ale acestor salariați [125, p. 14]. Practica judiciară unificată a FR indică la incidența infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (anterior reglementată de C. pen. al acestei țări) la domeniile sanatorial, cultural, sportiv, asigurării poștale, asigurării de stat, deservirii instituțiilor preșcolare etc. [150].

Și dacă, anterior se remarcă că cel mai frecvent la răspundere penală pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației erau supuși taximetriștii, atunci la etapa actuală acest lucru devine aproape imposibil, mulți taximetriști

stabilindu-și în mod individual prețurile și tarifele pentru serviciul acordat. Iar acest preț se enunță din start și nu devine iminent semnul *extorcării*.

În context, considerăm necesară, evidențierea, în legea penală ***a sectorului de deservire a populației, comerț, alimentație publică, asistență socială, servicii comunale, medicină, învățământ, transport, alte ramuri.***

În raport cu extorcarea, în cazul infracțiunilor de corupție, concluzionăm că stabilirea conținutului extorcării bunurilor și serviciilor trebuie să fie determinată în strictă corelație numai cu acțiunile persoanei cu funcție de răspundere, iar în situația infracțiunii prevăzute la art. 256 C. pen. al RM, extorcarea remunerației urmează a fi tratată prin prisma îndeplinirii lucrărilor, prestării serviciilor care țin de obligațiile profesionale ale salariatului. Adică, art. 256 C. pen. al RM conține un asemenea semn important, care se referă la caracteristica faptei persoanei, condiționată de remunerația ilicită. În particular, este vorba de indicarea la faptul că elementul material trebuie să se înscrie **în limitele obligațiilor de serviciu.**

În acest sens, V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin consideră că răspunderea penală pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează să intervină doar cu condiția că remunerația ilicită a fost primită pentru îndeplinirea **lucrărilor** (prin *lucrări*, subliniază S. Brînza și V. Stati, punctul de vedere fiind coroborat și din perspectiva practicii judiciare unificate a RM, se are în vedere ansamblul de acțiuni prin care se obține un produs sau se modifică caracteristicile acestuia [64; 17, p. 226; 75, p. 877]) ori prestarea **serviciilor** (prin *serviciu* se înțelege activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, realizată în vederea satisfacerii unor necesități ale consumatorului sau persoanei apropiate acestuia [17, p. 226; 75, p. 877; 64]) legate de deservirea populației, **care intră în cercul obligațiilor de serviciu ale salariatului** [110, p. 52-53].

Or, nu are importanță faptul dacă asemenea lucrări ori servicii erau îndeplinite/prestate de către salariat în mod permanent, provizoriu ori potrivit unei însărcinări speciale [109, p. 1006]. Limitele acestor obligațiuni de serviciu reies din cadrul normativ în vigoare, contractele de muncă, instrucțiuni, regulamente de activitate în cadrul acestor întreprinderi, instituții ori organizații implicate în procesul de deservire a populației, precum și din textul unor ordine, dispoziții etc. [110, p. 52-53].

În cazul în care recompensa ilicită a fost primită prin extorcare, dar pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea serviciilor care nu intră în cercul atribuțiilor de serviciu ale salariatului, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este, după am anunțat anterior, lipsă [110, p. 53]. Cu alte cuvinte, în cazul în care vreun serviciu ori vreo lucrare este prestată/îndeplinită nu în legătură cu obligațiunile sale

profesionale, atunci aceste fapte nu atrag răspunderea penală pentru primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [125, p. 14]; dacă această remunerație se acordă din motive diverse (relații de rudenie, prietenești etc.), în acest caz nu există o componentă a infracțiunii de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 25].

Deci, esențial este ca salariatul să *îndeplinească un act în virtutea funcției sale*, adică este vorba despre îndeplinirea unui act care intră în atribuțiile de serviciu ale salariatului (*drepturile și obligațiile de care dispune o persoană în temeiul funcției pe care o ocupă și o exercită în cadrul întreprinderii, instituției sau organizației* [6, p. 25]), iar prin expresia *obligat în temeiul funcției sale* se înțelege că îndeplinirea actului constituie o îndatorire de serviciu a salariatului. Cu alte cuvinte, este vorba de îndeplinirea unui act întotdeauna licit și totodată obligatoriu pentru funcționar [53, p. 130]. Or, acțiunile care intră în limitele obligațiilor de serviciu ale salariatului determină și limitele răspunderii penale. Art. 256 C. pen. al RM stabilește răspunderea penală doar pentru faptele care intră în limitele competenței de serviciu a salariatului. Stabilirea caracterului acțiunilor condiționate de remunerația ilicită în formularea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM constituie, în mod evident, menționează V. C. Matveiciuc, o premisă corectă [138, p. 24-25]. Pentru a clarifica semnificația corelativă între infracțiunile de serviciu, în general, și cele profesionale, în mod special, precum și în vederea delimitării clare a unor categorii de infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul, este necesară, în opinia noastră, precizarea expresă în lege a limitelor incidenței infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în baza prevederii exprese nu la ***obligațiile de serviciu ale salariatului***, ci la ***atribuțiile pur profesionale ale acestuia***. De aici și interpretarea judiciară unificată [64] în materie de răspundere penală pentru infracțiunile de corupție, care prevede (pct. 6.1) că salariatul (angajatul) întreprinderii de stat sau municipale, ale altor persoane juridice de drept public care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare, cele comise se vor califica potrivit art. 256 C. pen. al RM (de exemplu, medicii, cadrele didactice, casierii etc.). Or, executarea acestor atribuții pur profesionale nu sunt producătoare de efecte juridice. În cazul în care aceste atribuții devin incidente funcțiilor producătoare de efecte juridice, această activitate se poate transforma în activitate administrativă, iar, pe această cale, calificarea juridică a faptei prejudiciabile capătă alte dimensiuni de diferențiere.

Corelația dintre îndeplinirea lucrării și prestarea serviciului poate fi conturată, în timp, prin două variante alternative, care nu produc efecte juridice la calificarea infracțiunii: această

îndeplinire/prestare a lucrării/serviciului poate avea loc *înainte* sau *după* primirea remunerației ilicite [157, p. 300; 170, p. 313; 165, p. 321].

Existența infracțiunii nu este subordonată vreunei condiții privind locul și timpul săvârșirii [53, p. 129]. Din contextul premiselor anunțate anterior reiese că remunerația ilicită poate fi primită doar pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii (anumite acțiuni), care țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat. După cum anunță V. C. Matveiciuc, problema legată de primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrării ori prestarea serviciului, pe care persoana urmează a le îndeplini în legătură cu obligațiile sale de serviciu este tratată, de legislația penală în afara timpului comiterii ei. Corespunzător, ilegală va fi considerată oricare remunerație primită până la săvârșirea acestei acțiuni, cât și după realizarea ei [138, p. 23; 36]. De asemenea, se constată că infracțiunea poate fi comisă atât în cadrul întreprinderii, instituției sau organizației, care asigură deservirea populației, cât și în afara lor [125, p. 20].

De asemenea, legea nu determină și faptul în interesele cărei persoane se comite acordarea remunerației ilicite. De regulă, figurează interesele personale, dar pot fi stabilite cazuri de acordare a remunerației ilicite în interesele altor terțe persoane. Dacă în primul caz interesul coincide cu avantajul persoanei, în cel de-al doilea caz – interesul va fi un element component al acestui interes general [138, p. 23].

Analiza laturii obiective ar fi fost incompletă fără relevarea momentului consumării infracțiunii analizate. Deși, V. C. Matveiciuc consideră că succesul soluționării acestei probleme complexe depinde de conturarea rezolvării definitive a situației referitoare la natura juridică a componenței infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [138, p. 25], în opinia noastră această natură juridică poate fi perfect dimensionată și reieșită din cadrul normativ în vigoare. Însă, la moment, art. 256 C. pen. al RM, deși oferă posibilitate de a interpreta unilateral acest moment consumativ, prezintă și multiple incertitudini legate de eficiența aplicării normei în cadrul variantelor tipice și atipice ale infracțiunii. În fapt, legea penală descrie infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației prin intermediul unei componențe formale de infracțiune (momentul în cauză este tratat în mod unilateral în literatura de specialitate autohtonă [17, p. 226; 75, p. 876]). Și acest ultim fapt nu dictează și eventualitatea unei lipse a urmărilor prejudiciabile ale acesteia. În cazul tuturor faptelor de natură infracțională anumite daune prejudiciabile există ori există un grad prejudiciabil iminent de cauzare a acestor daune, doar că ele, într-un caz aparte urmează a fi stabilite pentru existența componenței respective de infracțiune (componența materială), iar în alt caz – nu certifică necesitatea stabilirii lor

(componenta formală), în acest ultim caz fiind de natură a individualiza răspunderea și pedeapsa penală.

Nu suntem de acord cu autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții, care operând cu analiza infracțiunii de primire a unor foloase necuvenite, menționează necesitatea identificării urmărilor imediate (în forma creării unei stări de pericol pentru bunul mers al activității organizației de stat sau obștești în serviciul căreia se află făptuitorul actului de improbitate) și legătura de cauzalitate [53, p. 131]. Deși, această urmare imediată în cazul infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constă anume în producerea unei stări prejudiciabile atât pentru prestatorii de servicii, cât și pentru consumatorii acestora, totuși, legea penală nu condiționează existența infracțiunii de producerea vreunui rezultat determinat.

În opinia mai multor autori (S. Brînza, V. Stati, V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov, S. I. Niculin), pe care susținem integral, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se consideră consumată din momentul primirii cel puțin a unei părți din remunerația ilicită [17, p. 226; 75, p. 876; 110, p. 53; 123, p. 377] (cu condiția, după cum remarcă V. D. Voljenchin că remunerația a fost acordată în părți [114, p. 217]), indiferent, după cum anunță V. C. Matveiciuc, dacă serviciul a fost prestat ori lucrarea a fost îndeplinită în măsură deplină, parțial ori deloc [138, p. 24]. Într-adevăr, remarcă V. D. Voljenchin, acest moment, comparativ, nu este cu dificultate a-l stabili, când în calitate de obiect al remunerației sunt banii sau alte bunuri mobile și se transmit nemijlocit. Este semnificativ mai dificil a soluționa problema când acest obiect este constituit din diferite avantaje cu caracter patrimonial [114, p. 217].

În același sens, V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin consideră că răspunderea penală pentru infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează să intervină doar cu condiția că remunerația ilicită a fost primită pentru îndeplinirea lucrărilor ori prestarea serviciilor legate de deservirea populației, care intră în cercul obligațiilor de serviciu ale salariatului [110, p. 52-53]. Or, autorii citați au pus în evidență limitele obligațiilor ce intră în competența salariaților, dar nu momentul de consumare a infracțiunii, fiind posibilă identificarea infracțiunii și în formă atipică, consumarea fiind anterioară primirii propriu-zise a acestei remunerații ilicite.

Astfel, potrivit legii penale se consideră prejudiciabilă și pasibilă de pedeapsă penală remunerația, legată atât de încălcarea de către persoană a obligațiilor sale, cât și primirea pentru anumite fapte legale. În cazurile în care acțiunile persoane formează componenta unei alte infracțiuni, urmează a fi identificată prezența unui concurs real de infracțiuni [138, p. 24].

În opinia noastră, extorcarea întotdeauna preexistă infracțiunii, iar abordarea acestui semn în calitate de metodă nu este justificată pe deplin (ori metoda constituie un semn concomitent al infracțiunii). În acest sens, constatarea doar a faptului de extorcare, fără primirea remunerației ilicite va fi tratată ca fiind o tentativă de infracțiune (aceasta din urmă, după cum susține pe bună dreptate M. A. Cocaină și A. Cocaină, are loc pe baza a două categorii de norme, norma din Partea specială care descrie conținutul infracțiunii consumate și norma integratoare, complinitoare sau de extindere a incriminării, din Partea generală, unde se definește tentativa [26, p. 83; 3, p. 36-40] – în cazul nostru - art. 27 C. pen. al RM). Cele anunțate permit a formula necesitatea combinării elementului material pe baza a două modalități cumulative: extorcarea și primirea, momentul de consumare a infracțiunii fiind același, precum este la moment: din momentul primirii ilicite cel puțin a unei părți din remunerație. În contextul celor descrise, devine iminentă formularea tehnică a art. 256 alin. (1) C. pen. al RM în următoarea redacție: ***extorcarea și primirea ilicită a unei remunerații de către un angajat în sectorul de deservire a populației, de comerț, alimentație publică, asistență socială, servicii comunale, medicină, transport și alte ramuri, pentru prestarea unui serviciu ori îndeplinirea lucrării la care era obligat în temeiul atribuțiilor sale pur profesionale.***

În contextul enunțat, se poate de constatat faptul că dacă primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu a avut loc din motive independente de voința făptuitorului, atunci infracțiunea nu este examinată în calitate de a fi consumată; în situația respectivă fiind vorba despre o tentativă infracțională (art. 27, 256 C.pen. al RM) [125, p. 20; 138, p. 26]. Nu suntem, însă, de acord cu ideea precum că dacă recompensa încă nu a fost primită, dar a fost consumată înțelegerea despre forma și mărimea acesteia, este prezentă, în opinia autorilor V. I. Colosov și L. C. Malacov, o tentativă de infracțiune [125, p. 20-21]. În acest caz, în viziunea noastră, este vorba despre o pregătire de infracțiune, însă nu este pasibilă de răspundere și pedeapsă penală, infracțiunea prevăzută de art. 256 C. pen. al RM fiind catalogată ca o infracțiune ușoară.

4.2. Latura subiectivă a infracțiunii

Conduita infracțională constituie o expresie a unei unități dialectice dintre două laturi constitutive ale infracțiunii, alăturate unor elemente preexistente (corelația corectă a semnelor obiective și subiective ale componenței de infracțiune presupune corespunderea lor completă [9, p. 105]):

- **latura obiectivă** sau exterioară **a infracțiunii**, care se valorifică prin intermediul unor semne concomitente și subsecvente (uneori anumite condiții căpătând rol de condiții-premisă) și de fapt reflectă un temei real al răspunderii penale

și

- **latura subiectivă** sau internă [93, p. 185; 34, p. 151] **a infracțiunii**, manifestându-se prin atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă comisă și față de urmărirea prejudiciabile produse, și constă dintr-un ansamblu de semne cu caracter concomitent.

C. Bulai subliniază faptul că, fără considerarea laturii subiective, actul de conduită în materialitatea sa ar fi lipsit de semnificația umană și moral-politică, asemenea cum atitudinea psihică, nematerializată în conduita exterioară, ar fi lipsită de aspectele material și social specifice infracțiunii. În context, izolarea celor două laturi nu poate fi admisă decât într-un mod convențional și numai dintr-un plan mental, fiind necesară mai cu seamă din perspectivă didactică [21, p. 129-130]. Cu alte cuvinte, componența de infracțiune, în afară de obiect de atentare (obiect juridic și obiect material) și latură obiectivă (elemente obiective ale infracțiunii), este descrisă prin intermediul subiectului infracțiunii (subiect activ și subiect pasiv) și a laturii subiective a acesteia (aceste două ultime elemente fiind de natură subiectivă). Latura subiectivă presupune, după cum s-a consemnat anterior, atitudinea psihică a persoanei în raport cu fapta prejudiciabilă comisă și urmarea periculoasă survenită, caracterizată printr-o anumită formă de vinovăție, scop și motiv (mobil) al infracțiunii [138, p. 31].

După cum menționează A. Borodac, latura subiectivă a infracțiunii reprezintă reflectarea sau posibilitatea reflectării în conștiința subiectului activ a semnelor obiective ale faptei comise și caracterizează atitudinea față de ele [9, p. 104].

În același sens, T. Dima definește latura subiectivă a infracțiunii ca fiind atitudinea psihică a infractorului, formată din stări intelective (atitudinea conștiinței, scop), stări afective și volitive (motive, mobiluri), atitudine psihică ce precede și însoțește fapta infracțională și urmările ei [50, p. 188]. Alegația enunțată anterior la faptul că semnele laturii subiective comportă doar un caracter concomitent, oferă temei de a nu fi de acord cu autorul T. Dima, care subliniază că aceste stări **precedă** și însoțesc fapta infracțională, ci a propune justificată opinia autorului A. Boroi, care indică la faptul că aceste stări **determină** și **însoțesc** actul fizic de executare [13, p. 119].

Din această ultimă perspectivă, ne lansăm cu ideea susținerii pe deplin a opiniei prin care *latura subiectivă a infracțiunii (a oricărei infracțiuni) semnifică totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea psihică a făptuitorului (sub forma raportului conștiinței și voinței)*

față de materialitatea faptei săvârșite (acțiunea sau inacțiune, urmări prejudiciabile, raport de cauzalitate) pentru ca acea faptă să constituie infracțiune [13, p. 119].

Semnele laturii subiective a infracțiunii uneori sunt prevăzute expres în conținutul legii penale (de exemplu, *distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor* – art. 197 C. pen. al RM), alteori aceste semne sunt elucidate prin intermediul interpretării normei puse în vedere. Însă, în fapt, determinarea laturii subiective a infracțiunii are loc prin intermediul analizei minuțioase a caracterului atentatului infracțional [138, p. 31].

Structura laturii subiective a infracțiunii este constituită **vinovăție** [51, p. 114-119] (semn obligatoriu) și **scop** (finalitatea urmărită prin săvârșirea faptei ce constituie elementul material al infracțiunii, obiectivul propus și reprezentat de către făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale [21, p. 118]) și **motiv** (impulsul intern al făptuitorului la săvârșirea infracțiunii, adică acea dorință, tendință, pasiune, acel sentiment care a făcut să se nască în mintea făptuitorului ideea săvârșirii unei anumite activități conștient orientate într-o anumită direcție, în vederea satisfacerii acelei dorințe, tendințe, pasiuni etc. [21, 130, 143]) (semne facultative) [34, p. 151]. Aceste trei semne formează trei categorii de sine stătătoare [160, p. 127] ale laturii subiective a infracțiunii. Cu adevărat, se constată că prezența scopului special la săvârșirea faptei demonstrează prezența intenției directe și exclude pe cea indirectă și cu atât mai mult vinovăția imprudentă [135, p. 448].

Vinovăția, sub aspect penal, este percepută atât în calitate de semn obligatoriu al infracțiunii, cât și în calitate de semn obligatoriu al laturii subiective a componenței de infracțiune (pe această ultimă cale – semn obligatoriu al componenței de infracțiune). Am nuanțat vinovăția și în calitate de semn care determină legalitatea și caracterul personal al răspunderii penale (art. 6 C. pen. al RM), adică persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale **numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție**.

Conform art. 14 alin. (1) C. pen. al RM, *infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă* [30].

În baza art. 51 C. pen. al RM, temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii (*totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă* – art. 52 alin. (2) C. pen. al RM), stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale; răspunderii penale este supusă **numai persoana vinovată** de săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală.

În opinia noastră, nu pot fi admise tezele unor criterii *de evaluare (definitorii)* ale conceptului vinovăției. În context, vinovăția poate fi definită ca atitudinea psihică a persoanei

care, săvârșind cu voință neconstrânsă o faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, a avut, în momentul executării, reprezentarea faptei prejudiciabile și a urmărilor prejudiciabile ale acesteia sau, deși nu a avut reprezentarea faptei și a urmărilor, a avut posibilitatea reală a acestei reprezentări [12, p. 91].

În cazul componenței de infracțiune nu interesează vinovăția în general (intenție ori imprudență), ci forma de vinovăție incidentă răspunderii penale în conformitate cu norma care vizează infracțiunea concretă. Deci, vinovăția constituie un semn obligatoriu al conținutului infracțiunii. Fără determinarea vinovăției nu există componență de infracțiune, nu există infracțiune, și, pe cale de consecință, nu există răspundere penală [138, p. 31]. Într-adevăr, fiecare încălcare se caracterizează printr-o latură subiectivă și anume este reflectată întotdeauna printr-o formă concretă de vinovăție. Formele evidențiate de vinovăție (intenție ori imprudență) constituie prin sine acele criterii formulate în legislație, care permit de a determina limita subiectivității faptei prejudiciabile, care variază de la cea mai evidențiată, în forma intenției directe, până la cea mai puțin evidențiată, manifestată prin neglijență. [118, p. 109]

După cum am menționat anterior, vinovăția constituie un semn obligatoriu. Caracterul obligatoriu pune în vedere o raportare a necesității determinării acesteia pentru existența laturii subiective a oricărei infracțiuni în general [9, p. 104; 130, p. 19; 92, p. 29] și, în particular, a oricăror infracțiuni din sfera economică [116, p. 7; 92, p. 255] Forma vinovăției în cazul unei infracțiuni, când dispoziția nu face apel la latura subiectivă, reiese din esența faptei incriminate și a termenilor utilizați în dispoziția articolului (din interpretările sistematice). Cu alte cuvinte, baza metodologică a recunoașterii raportului de conștientizare în psihicul persoanei a infracțiunii comise de către acesta constituie criteriul relevării ei prin intermediul analizei activității persoanei care a comis infracțiunea. Din aceste raționamente, vinovăția trebuie stabilită prin intermediul ansamblului de semne cu caracter juridic ale laturii obiective a infracțiunii, în baza cărora are loc delimitarea și repartizarea infracțiunilor în forme materiale și formale [138, p. 31-32].

După cum am anunțat anterior, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este o infracțiune cu componență formală (infracțiune zisă de atitudine [22, p. 177], care se consumă din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile [119, p. 30-31]). Referitor la determinarea vinovăției în cazul infracțiunilor cu componență formală, în literatura de specialitate se identifică mai multe puncte de vedere. V. C. Matveiciuc citează că unii autori consideră că în cazul infracțiunilor descrise prin intermediul componențelor formale vinovăția este exprimată în atitudinea psihică a persoanei nu numai față de faptă, ci și față de consecințe, alți autori susțin că în cazul infracțiunilor cu componente

formale, la care urmarea prejudiciabilă nu constituie un semn obligatoriu, atitudinea psihică față de aceasta nu influențează forma vinovăției, adică în cazul componenței formale de infracțiune vinovăția este stabilită prin atitudinea psihică față de fapta prejudiciabilă (acest din urmă moment este susținut de către autorul B. A. Curinov [134, p. 115]). În acest sens, autorul citat consideră că este adecvat cel de-al doilea punct de vedere prin prisma faptului că nu se ignoră deosebirea dintre componentele formale și materiale de infracțiuni, condiționată prin intermediul structurii normativului penal. Și, în acest caz, dacă latura obiectivă a infracțiunii cu componentă formală se reduce la semnul faptei prejudiciabile, atunci și aspectul volitiv al conținutului vinovăției trebuie determinat în raport cu acest semn [138, p. 32]. Nu achiesăm la acest ultim punct de vedere, anunțând că noțiunea de vinovăție este una pentru oricare categorii de infracțiuni: cu componente formale ori cu componente materiale. Astfel, conform art. 17 C. pen. al RM, *se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări*, iar în baza art. 18 C. pen. al RM - *se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă* [30]. Oricare infracțiune este caracterizată prin anumite urmări prejudiciabile (de altfel acest fapt reiese din caracterul prejudiciabil – semn al infracțiunii), nu însă de fiecare dată aceste urmări sunt obligatorii pentru existența unei anumite infracțiuni, fapt care face diferențierea între infracțiuni cu componentă formală și infracțiuni cu componente materiale. În toate cazurile, însă vinovăția urmează a fi apreciată prin cele două semne ale aspectului intelectual și semnul obligatoriu cu caracter volitiv.

Dispoziția art. 256 C. pen. al RM, într-adevăr, nu conține indicații referitoare la forma vinovăției (amintim că în RM nu este în acțiune regula indicată în alte legislații, precum că dacă norma nu prevede expres forma imprudentă a vinovăției, infracțiunea se consideră săvârșită doar cu intenție [149, p. 45]). În același timp, structura laturii obiective a infracțiunii respective (caracterul acțiunii, metoda (modul) de săvârșire) indică că această infracțiune se săvârșește numai cu intenție directă. Însăși primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației presupune că salariatul conștientizează faptul că remunerația primită este ilegală și, totuși, dorește s-o primească. Acest moment reiese și din faptul că persoana își cunoaște perfect cercul obligațiilor profesionale.

Urmând logica acestor legități metodologice generale, V. C. Matveiciuc, P. I. Grișaev și B. V. Zdravomâslov susțin că infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se manifestă prin intenție directă [138, p. 32; 159, p.293]. Același lucru este susținut pe deplin și de către autorii A. Borodac, V. Berliba, R. Cojocaru, S. Brînza, V. Stati, V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane, Th. Mrejeru, D. Florescu, D. Safta, M. Safta etc. [11, p. 353; în 4, p. 558; 18, p. 276; 17, p. 226; 75, p. 877; 53, p. 131; 86, p. 16]. În context, se subliniază că este necesară voința făptuitorului de a primi bani sau alte foloase, și știința că banii sau foloasele primite nu-i sunt legal cuvenite. Lipsește intenția necesară pentru existența infracțiunii dacă excepțional salariatul nu își dă seama că primește o retribuție și aceasta chiar și atunci când persoana care dă folosul are credința că este vorba de o retribuție [53, p. 131]. Fapta (primirea remunerației ilicite) presupune că persoana, primind o asemenea remunerație, conștientizează că o asemenea faptă este ilegală și tinde spre realizarea ei. Or, persoana implicată în sfera de deservire a populației deține o specializare îngustă și execută lucrări ori prestează servicii concrete, care intră în limitele atribuțiilor sale profesionale [167, p. 610; 138, p. 33]. Se cunoaște că asemenea lucrări ori servicii nu presupun încasarea unor plăți suplimentare, se cunoaște forma de achitare a unor servicii cu plată și prețurile lor, dar, totuși, se face tot posibilul pentru primirea unei remunerații ilicite. Nu considerăm adecvată, însă, concluzia autorului V. C. Matveiciuc, care prezumă că dacă studiul dosarelor penale a evidențiat faptul că nici o persoană condamnată pentru această infracțiune nu a declarat că a fost în necunoștință cu privire la obligațiile sale profesionale, se deduce că acestea trebuie să le cunoască [138, p. 33]. Adică, considerăm că această cunoaștere (elementul intelectual al vinovăției) și această dorință de comitere (aspectul volitiv) trebuie probată de fiecare dată.

Autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov subliniază obligativitatea stabilirii, în cadrul interpretării laturii subiective a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, a intenției directe și a scopului infracțiunii. În opinia autorilor citați, scopul este material [125, p. 22-23]. Intenția directă, determină autorii, include în sine conștientizarea de către vinovat a caracterului prejudiciabil al faptelor comise și dorința de a le realiza, adică făptuitorul conștientizează că prin acțiunile sale cauzează o daună materială clientului (consumatorului) și dorește obținerea unui câștig patrimonial pentru îndeplinirea obligațiilor profesionale [125, p. 22-23]. În opinia noastră, scopul infracțiunii, într-adevăr, capătă un caracter obligatoriu și acesta, susținând opinia autorilor V. Berliba și R. Cojocaru este anume material [4, p. 558]. În același sens, nu achiesăm la poziția autorilor S. Brînza și V. Stati care completează conținutul scopului obligatoriu cu *îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale salariatului* [18, p. 276]. În

opinia noastră, reieșind din textul normei analizate, și anume *primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat*, ar fi absurdă catalogarea și evaluarea cu adevărat în calitate de scop al primirii – *îndeplinirea unor lucrări sau prestarea serviciilor*. Un asemenea scop poate și să nu existe, însă infracțiunea să fie identificată. Și acest ultim fapt deduce mai cu seamă ideea că acesta nu constituie un scop în sine, dar o condiție obligatorie a infracțiunii.

În literatura juridică s-a exprimat și punctul de vedere, constată autorii V. Dongoroz, I. Fodor, S. Kahane și alții, potrivit căruia infracțiunea se săvârșește numai cu intenție directă, fiind necesar ca făptuitorul să acționeze cu voința de a primi bani sau alte foloase după ce a îndeplinit un act în virtutea funcției sale și la care era obligat în temeiul acesteia și știința că acestea nu i se cuvin legal. În opinia autorului H. Diaconescu, interpretarea prevederilor art. 256 C.pen. al RM nu justifică o atare concluzie restrictivă [48, p. 44].

Susținem pe acest fon aserțiunea autorului V. C. Matveiciuc, că operând cu logica comportamentului subiectului activ al infracțiunii, când acesta își cunoaște obligațiile sale de serviciu, dar conștient acționează în ciuda acestor obligații și, mai mult ca atât, în ciuda încălcării prescripțiilor normative, apelând, în context, la extorcare, se stabilește prezența doar a vinovăției în forma intenției directe [138, p. 33]. Aspectul intelectual al intenției directe în cadrul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este caracterizat prin conștientizarea gradului prejudiciabil anume al faptei de primire a remunerației ilicite: subiectul activ își dă seama de gradul prejudiciabil al acestei fapte, care prejudiciază ori pune în pericol încălcarea relațiilor sociale care asigură activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor implicate în sfera de deservire a populației și prejudiciază interesele materiale ale persoanei [138, p. 33].

Aspectul volitiv al intenției în cazul primirii unei remunerații ilicite se caracterizează prin dorința de a primi această remunerație de la consumatorul de lucrări ori servicii. Dorința de a primi remunerația ilicită nu apare la vinovat în mod spontan, ea urmează o anumită evoluție. În cazul primirii remunerației ilicite persoana vinovată își orientează voința sa spre comiterea acțiunii prejudiciabile. În acest sens, orientarea activă a voinței sale spre atingerea scopului (scopul material tendință a persoanei de a obține într-un mod ilegal un venit), determină existența doar a intenției directe – ca formă de vinovăție [138, p. 33-34].

După cum am anunțat anterior, operând cu opinia autorilor V. Berliba, R. Cojocaru, V. C. Matveciuc, stabilim că scopul material (în context de finalitate urmărită prin săvârșirea faptei prejudiciabile [22, p. 193]) cel mai adecvat caracterizează latura subiectivă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, predetermină caracterul acestei infracțiuni, este acel rezultat pe care dorește făptuitorul să-l materializeze [4, p. 558; 138, p. 35].

Motivul (mobilul) desemnează acel sentiment (dorință, tendință, pasiune) ce a condus la nașterea în mintea făptuitorului a ideii săvârșirii unei anumite infracțiuni [50, p. 189]; acel stimulent determinant în luarea hotărârii infracționale pentru realizarea satisfacției persoanei [34, p. 172] Motivul și scopul infracțiunii se află într-o legătură reciprocă, fiind, în același timp, semne distincte ale laturii subiective a infracțiunii. Spre deosebire de scop, care este caracteristic activității voluntare, reflectă rezultatul spre care făptuitorul tinde, motivul reflectă elementele de determinare conștientă a conduitei ilicite ale acestuia [34, p. 173]. Acestea indică de pe poziții diferite la aspectul volitiv al infracțiunii.

Cu adevărat, legea penală nu indică în mod direct la careva motive de comitere a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, însă analiza metodei de comiterea infracțiunii, în special primirea unei remunerații ilicite pe calea extorcării probează faptul că este prezent scopul de profit și motivele materiale, tendința de a se îmbogăți pe seama clienților (consumatorilor). Motivul infracțiunii se exprimă, de regulă, în interesul material [17, p. 226; 75, p. 877], consemnează S. Brînza și V. Stati. Acest semne devine obligatoriu pentru infracțiunea în cauză, constată și autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov [125, p. 23]. În fapt, susținem și noi că, reieșind din conținutul scopului infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației - care este material, iar motivele conturează o legătură anumită cu acest scop, precum că aceste motive sunt, de regulă, sunt de îmbogățire [4, p. 558].

Concluzionând cele consemnate, se stabilește că latura subiectivă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației presupune, în calitate de semne obligatorii, vinovăția în forma intenției directe, scopul material și motivul de îmbogățire [145, p. 10]. În final, nu considerăm adecvată indicarea, la descrierea componentei de infracțiune în sentințele de condamnare, doar la prezența laturii subiective în forma intenției și motivului, fără precizarea conținutului lor în fiecare caz concret. Astfel, de exemplu, *pentru a pronunța decizia de condamnare, instanța de apel a reținut că DE [...] acționând în mod intenționat și din interes material, contrar obligațiilor de serviciu, după primirea examenului care a avut loc în formă scrisă la disciplina nominalizată, [...] a pretins [...] bani ce nu i se*

cuvin în sumă de 500 lei [39]. În alte cazuri, latura subiectivă a infracțiunii nici nu se precizează în genere (de exemplu, la 1 noiembrie 2006, aflându-se în biroul de serviciu din incinta autogării or. S., unde activa în calitate de operator – dispecer al acestei autogări a primit prin extorcare, pentru acceptarea prin semnarea necondiționată, suma de 360 lei, fără a crea careva impedimente a foii de rută [36; 35; 37]). Or, în opinia noastră, conținutul vinovăției trebuie reflectat pentru a se determina caracterul și forma vinovăției concrete, iar, pe cale de efect, să se determine semnificația elementului intelectual și volitiv al vinovăției penale în cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

4.3. Forme și modalități ale infracțiunii. Delimitare

Forme. Formele infracțiunii reies, în forma tipică, din conținutul normei penale, iar variantele atipice fiind deduse în proces de interpretare sistematică a legislației penale. Deci, forma consumată a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației reiese din variantele descrise de art. 256 alin. (1) și (2) C. pen. al RM: *primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat, precum și săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane ori în proporții mari [30].*

Infracțiunea prevăzută de art. 256 alin. (1) C.pen. al RM este o infracțiune cu componență formală. Ea se consideră consumată din momentul primirii remunerației sau a altor avantaje patrimoniale [96, p. 421].

În cazul unei infracțiuni prelungite – când, întru realizarea aceleiași intenții infracționale, făptuitorul primește suma remunerației sau a altor avantaje patrimoniale nu deodată, dar în tranșe, este vorba de prezența tentativei la infracțiunea prevăzută de art. 256 alin. (1) C. pen. al RM, dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, acesta va primi doar o parte a remunerației sau a altor avantaje patrimoniale [27; 96, p. 421-422]. În acest context, nu suntem de acord cu abordarea pe care a acceptat-o instanța prin conținutul căreia s-a reținut că în momentul în care a fost abrogată varianta agravantă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, s-a considerat că fapta (faptele) prejudiciabile comise nu întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii. Astfel, prin sentința Judecătorei Soroca din 12 ianuarie 2010, GA a fost achitat de sub învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 256 alin. (2) lit. a) C. pen. al RM, deoarece fapta nu

înrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Acțiunile acestuia au fost încadrate în baza art. 256 alin. (2) lit. a) C. pen. al RM, adică primirea prin extorcere de către o persoană fără funcție de răspundere dintr-o întreprindere, a unei remunerații pentru prestarea unor servicii în sfera transportului, acțiuni săvârșite repetat [36]. Caracterul reperat al unei infracțiuni, la moment, urmează a fi apreciat după regulile concursului de infracțiuni. În cazul în care aceste fapte infracționale sunt legate de o singură rezoluție infracțională, atunci infracțiunea capătă caracter unic prelungit. În situația infracțiunii prelungite este importantă stabilirea momentului de consumare a infracțiunii, fapt care ar determina inițierea unor efecte juridice prevăzute (de exemplu, inițierea curgerii termenului de prescripție a tragerii la răspundere penală). Primirea unei remunerații ilicite unice în proporții mari ori primirea sistematică a remunerațiilor suplimentare de la mai mulți clienți, indiferent de dauna cauzată fiecăruia dintre aceștia, urmează a fi examinată în calitate de infracțiune prevăzută de art. 256 C. pen. al RM [125, p. 20].

Iu. V. Alexandrov, N. A. Bondarenco, V. C. Matveiciuc, G. M. Samilac și A. M. Sobco-Nesteruc se lansează și cu descrierea modalității de manifestare în forma extorcării – fiind identificată ca metodă de comitere a infracțiunii (semn obiectiv obligatoriu al infracțiunii). După cum anunță autorii citați, a săvârși o extorcere în sens juridico-penal, presupune a determina un asemenea comportament al altei persoane, de care este interesată persoana care comite atentatul infracțional și implică extorcerea pentru atingerea scopului infracțional [106, p. 36].

Nu suntem de acord, însă, cu remarcă făcută de către autori, precum că dacă persoana care extorcă remunerația, nu a determinat un comportament adecvat pentru sine, componența infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este lipsă [106, p. 36]. În viziunea noastră, lipsește varianta tipică în forma consumării acestei infracțiuni, dar nu și varianta atipică în forma pregătirii ori tentativei de infracțiuni, care sunt compatibile cu această infracțiune.

Extorcerea întotdeauna preexistă infracțiunii. La etapa comiterii extorcării, fără realizarea elementului material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, ar putea fi constatată o formă atipică a infracțiunii în sens de tentativă de infracțiune. Cu alte cuvinte, dacă salariatul, implicat în sfera de deservire a populației, a extorcat remunerația ilicită pentru o activitate executată ori serviciu prestat, dar nu a primit-o din motive independente de voința acestuia, este vorba despre o tentativă de săvârșire a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [125, p. 20]. Cele anunțate permit a formula necesitatea combinării elementului material pe baza a două modalități cumulative: extorcerea și primirea, momentul de consumare a infracțiunii fiind același, precum este la moment: din momentul primirii cel puțin a unei părți din

remunerația ilicită. Acest ultim punct de vedere este anunțat și de autorii V. B. Brovicov, V. A. Vladimirov și S. I. Niculin, precum și unii autori cazahi, care susțin că infracțiunea de primire a unei recompense ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se consideră consumată din momentul primirii de către salariat cel puțin a unei părți a recompensei ilicite [110, p. 53; 36]. În contextul celor descrise, devine iminentă formularea tehnică cumulativă a *extorcării și primirii*. Dacă, în acest ultim sens, primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu a avut loc din motive independente de voința făptuitorului, atunci infracțiunea nu este consumată, ci se determină o tentativă de infracțiune (art. 27, 256 C.pen. al RM) [125, p. 20; 138, p. 26]. Nu suntem, însă, de acord cu ideea precum că dacă recompensa încă nu a fost primită, dar a fost consumată înțelegerea despre forma și mărimea acesteia, este prezentă, în opinia autorilor V. I. Colosov și L. C. Malacov, o tentativă de infracțiune [125, p. 20-21]. În viziunea noastră, în acest caz, în mod eronat este interpretată forma atipică a tentativei de infracțiune, fiind, în fapt, constatată o pregătire de infracțiune, care nu este pasibilă de răspundere și pedeapsă penală (or, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este o infracțiune ușoară).

Modalități. Teoria penală face delimitare între anumite modalități normative ale infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de anumite modalități faptice, precum și delimitarea între diferite modalități tipice ale infracțiunii și modalități circumstanțiale, cu caracter agravant în cazul infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

Având la bază gradul prejudiciabil al infracțiunilor, componentele de infracțiuni pot fi: [10, p. 69]

- componentă de bază;
- componentă cu circumstanțe agravante;
- componentă cu circumstanțe atenuante.

După cum enunță autorul A. S. Mihlin, gradul prejudiciabil al infracțiunii este determinat inclusiv de circumstanțele agravante ori atenuante ale infracțiunii [169, p. 68]. Modalitățile agravante ale infracțiunii reprezintă o instituție complicată și complexă a dreptului penal, menționează autorii V. D. Laricev și N. S. Ghilmudinov [137, p. 151]. Or, componentele de infracțiuni cu circumstanțe agravante includ în sine semnele componentei de bază, la care se adaugă și cele care agravează răspunderea penală.

În anul 1983, în calitate de circumstanțe agravante ale infracțiunii erau indicate – comiterea infracțiunii repetat ori în proporții mari. Aceste circumstanțe individualizau răspunderea penală prin agravare [125, p. 23].

Art. 256 C. pen. al RM, după cum indică S. Brînza și V. Stati, se manifestă în forma a două infracțiuni tipice și a unei singure variante agravante a infracțiunii [18, p. 273] (deși anterior, autorii vizați au susținut o altă opinie: o infracțiune tipică și unele modalități agravante ale infracțiunii [17, p. 223-224]). În viziunea noastră componenta de bază a infracțiunii este determinată prin intermediul unui ansamblu de semne constitutive și obligatorii, fără de care nu ar fi constatată infracțiunea respectivă în genere, iar componenta cu circumstanțe agravante presupune componenta de bază la care se adaugă un semn ori mai multe semne obiective sau subiective, care determină existența unei modalități diferențiate a infracțiunii [140, p. 297]. Neangajarea componentei cu circumstanțe agravante denotă lipsa anume a acestei componente agravante, nu și a infracțiunii în genere, în varianta componentei de bază. Cele enunțate ne permit să concluzionăm că art. 256 C. pen. al RM determină o modalitate a infracțiunii – în calitate de componentă de bază, și două modalități normative alternative, care se determină sub forma unor componente de infracțiuni cu circumstanțe agravante. Aceste două tipuri de componentă agravante se lansează și în legătură concurențială cu varianta tip a infracțiuni, fapt care nu are efect justificativ în cazul a două variante tipice distincte. Practica judiciară unificată a RM de asemenea pune în evidență cele descrise de către noi.

Deci, legea penală, prin intermediul art. 256 alin. (2) C. pen. al RM, operează, la moment, cu două modalități circumstanțiale cu efect agravant ale infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, și anume: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane și săvârșirea infracțiunii în proporții mari.

Delimitare. Este clar că legiuitorul nu poate prevedea în legislația penală toate infracțiunile concrete care au loc în realitate. Astfel, deci, descrierea infracțiunii constituie, în acest sens, abstractizarea și generalizarea acestor infracțiuni [175, p. 5]. Numărul de semne care caracterizează un conținut al infracțiunii este mai mic comparativ cu fapta infracțională săvârșită. Dreptul penal al RM face delimitare dintre diferite categorii de infracțiuni prin aspectul descrierii semnelor componentelor de infracțiuni.

După cum dezvoltarea relațiilor sociale este într-o continuitate stabilă, așa și legislația penală, inclusiv reglementările normative care se includ în acest cadru, suportă modificări esențiale în timp. În acest context, intervin și probleme cu mult mai complexe legate de majorarea eficienței luptei cu infracționalitatea și alte încălcări de lege. În acest sens, un rol

aparte revine instituției delimitării infracțiunilor, care predetermină conținutul și esența unei eficiente modalități de protecției a relațiilor sociale.

Deși infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației posedă semne particulare, care o delimitează de alte infracțiuni, aceasta posedă și unele caracteristici proprii unui ansamblu de infracțiuni. Aceste asemănări, uneori, sunt mari. În acest context, pentru aplicarea corectă a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este necesară stabilirea unor linii de demarcație între aceasta și alte infracțiuni omogene. Acest fapt, menționează V. I. Colosov și L. C. Malacov, este o condiție inevitabilă a calificării corecte a infracțiunii [125, p. 25].

Stabilindu-se ansamblul de semne care caracterizează o infracțiune de primire a unei remunerații ilicite, urmează a fi excluse din conținutul lor cele care nu sunt caracteristice și importante acestei infracțiuni, urmând analiza profundă a acestei norme penale în baza investigării circumstanțelor faptice ale celor comise. Doar în asemenea mod, subliniază V. C. Matveiciuc, va fi conturat acel ansamblu de semne care va oferi posibilitatea delimitării infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM de alte infracțiuni omogene [138, p. 44].

Din conținutul interpretării celor consemnate în Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 11/2014 [64], delimitarea infracțiunii de corupere pasivă - luare de mită de infracțiunea de primire a remunerației ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se face prin intermediul semnului negativ indicat anterior al subiectului activ al acestei ultime infracțiuni (art. 256 C. pen. al RM). Dacă făptuitorul nu îndeplinește criteriile prevăzute de art. 123, 123¹, 124 C. pen. al RM, atunci fapta **poate** fi incidentă infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, cu condiția stabilirii și a celorlaltor semne obiective și subiective ale acesteia.

În context, la delimitarea primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației de coruperea pasivă urmează a reieși nu numai din caracterul împuternicirilor de serviciu și locul de activitate a persoanei vinovate, dar și din caracterul serviciului care a fost prestat clientului (consumatorului) care a oferit această remunerație ilicită. Dacă asemenea acțiuni ale persoanei sunt atribuite la categoria de serviciu, atunci este vorba despre coruperea pasivă, dacă ele sunt de natură profesională în domeniul serviciilor, atunci este vorba despre primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. De asemenea, la delimitarea infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM de infracțiunile de corupere pasivă urmează a se lua în calcul și obiectul de atentare: la coruperea pasivă – relațiile sociale care formează această categorie este cu mult mai extinsă, decât în cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației [125, p. 24].

O altă delimitare semnificativă trebuie să se impună între infracțiunile de primire a unei remunerații ilicite și cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere (art. 196 C.pen. al RM). V. C. Matveiciuc consideră că semnele de delimitare sunt evidente anume în cadrul unui asemenea element al componenței de infracțiune, precum este *obiectul infracțiunii*. Susținem pe deplin viziunea autorului citat anterior, precum că primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației afectează relațiile sociale care asigură activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor din sfera de deservire a populației, precum și la un obiect nemijlocit facultativ – interesele materiale ale persoanei. În cazul cauzării de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere este vorba de relațiile patrimoniale [138, p. 50-51]. Este o situație de a extorca bani pentru a elibera un bilet de călătorie și alta este situația de a lua bani pentru călătorie fără bilet [138, p. 50-51].

Deci, în situația în care lucrătorii, care nu sunt persoane publice, primesc o anumită plată (remunerație) ilicită pe calea înșelăciunii ori prin abuz de încredere, cauzându-se daune patrimoniale, aceste fapte sunt incidente răspunderii penale pentru cauzarea de daune prin înșelăciune sau abuz de încredere (art. 196 C.pen. al RM).

Totuși, la primirea unei remunerații ilicite prin extorcare persoana vinovată primește o remunerație suplimentară pentru o activitate care intră în cercul împuternicirilor profesionale ale acestuia, adică o activitate legală, iar în cazul cauzării unei daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere – se achită o activitate ilegală, neîntemeiată [125, p. 25-26].

Este esențial, spun autorii S. Brînză, Gh. Nicolaev și V. Stati, ca lucrările sau serviciile îndeplinite (prestate) să țină de obligațiile profesionale ale făptuitorului [17, p. 226; 75, p. 877]. În context, se amintește că una dintre modalitățile faptice ale infracțiunii de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere (art. 196 C. pen. al RM) constă în încasarea de la cetățeni, de către angajații unor întreprinderi sau organizații, a unor plăți, prin nerespectarea ordinii stabilite și în lipsa împuternicirii de a le primi (de exemplu, încasarea de către însoțitorul de vagon de la pasager a plății pentru călătoria acestuia fără bilet). În aceste împrejurări, este inaplicabil art. 256 C.pen. al RM. Or, vânzarea biletului de călătorie nu ține de obligațiile profesionale ale însoțitorului de vagon. Deci, din moment ce vânzarea biletului de călătorie ține de obligațiile profesionale ale unui casier de la gară, însoțitorului de vagon urmează să i se aplice răspunderea conform art. 196 C. pen. al RM, în ipoteza încasării ilicite de la cetățeni a unor plăți [17, p. 226].

Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a fi delimitată, în acest ultim context, și de escrocherie sau șantaj. După cum subliniază autorii V. I. Colosov și L. C. Malacov, în aceste cazuri, în afara delimitării

pe seama obiectului juridic ale infracțiunii, trebuie operată și delimitarea pe contul laturii obiective și subiective ale infracțiunilor [125, p. 27].

În cazul escrocheriei persoana obține bunurile pe calea înșelăciunii (verbală, în formă scrisă sub forma unor acțiuni concludente [15, p. 166]) sau abuzului de încredere (profitarea de încrederea victimei [15, p. 198]), deși în momentul transmiterii bunurilor către infractor, subiectul pasiv nu conștientizează cauzarea, în fapt, a unei daune materiale pentru sine. În situația primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, beneficiul cu caracter patrimonial persoana vinovată îl obține pe calea extorcării și acest fapt este conștientizat de către subiectul pasiv al infracțiunii (victimă) [128, p. 27-28]. Șantajul - ca infracțiune separată (în limba rusă se operează cu același termen - *вымогательство*) presupune *cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora* [30].

Este esențial ca lucrările sau serviciile îndeplinite (prestate) să țină de obligațiile profesionale ale făptuitorului. Dacă făptuitorul primește (prin extorcare) remunerația sau alte avantaje patrimoniale nu pentru îndeplinirea unor lucrări sau prestarea unor servicii ce țin de obligațiile lui profesionale, dar pentru un alt serviciu făcut victimei, cele comise pot fi calificate potrivit art. 189 sau 247 C.pen. al RM, susține cu adevărat V. Stati [96, p. 422].

Un loc aparte îl ocupă delimitarea infracțiunii prevăzute de art. 256 C.pen. al RM de infracțiunea de înșelare a clienților (art. 255 C.pen. al RM) și practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art. 241 C.pen. al RM). Infracțiunea de înșelare a clienților urmează a fi delimitată de primirea unei remunerații ilicite prin latura subiectivă. La înșelarea clienților, literatura de specialitate indică la faptul că majorarea prețurilor stabilite nu este conștientizată de către consumator [152, p. 330; 158, p. 162-163; 127, p. 449; 153, p. 266-267]. În cazul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este realizată în baza unei tranzacții între făptuitor (salariat) și client (consumator) asupra unei sume mai mare decât cea prestabilă [125, p. 29].

De asemenea, susținem importantă soluția invocate de V. C. Matveiciuc, precum că dacă la primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este vorba de toate întreprinderile, instituțiile și organizațiile implicate în sfera de deservire a

populației, atunci în cazul înșelării clienților – se pun în evidență doar unele dintre ele [138, p. 45-46].

În concluzie, în viziunea noastră, legătura între infracțiunile de înșelare a clienților și primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este mai mult artificială, decât reală, între infracțiunile analizate impunându-se categoria de delimitare. În fapt o legătură mai mare este la nivelul primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației și coruperea pasivă, luarea de mită etc.

Conform art. 315 C. con. al RM (primirea de recompensă nelegitimă sau de folos material), este prevăzută răspunderea contravențională pentru primirea (luarea) în exercițiul funcțiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, fiind sancționată cu amendă de la 100 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu destituirea din funcție și cu privarea de dreptul de a ocupa funcții în serviciul public pe un termen de la 3 luni la un an. În fapt, se operează cu semnificația faptei prevăzute de art. 256 C. pen. al RM, în lipsa metodei de acțiune – extorcarea. Adică, după cum subliniază, pe bună dreptate, autorul V. Stati, că metoda de săvârșire a infracțiunii, exprimată în extorcare, are un caracter obligatoriu. De aceea, în lipsa acestei metode, primirea remunerației sau a altor avantaje patrimoniale nu poate fi calificată în baza art. 256 alin. (1) C. pen. al RM. În astfel de condiții, primirea unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale poate atrage răspunderea conform art. 315 C.con. al RM, pentru primirea (luarea) în exercițiul funcțiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii [96, p. 421].

4.4.

Concluzii la Capitolul 4

1. Art. 256 C. pen. al RM determină o modalitate a infracțiunii – în calitate de componentă de bază, și două modalități normative alternative, care se determină sub forma unor componente de infracțiuni cu circumstanțe agravante.

2. Primirea ilicită a unei remunerații poate fi definită ca fiind un act bilateral, mijlocit ori nemijlocit, între salariatul și consumatorul de lucrări ori servicii, și constă în primirea de către salariat și oferirea nevoluntară de către consumator a remunerației ilicite în formă de bani, bunuri, alte avantaje patrimoniale.

3. Extorcarea constituie o cerință (directă ori tacită) insistentă de achitare a remunerației ilicite pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii care conturează cercul de obligațiuni profesionale ale salariatului.

4. Caracterul direct ori indirect (tacit) al cerinței promovează conceptul unei structurări tipologice a formelor de manifestare a extorcării în: *extorcare directă* și *extorcare indirectă (tacită)*.

5. Se consideră necesar de evidenție în legea penală: *sectorul de deservire a populației, comerț, alimentație publică, asistență socială, servicii comunale, medicină, învățământ, transport, alte ramuri*.

6. Art. 256 C. pen. al RM stabilește răspunderea penală doar pentru faptele care intră în limitele competenței de serviciu a salariatului.

7. Este necesară precizarea expresă în lege a limitelor incidenței infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în baza prevederii exprese nu la *obligațiile de serviciu ale salariatului*, ci la *atribuțiile pur profesionale ale acestuia*.

8. Corelația dintre îndeplinirea lucrării și prestarea serviciului poate fi conturată, în timp, prin două variante alternative, care nu produc efecte juridice la calificarea infracțiunii: această îndeplinire/prestare a lucrării/serviciului poate avea loc *înainte* sau *după* primirea remunerației ilicite.

9. Infracțiunea analizată se consideră consumată din momentul primirii cel puțin a unei părți din remunerația ilicită, indiferent dacă serviciul a fost prestat ori lucrarea a fost îndeplinită în măsură deplină, parțial ori deloc.

10. În cazul componenței de infracțiune nu interesează vinovăția în general (intenție ori imprudență), ci forma de vinovăție incidentă răspunderii penale în conformitate cu norma care vizează infracțiunea concretă.

11. Infracțiunea se săvârșește numai cu intenție directă. Adică, cunoașterea (elementul intelectual al vinovăției) și dorința de comitere (aspectul volitiv) trebuie probate de fiecare dată.

12. Scopul infracțiunii capătă un caracter obligatoriu și acesta este anume material.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute în urma cercetărilor științifice desfășurate au constat în:

- Definirea conceptuală a premiselor teoretice privind eficiența protecției juridico-penale a relațiilor sociale în domeniul deservirii populației.
- Interpretarea noțiunii de remunerație ilicită.
- Conturarea elementului material al infracțiunii și descrierea teoretică a noțiunilor incidente anterior în acest domeniu: rechiziție, primire a recompensei, primire a unei remunerații etc.
- Tratarea juridică a esenței și conținutului *extorcării* – ca metodă de comitere a faptei infracționale.
- Identificarea cercului de subiecți ai infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.
- Analiza scopului și motivului infracțiunii din perspectiva influenței acesteia asupra formei de vinovăție în cazul infracțiunii analizate.
- Evaluarea unor elemente de drept penal comparat în materia infracțiunilor care afectează regimul normal al domeniului de deservire a populației.

Concluziile generale:

1. *Problema științifică importantă soluționată* a constat în conceptualizarea răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite în sfera de deservire a populației, ceea ce a contribuit la clarificarea condițiilor și limitelor acestei răspunderi juridice, în vederea perfecționării cadrului normativ și uniformizării practicii judiciare în materia sancționării faptelor de acest gen.
2. Odată cu schimbarea relațiilor sociale supuse protecției, urma logica operării modificărilor în legislația penală a Republicii Moldova la capitolul relațiilor sociale modificate. Însă, norma art. 256 C.pen. al RM a rămas intactă practic de la momentul adoptării ei (mai bine de 30 ani).
3. Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației nu se detașează, ci se înscrie în reperele care valorifică infracțiunea de corupție prin anumiți indicatori specifici.
4. Interpretarea normelor penale în ansamblu elucidează necesitatea și realitatea protecției pe cale penală doar a unor relații sociale în domeniul de deservire a populației și doar în anumită măsură.

5. Primirea unei remunerații ilicite poate fi definită ca fiind fapta de primire de către un salariat a unor beneficii, avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări și prestarea unor servicii ce țin de obligațiile sale pur profesionale și care conturează cercul de obligațiuni funcționale. În materie penală, această primire a unei remunerații ilicite urmează a fi stabilită doar prin îmbinarea unui element material al infracțiunii compus din două componente: *extorcarea și primirea*.

6. Se impun atribuirea tehnică a infracțiunii în seama altui capitol și în baza altor semne definitorii: *serviciul și legătura cu serviciul*.

7. Gradul prejudiciabil al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se conturează prin conținutul stărilor de pericol pe care le poate provoca comportamentul incriminat al salariatului pentru relațiile din sfera de prestare a serviciilor și îndeplinire a lucrărilor, afectând în măsură nedeterminată imaginea întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor care le prestează, precum și interesele materiale ale consumatorilor.

8. Luând în vedere caracterul pur material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, precum și caracterul și gradul prejudiciabil al acesteia, se consideră necesară excluderea pedepsei închisorii din limitele sancțiunii prevăzute de art. 256 alin. (2) C. pen. al RM.

9. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 256 C. pen. al RM se constituie din: ansamblul de relații sociale cu privire la prestarea serviciilor în sfera comerțului, alimentației publice, deservirii sociale, comunale, medicale, transport, alte feluri de deservire a populației; caracterul acestor relații sociale fiind unul preponderent patrimonial, legiuiitorul a avut grijă și de ocrotirea prin această incriminare și a intereselor patrimoniale ale consumatorilor.

10. Remunerația poate fi considerată în calitate de obiect material. Ea trebuie să posede un caracter patrimonial.

11. Caracterul ilicit al remunerației nu poate configura semnificația obiectului infracțiunii.

12. Subiectul activ al infracțiunii, care este unul special, este caracterizat printr-un semn pozitiv și un semn negativ .

13. Art. 256 C. pen. al RM determină o modalitate a infracțiunii – în calitate de componentă de bază, și două modalități normative alternative, care se determină sub forma unor componente de infracțiuni cu circumstanțe agravante.

14. Primirea ilicită a unei remunerații poate fi definită ca fiind un act bilateral, mijlocit ori nemijlocit, între salariatul și consumatorul de lucrări ori servicii, și constă în primirea de către

salariat și oferirea nevoluntară de către consumator a remunerației ilicite în formă de bani, bunuri, alte avantaje patrimoniale.

15. Extorcarea constituie o cerință (directă ori tacită) insistentă de achitare a remunerației ilicite pentru îndeplinirea unor lucrări ori prestarea unor servicii care conturează cercul de obligațiuni profesionale ale salariatului.

16. Caracterul direct ori indirect (tacit) al cerinței promovează conceptul unei structurări tipologice a formelor de manifestare a extorcării în: *extorcare directă* și *extorcare indirectă (tacită)*.

17. Se consideră necesar de pune în evidență în legea penală: *sectorul de deservire a populației, comerț, alimentație publică, asistență socială, servicii comunale, medicină, învățământ, transport, alte ramuri.*

18. Este necesară precizarea expresă în lege a limitelor incidenței infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, în baza prevederii exprese nu la *obligațiile de serviciu ale salariatului*, ci la *atribuțiile pur profesionale ale acestuia*.

Recomandări:

1. Norma care vizează prevenirea și combaterea fenomenului infracțional în ceea ce privește domeniul complex al deservirii populației, în particular primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, nu satisface cerințele necesare pentru a-și justifica scopul, urmare a căruia fapt se recomandă a fi modificată atât ca așezare normativă, cât și ca text incriminator.

2. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației constituie o infracțiune de serviciu ori în legătură cu serviciul (alături de infracțiunile de corupție) și urmează a fi inclusă într-un capitol separat dedicat acestor categorii de fapte infracționale.

3. Extorcarea și primirea ilicită a unei remunerații sunt semne constitutive concomitente ale infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

4. Textul normei art. 325¹ C. pen. al RM urmează a avea următorul text normativ:

Articolul 325¹ Remunerația ilicită

Extorcarea și primirea ilicită a unei remunerații de către un angajat în sectorul de deservire a populației, de comerț, alimentație publică, asistență socială, servicii comunale, medicină, transport și alte ramuri, pentru prestarea unui serviciu ori executarea lucrării la care era obligat în temeiul atribuțiilor sale pur profesionale,

se pedepsește cu amendă de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 până la 180 ore.

Aceeași faptă săvârșită în proporții mari

se pedepsește cu amendă de la 400 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 până la 240 ore.

Avantajele unor asemenea recomandări constau în:

1. Prin atribuirea infracțiunii remunerație ilicită la grupul generic de infracțiuni – *infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul* – s-ar configura normativ legătura dialectică între toate aceste infracțiuni (în particular cu infracțiunile de corupției sau cele asemănătoare infracțiunilor de corupție).

2. Prevederea extorcării în calitate de component al elementului material al infracțiunii ar condiționa clarificarea asupra rolului acestui semn în cadrul realizării obiective a faptului infracțional, precum și punerea în vedere a anumitor legături ale infracțiunii consumate cu ale celei neconsumate în forma tentativei.

3. Precizarea condiției comitere a infracțiunii „pentru prestarea unui serviciu ori executarea lucrării la care era obligat **în temeiul atribuțiilor sale pur profesionale**” ar identifica raportul de delimitare cu alte infracțiuni de serviciu, în special infracțiunile de corupție.

4. Excluderea pedepsei penale în forma închisorii ar indica la o legătură **reală** între gradul prejudiciabil al infracțiunii de remunerație ilicită și semnificația acestei fapte prejudiciabile.

Planul de cercetări științifice de perspectivă poate include următoarele subiecte:

1. Răspunderea penală pentru infracțiunile de serviciu ori în legătură cu serviciu.
2. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunilor care afectează sistemul economic.
3. Sistemul infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor asemănătoare cu cele de corupție.
4. Analiza criminologică a infracțiunilor care afectează domeniul deservirii populației.

BIBLIOGRAFIE

1. Alecu Gh. Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 635 p.
2. Antoniu G. Participația penală. Studiu de drept comparat. În: Revista de drept penal, București (România): 2000, anul VII, nr. 3 (iulie-septembrie), p. 9-40.
3. Antoniu G. Tentativa (doctrină, jurisprudență, drept comparat). București: Editura Societății Tempus, 1995. 316 p.
4. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et. al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009. 860 p.
5. Bălan V., Bejan O. Gravitatea infracțiunilor de corupție după noul Cod penal și implicațiile ei în prevenirea și contracararea fenomenului, p. 158-166. În: Materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice”. Chișinău: Transparency International, 2004, 274 p. http://transparency.md/Docs/2004/2004_conferinta.pdf. Vizitat - 26.05.2014.
6. Bejan O. Corupția: noțiuni, prevenire și contracarare. Chișinău: IISD al AȘM, 2007. 136 p.
7. Berliba V. Delictul fiscal: concept și manifestă. Chișinău: Totex-Lux, 2010. 200 p.
8. Berliba V., Cojocaru R. Semne obiective ale infracțiunii de practicare a activității de întreprinzător. În: Revista de științe penale, 2008-2009, ediție specială, p. 11-27.
9. Borodac A. Drept penal. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: Știința, 1996. 200 p.
10. Borodac A. Drept penal. Partea generală. Chișinău, Știința, 1994. 368 p.
11. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: S. n., 2004. 622 p.
12. Boroș A. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000. 352 p.
13. Boroș A. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000. 352 p.
14. Boroș A. Drept penal. Partea specială. București: C.H.Beck, 2006. 698 p.
15. Botezatu I. Răspunderea penală pentru escrocherie. Chișinău: CEP USM, 2010. 302 p.
16. Brînză S. Dobândirea ilicită a foloaselor necuvenite: faptă contra patrimoniului sau faptă de corupție?, p. 107-113. În: Materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice”. Chișinău: Transparency International, 2004, 274 p. http://transparency.md/Docs/2004/2004_conferinta.pdf. Vizitat - 26.05.2014.

17. Brînza S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: USM, 2011. 1324 p.
18. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: USM, 2015. 1300 p.
19. Brînza S., Stati V., Ulianovschi X. et. al., Drept Penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
20. Buguța E., Gavajuc S. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În: Legea și viața, 2015, octombrie, p. 9-15.
21. Bulai C. Drept penal român. Partea generală. Vol. I. București: Casa de editură și presă „Șansa”- S.R.L., 1992. 282 p.
22. Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. București: All, 1997. 647 p.
23. Ciobanu I. A. Crimonologie. Chișinău: S. n., 2011. 560 p.
24. Ciuncan D. Jurisprudența și doctrina penală în materia corupției. București: Lumina Lex, 2004. 768 p.
25. Ciuncan D. Traficul de influență și înșelăciunea. În: Revista de drept penal, București (România), 1998, anul V, nr. 3 (iulie-septembrie), p. 30-33.
26. Cocaină M. A., Cocaină A. Tentativă. Infracțiunea autonomă. În: Revista de drept penal, București (România), 2000, anul VII, nr. 3 (iulie-septembrie), p. 79-83.
27. Codul civil al Republicii Moldova din 6.06.2002, nr. 1107. În: MO, 33.06.2002, nr.82-86, art. 662. <http://lex.justice.md/md/325085/>. Vizitat - 25.05.2014.
28. Codul contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008, nr. 218. În: MO, 16.01.2009, nr. 3-6, art. 15. <http://lex.justice.md/md/330333/>. Vizitat - 25.05.2014.
29. Codul muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003, nr. 154. În: MO, 29.07.2003, nr. 159-162, art. 648. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=326757>. Vizitat - 25.05.2014.
30. Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002, nr. 985-XV. În: MO, 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>. Vizitat - 25.05.2014.
31. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub red. A. Barbăneagră. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2003. 836 p.
32. Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 24.03.1961. În: Veștile Sovietului Suprem al RSSM, 1961, nr. 10.

33. Convenția Penală privind Corupția. Strasbourg, 27 ianuarie 1999. Ratificată prin Legea din 30.10.2003, nr. 428-XV. În: Monitorul Oficial, 2003, nr. 223-229/18. <http://www.procuratura.md/file/Conventia%20europeana%20penala%20privind%20coruptia.pdf>. Vizitat - 6.06.2014.
34. Copețchi S., Hadîrca I. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: S. n., 2015. 352 p.
35. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Decizie din 18 octombrie 2011. Dosarul 1ra-605/11. <http://cauta.csj.md/legy/document/view/9fdc35752ce5351149803312ef36941d>. Vizitat – 28.01.2016.
36. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Decizie în numele Legii din 14 noiembrie 2012. Dosarul nr. 1ra-1172/2012. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_old.php?id=37026. Vizitat – 28.01.2016.
37. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Încheiere în numele Legii din 19 februarie 2008. Colegiul penal. Dosarul nr. 1-26-7/2008. <http://cauta.csj.md/legy/document/view/19d82d4e97725d38c923c373abcc08e>. Vizitat - 28.01.2016.
38. Curtea Supremă de Justiție. Dosarul nr.1ra-1404/2014. Decizie din 04 noiembrie 2014 mun. Chișinău. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3200. Vizitat- 1.02.2015.
39. Curtea Supremă de Justiție. *Dosarul nr.1ra-171/2015*. Decizie din 11 februarie 2015 mun. Chișinău. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3781. Vizitat - 1.02.2015.
40. Curtea Supremă de Justiție. *Dosarul nr.1ra-677/09*. Decizie din 23 iunie 2009, mun. Chișinău.
41. Cușnir V. Corupția: reglementări de drept; activități de prevenire și combatere. Partea 1. Chișinău: Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, 1999. 104 p.
42. Cușnir V. Incriminarea corupției în legislația penală a Republicii Moldova. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău: USM, 2005. 239 p. <http://www.cnaa.md:8080/thesis/3050/>. Vizitat - 20.05.2009.
43. Cușnir V. Infracțiunea de trafic de influență (art. 326 C.pen. al RM) prin prisma Convenției penale privind corupția. În: Revista de studii și cercetări juridice, 2011, nr. 1-2, p. 87-103.
44. Cușnir V. Infracțiunile asemănătoare celei de corupție – primirea remunerației ilicite pentru lucrări legate de deservirea populației (art. 256 Cod penal). În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. Seria Drept public. Chișinău: Centrul Editorial al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2004, p. 113-116.

45. Cușnir V. Politica anticorupțională în Republica Moldova: aspecte teoretico-normative, p. 45-51. În: Materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice”. Chișinău: Transparency International, 2004, 274 p. http://transparency.md/Docs/2004/2004_conferinta.pdf. Vizitat - 26.05.2014.
46. Cușnir V., Berliba V. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2002. 208 p.
47. DEX on line. <http://dexonline.ro/>. Vizitat - 26.05.2014.
48. Diaconescu H. Modificări aduse structurii și conținutului constitutiv al infracțiunilor de luare și dare de mită, primire de foloase necuvenite, și trafic de influență prin Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. În: Dreptul, 2001, nr. 4, p. 44.
49. Dicționar explicativ al Limbii Române. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
50. Dima T. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită în baza Legii nr.278/2006 de modificare a Codului penal. București: Hamangiu, 2007. 762 p.
51. Dobrinoiu V., Pascu I., Lazăr V. et. al. Drept penal. Partea generală. București, 1992. 302 p.
52. Donciu A., Rusu Gh. Fraudele economice și unele aspecte ale procesului de combatere a lor. Chișinău: S.n., 2002. 176 p.
53. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et. al. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. IV. Ediția a II-a. București: Editura Academiei Române, 2003. 936 p.
54. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et. al. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. II. Ediția a II-a. București: Editura Academiei Române, 2003. 456 p.
55. Drăghici V. Obiectul juridic în conținutul normei de incriminare. În: Revista de drept penal, București (România), 2001, anul VIII, nr. 2 (aprilie-iunie), p. 49-54.
56. Gavajuc S. Elementul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În: Legea și viața, 2015, noiembrie, p. 46-51.
57. Gavajuc S. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației: abordări teoretico-normative. În: Materialele Conferinței științifico-

practice internaționale „Premisele dezvoltării economiei naționale în contextul crizei economice”. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2010, p. 279-282.

58. Gavajuc S. Regimul juridic al remunerației ilicite pentru prestarea serviciilor ori executarea lucrărilor în sectorul de deservire a populației. În: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Vol. II – Drept Național și Științe Politice. Ediția a VIII-a. Chișinău: ICJP al AȘM, 2014, p. 111-121.

59. Gheorghiță M. Tratat de metodică criminalistică. Chișinău: USM, 2015. 532 p.

60. Glodeanu R. Luarea și darea de mită. București: Hamangiu, 2009. 256 p.

61. Gurin V., Pascaru V., Ilie S. ș.a. Corupția. Chișinău: ARC, 2000.

62. Gurschi C., Gurin V., Cușnir V., Avram M. Jurisprudența privind infracțiunile de corupție. Aspecte teoretice și practice. Chișinău: Ulysse, 2003. 260 p.

63. Hotărârea Guvernului privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol din 22.02.2013, nr. 134. În: Monitorul Oficial din 1.03.2013, nr. 42-47, art. 185. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=346892&lang=1>. Vizitat – 26.01.2016.

64. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Chișinău: 22.12.2014, nr. 11. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195. Vizitat – 26.01.2016.

65. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Hotărârii Plenului CSJ cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor din 28 iunie 2004, nr. 23, nr.12 din 22 iunie 2014. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=196. Vizitat – 29.01.2016.

66. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor nr.23 din 28 iunie 2004. În: Avocatul poporului, 2004, nr.10-11, p. 16.

67. Hotca M. Codul penal. Comentarii și explicații. București: C.H.Beck, 2007. 1594 p.

68. Iachimov S., Stoianov S. Corupția în Moldova și lupta cu ea. Comrat: Institutul pentru Democrație, 2007. 28 p.

69. Lefterache L. Infracțiunile economice. În: Revista de drept penal, București (România), 1998, anul V, nr. 3 (iulie-septembrie), p. 113-115.

70. Legea nr. 158 din 4.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. În: MO, 23.12.2008, nr. 230-232. Art. nr. 840. În vigoare: 01.01.2009. <http://lex.justice.md/md/330050/>. Vizitat - 14.03.2015.
71. Legea nr. 845 din 3.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În: Monitorul Parlamentului, 28.02.1994, nr. 2. Art. nr. 33.
72. Legea privind Codul de conduită a funcționarului public din 22.02.2008, nr. 25. În: Monitorul Oficial din 11.04.2008, nr. 74-75, art. 243. În vigoare: 1.01.2009. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=327607&lang=1>. Vizitat - 26.01.2016.
73. Legea privind protecția consumatorului, din 13 martie 2003, nr. 105. În: MO, 27 iunie 2003, nr. 126-131. Intrată în vigoare la 28 octombrie 2003. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=546986A0:88685EC5. Vizitat - 25.05.2014.
74. Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea corupției și protecționismului din 27.06.1996, nr.900-XIII. În: Monitorul Oficial din 22.08.1996, nr. 56/542.
75. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Ediția I. Sub conducerea științifică domnului M. Poalelungi. Chișinău: Asociația Judecătorilor din Moldova, 2013. 1192 p.
76. Mariș A. Drept penal. Partea generală. Vol. I (legea penală; teoria infracțiunii; participația penală). Chișinău: S.n., 2009. 355 p.
77. Mariș A., Vasilo D., Cauș I. Îndrumător metodic la disciplina drept penal. Partea specială. Chișinău: ASEM, 2009. 450 p.
78. Mazilu D. Prevenirea și combaterea corupției – exigențe majore ale extinderii schimburilor comerciale pe baza principiilor și a normelor fundamentale ale comerțului internațional. În: Revista de drept comercial. București: 2002, nr.1, p. 12-19.
79. Mejinschi V. Infracțiunea de abuz de puterea sau abuz de serviciu în cadrul infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere. În: Revista de criminologie, drept penal și criminalistică, 2007, nr. 3-4 (17-18), p. 54- 61.
80. Mejinschi V. Noțiunea de infracțiune de serviciu (săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere). În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. Seria Drept public. Chișinău: Centrul Editorial al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2004, p. 167-169.
81. Miculeț L. Reglementarea juridică a răspunderii pentru infracțiunile economice și corupție în SUA și Republica Moldova: studiu comparat. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005. 292 p.
82. Mihalachi C. M. Răspunderea penală a funcționarului public. București: Hamangiu, 2011. 268 p.

83. Moscalciuc I. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute de art. 254-256 CP RM. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 7, p. 50-55.
84. Moscalciuc I. Obiectul material al infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii. În: Studia Universitatis. Seria „Științe sociale”. 2007, nr. 3, p. 167-174.
85. Moscalciuc I. Stabilirea obiectului material al infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 44-49.
86. Mrejeru Th., Florescu D., Safta D., Safta M. Infracțiunile de corupția. Aspecte teoretice și practice. București: All Beck, 2000. 304 p.
87. Mutu-Strulea M. Analiza juridico-penală a spălării banilor. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2006. 190 p.
88. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a. București: All Beck, 2002. 586 p.
89. Nistoreanu Gh., Dobrinoiu V., Molnar I. et. al. Drept penal. Partea specială. București: Continent XXI, 1995. 682 p.
90. Noul Cod penal al României. Intrat în vigoare la 1.02.2014. http://www.avocatnet.ro/UserFiles/articleFiles/1391378400_codul%20penal%20actualizat.pdf. Vizitat - 30.01.2016.
91. Pavel I., Gavajuc S. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației: elemente care indică pericolul social și justificarea incriminării. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 7(177), p. 80-84.
92. Predescu O. Dreptul penal al afacerilor. București: CONTINENT XXI, 2000. 246 p.
93. Selevestru I. Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine. Chișinău: CEP USM, 2015. 311 p.
94. Sîrbu N. Răspunderea penală pentru pseudoactivitatea de întreprinzător. Chișinău: CEP USM, 2013. 258 p.
95. Sobiețki R. Contrabanda: aspecte juridico-penale. Studiu monografic. Chișinău: Totex-Lux, 2103. 244 p.
96. Stati V. Infracțiuni economice. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p.
97. Stati V. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, p. 100-106. În: Materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice”. Chișinău: Transparency International, 2004, 274 p. http://transparency.md/Docs/2004/2004_conferinta.pdf. Vizitat - 26.05.2014.

98. Stati V., Popov R. Unele precizări cu privire la înțelesul noțiunii „persoană publică” (alin. (2) art. 123 din codul penal). În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 4(174), p. 12-22.
99. Stăvilă M. Diferențierea și individualizarea pedepsei penale. Efectele circumstanțelor atenuate și/sau agravante. Monografie. Sub red. V. Berliba. Chișinău: Lexon-Prim, 2015. 232 p.
100. Tănoveceanu I., Dongoroz V. Tratat de drept și procedură penală. Ediția a II-a. Vol. 2. București: 1925.
101. Timofei C. Răspunderea penală pentru traficul de influență. Chișinău: CEP USM, 2012. 322 p.
102. Țurcan I. Răspunderea penală pentru coruperea pasivă. Chișinău: USM, 2011. 218 p.
103. Țurcan I. Lezarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor înfăptuită prin extorcarea mitei. În: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, 1999, nr. 3, p. 98.
104. Vidaicu M. Infraacțiunile de corupție în lumina legislației naționale și convențiilor internaționale, p. 114-125. În: Materialele Conferinței internaționale „Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice”. Chișinău: Transparency International, 2004, 274 p. http://transparency.md/Docs/2004/2004_conferinta.pdf. Vizitat - 26.05.2014.
105. Актуальные процессуальные и тактические аспекты предварительного следствия. Сборник. Криминалистическая характеристика получения незаконного вознаграждения. Криминалистическая характеристика получения незаконного вознаграждения. <http://xn--80aatn3b3a4e.xn--p1ai/book/5820/252699/%D0%9A%D0%A0%D0%98%D0%9C%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%95%D0%A1%D0%9A%D0%90%D0%AF%20%D0%A5%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90%20%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%AF%20%D0%9D%D0%95%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%96%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%AF.html>. Vizitat - 30.01.2016.

106. Александров Ю.В., Бондаренко Н.А., Матвейчук В.К., Самилык Г.М., Собко-Нестерук А.М. Практические вопросы квалификации Органами внутренних дел преступлений в сфере обслуживания населения. Киев: МВД СССР, 1984. 64 р.
107. Бертовский Л. В., Образцов В. А. Выявление и расследование экономических преступлений. Москва: Экзамен, 2003. 256 р.
108. Бондаренко Н. А. Советское уголовное право. Общая часть. Под ред. Л. К. Савюка. Москва: Учебно-методический кабинет МВД СССР, 1982. 84р.
109. Бородин С.В., Трусова А.И. Судебная практика к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В. М. Лебедева. Москва: Спарк, 2001. 1168 р.
110. Бровиков В.Б., Владимиров В.А., Никулин С.И. Квалификация хозяйственных преступлений, расследуемых органами внутренних дел. Под ред. В.А. Владимирова. Москва: Московская Специальная Средняя Школа милиции МВД СССР, 1988. 70 р.
111. Буров В.С. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях. Комментарий законодательства и справочные материалы. Ростов на Дону: Феникс, 1997. 576 р.
112. Васильев И. М. Наказание по советскому уголовному праву. Учебное пособие. Под ред. В. А. Владимирова. Москва: МВД СССР, 1970. 89 р.
113. Верин В.П. Преступления в сфере экономики. Москва: Издательство «Дело», 2003. 192 р.
114. Волженкин Б. В. Служебные преступления. Москва: Юристъ, 2000. 368 р.
115. Вольфан Г.И. Квалификация преступлений против советской торговли. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1977. 144 р.
116. Гельфер М. А. Хозяйственные преступления. Москва, 1988, 198 р.
117. Гуцуляк В. И., Бужор В. Г. Комментарий к Уголовному Кодексу Республики Молдова. Общая часть. Chişinău: F.E.-P. „Tipografia centrală”, 2005. 472 р.
118. Денисов Ю. А. Общая теория правонарушений и ответственности. Л. 1983. 289 р.
119. Дьяков С. В., Лунеев В. В., Игнатьев А. А., Никулин С. И. Уголовное право. Москва: Норма, 1999. 416 р.
120. Загородников Н. И. Советское уголовное право. Москва: Юридическая литература, 1976. 568 р.
121. Звечаровский И. Э., Лысенко О. В. Незаконное вознаграждение. Уголовно-правовые аспекты. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 130 р.

122. Иванов В. Н. Уголовноправовая охрана основных прав граждан. Москва: Юридическая литература, 1967. 136 р.
123. Иванов В. Н. Уголовное право. Особенная часть. Ростов н/Дону: Феникс, 2002. 512 р.
124. Караулов В. Ф. Уголовное право. Общая часть. Учебное пособие. Второе издание, переработанное и дополненное. Москва: Инфра-М, 2004. 124 р.
125. Колосов В. И., Малаков Л. К. Ответственность за поборы и нарушение правил торговли. Горький: МВД СССР, 1983. 63 р.
126. Комментарий к Уголовному Кодексу Республики Казахстан (Особенная часть). <http://law.delovoimir.kz/laws/view/2917/1/page:28>. Vizitat - 26.05.2014.
127. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е, измененное и дополненное. Под ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Москва: Норма-Инфра-М, 1999. 832 р.
128. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Под ред. В. М. Лебедева. Издание 5-е, переработанное и дополненное. Москва: Норма, 2008. 976 р.
129. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В. М. Лебедева. Москва: Норма, 2003. 880 р.
130. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Под ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Издание 2-е. Москва, 1999. 604 р.
131. Коржанский Н. И. Предмет преступления (понятие, виды и значение для квалификации). Учебное пособие. Волгоград: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1976. 56 р.
132. Криминология. Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва: Норма, 2009. 800 р.
133. Криминология. Под ред. В. Н. Кудрявцева. Москва: Юридическая литература, 1976. 168 р.
134. Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Издательство Московского Университета, 1984. 182 р.
135. Курс советского уголовного права. Часть общая. Т. 1. Л. 1968. 500 р.
136. Лаптекру В. Д. Уголовно-правовые меры борьбы с коррупцией. Под ред. Е. Г. Мартынчика. Кишинэу: Академия Наук РМ, 1999. 70 р.
137. Ларичев В. Д., Гильмутдинова Н. С. Таможенные преступления. Уклонение от уплаты таможенных платежей. Москва: Экзамен, 2001. 608 р.

138. Матвейчук В.К. Уголовно-правовая борьба Органов Внутренних Дел с получением незаконного вознаграждения от граждан за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения (вопросы квалификации). Учебное пособие. Киев: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1989. 72 р.
139. Мельниченко А. Б., Кочубей М. А., Радачинский С. Н. Уголовное право. Общая часть. Москва: Феникс, 2001. 384 р.
140. Наумов А. В. Российское уголовное право. Том 1. Общая часть. Курс лекций. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва, Волтерс Клувер, 2008. 736 р.
141. Наумов А. В. Российское уголовное право. Том 2. Особенная часть (главы I-X). Курс лекций. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва, Волтерс Клувер, 2008. 504 р.
142. Наумов А. В. Российское уголовное право. Том 3. Особенная часть (главы XI-XXI). Курс лекций. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва, Волтерс Клувер, 2007. 656 р.
143. Некипелов П. Т. Понятие и система хозяйственных преступлений по советскому уголовному праву. Ростов: Издательство Ростовского Университета, 1963. 147 р.
144. Орлов В. С. Субъект преступления. Москва: Юридическая литература, 1958. 260 р.
145. Орловская Н. А. К вопросу о бытовой коррупции. În: Revista de criminologie, drept penal și criminalistică, 2007, nr. 1-2, p. 10-18.
146. Основы борьбы с коррупцией (системы общегосударственной этики поведения). Научный ред. С. В. Максимов и др. Москва: Спарк, 2000. 228 р.
147. Панова Т. В. Ответственность за получение незаконного вознаграждения от граждан за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения по советскому уголовному праву. Москва: ГУ «М.В.Ломоносова», 1984. <http://www.dissercat.com/content/otvetstvennost-za-poluchenie-nezakonnogo-voznagrazhdeniya-ot-grazhdan-za-vypolnenie-rabot-sv>. Vizitat - 26.05.2014.
148. Полосин Н. В. Уголовное право. Особенная часть. 2-е издание. Москва: РИОР, 2004. 156 р.
149. Попов И. Указание в диспозиции уголовно-правовой нормы на форму вины. În: Уголовное право, 2009, nr. 6, p. 45-48.
150. Постановление Пленума Верховного Суда РСФСР, 5 октября 1982, № 4. г. Москва *О судебной практике по делам о получении незаконного вознаграждения от*

граждан за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения (ст.156-2 УК РСФСР) (в редакции постановления Пленума от 21 декабря 1993 г. № 11). http://www.vsrf.ru/vscourt_detale.php?id=811. Vizitat – 30.01.2016.

151. Расследование преступлений в сфере экономики. Руководство для следователей. Под ред. И. Н. Кожевникова. Москва: Спарк, 1999. 415 р.

152. Советское уголовное право. Общая и особенная части. Учебник. Под ред. Ю. В. Солопанова. Москва: Юридическая литература, 1981. 464 р.

153. Советское уголовное право. Часть особенная. Вып. 1. Под ред. Е. А. Смирнова, А. Ш. Якупова. Киев: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1975. 342 р.

154. Самылык Г.М. Уголовная ответственность за обман заказчиков. Учебно-практическое пособие. Киев: Киевская высшая школа МВД СССР, 1980. 88 р.

155. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления. Киев: Наукова Думка, 1978.

156. Семенцова И. А. Уголовная право: особенная часть. Издание 2-е, исправленное и дополненное. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 384 р.

157. Советское уголовное право. Особенная часть. Под ред. В. Д. Меньшагина, Н. Д. Дурманова, Г. А. Кригера. Москва: Издательство Московского Университета, 1971. 463 р.

158. Советское уголовное право. Под ред. В. А. Владимирова. Москва: Юридическая литература, 1973. 216 р.

159. Советское уголовное право. Часть общая. Под ред. П. И. Гришаева, Б. В. Здравомыслова. Москва: Юридическая литература, 1988. 608 р.

160. Советское уголовное право. Часть общая. Под ред. П. И. Гришаева, Б. В. Здравомыслова. Москва: Юридическая литература, 1982. 298 р.

161. Соловьев И. Н. Налоговые преступления и преступность. Москва: Экзамен, 2006. 526 р.

162. Таций В. Я. Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система. Харьков, 1984. 586 р.

163. Уголовная ответственность за хищения государственного или общественного имущества, хозяйственные преступления и взяточничество. Под редакцией М. И. Якубовича. Москва: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1967. 208 р.

164. Уголовное право России. Общая часть. Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. В. Лунеева, А. В. Наумова. Москва: Юрист, 2004. 569 р.

165. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. Под ред. Л. В. Иногамовой-Хегай. Второе издание, исправленное и дополненное. Москва: Инфра-М, 2006. 448 р.
166. Уголовное право. Общая и особенная части. Под ред. М. П. Журавлева, С. Н. Никулина. Москва: Норма, 2004. 816 р.
167. Уголовное право. Особенная часть. Под ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. Москва: Инфра-М-Норма, 1997. 768 р.
168. Уголовное право. Особенная часть. Под ред. Л. Д. Гаухмана, С. В. Максимова. 2-е издание, дополненное и переработанное. Москва: Эксмо Education, 2005. 704 р.
169. Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Под ред. А. С. Михлина. Москва: Юриспруденция, 2000. 400 р.
170. Уголовное право. Часть особенная. Под ред. М. И. Ковалева, М. А. Ефимова, Е. А. Фролова. Москва: Юридическая литература, 1969. 511 р.
171. Утевский Б.С. Общее учение о должностных преступлениях. Москва: Госюриздат, 1948.
172. Флоря В. Получение незаконного вознаграждения за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения. <http://conf.grsu.by/cei2011/-p=136.htm>. Vizitat - 26.05.2014.
173. Энциклопедия уголовного права. Т. 2. Уголовный закон. Спб: Издание профессора Малинина, 2005. 848 р.
174. Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. Спб: Издание профессора Малинина, 2005. 522 р.
175. Энциклопедия уголовного права. Т. 4. Состав преступления. Спб: Издание профессора Малинина, 2005. 797 р.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul **GAVAJUC Serghei**, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

GAVAJUC Serghei

/ /

12 ianuarie 2016

CV-ul autorului

Numele de familie și prenumele

GAVAJUC Serghei

Studii:

1997 -2002 - Licențiat în științe juridice, specializarea
Drept, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”
din Chișinău, Facultatea de Drept.

1999-2011 - Doctorand la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, mun. Chișinău,
Profilul științific: Drept penal.

Stagii:

2008 - Direcția Națională antocorupție, București, România

2013 - Direcția Națională antocorupție, București, România

Seminare: 2010-2015 - Institutul Național de Justiție, Chișinău

Domenii de interes științific: drept penal (partea generală), drept penal (partea specială),
calificarea juridică a infracțiunilor, calificarea infracțiunilor de
corupție, calificarea infracțiunilor din sfera economică.

Participări la proiecte științifice naționale și internaționale:

2015 - or. Strasbourg Franța – ”Combaterea corupției și asigurarea unei
administrări de stat eficiente / combaterea spălării banilor” care se realizează în
concepția de conlucrare în cadrul inițiativei Consiliului Europei și Uniunii
Europene „Parteneriatul Estic” și reprezintă o prelungire a măsurilor precedente în
acordarea susținerii parteneriatului nominalizat. Scopul parteneriatului constă în
consolidarea relațiilor între Uniunea Europeană pe de o parte și Armenia,
Azerbaidjan, Belarus, Georgia, R. Moldova și Ucraina pe de altă parte

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

Conferința științifico-practică internațională „Premise de
perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii
Europene”. Chișinău: ICJP al AȘM, ICESD, 2014.

Conferința științifică internațională anuală a tinerilor cercetători.

Chișinău: ICJP al AȘM, 2014.

Conferința științifico-practică internațională „Premisele dezvoltării
economiei naționale în contextul crizei economice”. Bălți: 2010.

Lucări științifice publicate: 5 articole științifice

Premii, mențiuni, distincții, titluri onorifice:

Medaliat „Cel mai bun absolvent” al Academiei de Poliție „Ștefan cel
Mare”, promoția 2002.

Diploma de onoare de categoria III (Ordin PG nr. 65 din 27.01.2010)

Insigna de piept - eminent al Procuraturii (Ordin PG nr. 92-p
24.01.2013)

Mulțumire (Ordin PG 78-p din 27.01.2015)

Insigna colaborator de onoare al CNA (Ordin director CNA nr. 159 p
din 05.06.2015 -

Cunoaștere limbilor:

Limba de stat – foarte bine

Limba rusă - foarte bine
Limba franceză – bine
Limba engleză – cu dicționar

Date de contact:

Adresa: Republica Moldova, mun. Bălți, str. Bulgară 17/ A.
Telefon: +(373)231 70626 (fix domiciliu); +(373)231 29259 (fix
birou); +(373) 069999527 (mobil).
E-mail: sergheigavajuc@mail.ru